

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Gweithio gyda'n Gilydd i greu Cymunedau mwy Diogel

Adolygiad gan Lywodraeth Cymru o drefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru

Rhagfyr 2017

CYNNWYS

Ein Gweledigaeth ar gyfer Diogelwch Cymunedol yng Nghymru	2
Crynodeb Gweithredol	3
Cefndir	12
Cyd-destun	15
Nodau ac Amcanion	21
Fframwaith a Methodoleg	23
Canfyddiadau a Chasgliadau	28
Beth y Mae Angen Iddo Newid?	76
Y Ffordd Ymlaen	83
Rhestr Termau	87

Atodiadau:

Atodiad i	Yr Adroddiad Diogelwch Cymunedol yng Nghymru (Hydref 2016)
Atodiad ii	Llythyr Llywodraeth Cymru at Gadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
Atodiad iii	Datganiad y Gweinidog (Mawrth 2017)
Atodiad iv	Amodau Gorchwyl y Grŵp Trosolwg
Atodiad v	Fframwaith yr Adolygiad
Atodiad vi	Methodoleg yr Adolygiad
Atodiad vii	Adroddiad Asesu Sylfaenol Prifysgol De Cymru
Atodiad viii	Dogfen Mapio'r Rhanddeiliaid
Atodiad ix	Gweithgarwch Ymgynghori â Rhanddeiliaid
Atodiad x	Fframwaith ar gyfer Newid

Ein Gweledigaeth ar gyfer Diogelwch Cymunedol yng Nghymru

Mae ein gweledigaeth yn un ar gyfer Cymru lle mae'r canlynol yn wir:

- » Mae pob cymuned yn gryf, yn ddiogel ac yn hyderus mewn modd sy'n darparu cyfle cyfartal a chyfiawnder troseddol, cydnerthedd a chynaliadwyedd ar gyfer pawb;
- » Mae gan y Llywodraeth ac asiantaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector gydgyfrifoldeb am gydweithio gyda'r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu a'r sector preifat i fynd i'r afael â gweithgarwch neu ymddygiad sy'n anghyfreithlon, yn wrthgymdeithasol, yn niweidiol i unigolion a'r gymdeithas ac i'r amgylchedd;
- » Bydd rhannu gwybodaeth a sicrhau yr ymyrrir yn gynnar gyda chamau gweithredu prydlon, cadarnhaol yn mynd i'r afael â materion lleol ac yn ymdrin â sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed.

Bydd y weledigaeth hon yn cael ei gwireddu trwy weithgarwch cydweithredol ac amlasiantaeth integredig sydd:

- Yn seiliedig ar dystiolaeth a chudd-wybodaeth;
- Yn cael ei ategu gan wybodaeth a sgiliau priodol;
- Yn cael adnoddau mewn modd cynaliadwy ac yn briodol yn lleol;
- Yn ennyn ymgysylltiad dinasyddion ac yn eu cynnwys;
- Yn ataliol ac yn ymyrryd mor gynnar â phosibl;
- Yn canolbwyntio ar welliannau a manteision hirdymor.

Crynodeb Gweithredol

Y flwyddyn nesaf bydd hi'n 20 mlynedd ers cyflwyno Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998 a sefydlodd gysyniad gweithio mewn partneriaeth statudol i fynd i'r afael â materion diogelwch cymunedol ac a greodd ddyletswydd gyfreithiol i awdurdodau lleol, heddluoedd ac, yn y pen draw, gwasanaethau iechyd, tân a phrawf gydweithio i atal a lleihau 'troseddau ac anhrefn' yn eu priod gymunedau.

Fe awgrymodd Adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru y llynedd, *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru*, nad oedd partneriaethau diogelwch cymunedol (PDCau) yng Nghymru mor effeithiol ag y gallent neu y dylent fod ac fe amlygodd nifer o feysydd ar gyfer gwelliant sylweddol.

Fe gyflwynodd yr Archwilydd Cyffredinol saith argymhelliad a oedd yn cynnwys sefydlu strategaeth a chorff llywodraethu cenedlaethol ar gyfer diogelwch cymunedol, a'r rheiny'n cael eu hategu gan fyrddau rhanbarthol a chynlluniau gweithredu cynhwysfawr, adolygiad o drefniadau ariannu a chyfres newydd o ddangosyddion perfformiad allweddol. Awgrymwyd y dylai Comisiynwyr Heddlu a Throseddu ac awdurdodau lleol ddiwygio mecanweithiau monitro ac adolygu, yn seiliedig ar risg, ac y dylai Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (BGCau) Cymru arwain ar ymgysylltu â dinasyddion mewn perthynas â materion diogelwch cymunedol.

Mewn ymateb, hysbysodd Llywodraeth Cymru y byddai'n cynnal adolygiad ehangach o Ddiogelwch Cymunedol ac yn diwygio'r drefn er mwyn "symud yr agenda diogelwch cymunedol yn ei blaen" ac ymateb i argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol.

Er bod yr egwyddor 'partneriaeth' sylfaenol yn Neddf 1998 yn dal i fod yn wir, mae'r amodau cymdeithasol, gwleidyddol, economaidd ac amgylcheddol presennol yng Nghymru bellach yn sylweddol wahanol i'r cyd-destun a oedd yn bodoli pan sefydlwyd 'Partneriaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn'. Mae'r heriau presennol ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru'n cynnwys: dylanwad cynyddol datganoli; ystod ehangach o 'fathau newydd o droseddau' megis caethwasiaeth fodern a throseddau casineb; bygythiad cynyddol terfysgaeth ryngwladol; a dylanwad sylweddol seicoweithredol newydd a

seiberdroseddu, i enwi dim ond rhai. Mae strwythurau gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru wedi newid yn sylweddol ers diwedd y 1990au a bu addasiadau niferus i'r ddeddfwriaeth sylfaenol ei hun.

Wrth gyhoeddi natur a chwmpas yr adolygiad ym mis Mawrth eleni, meddai Ysgrifennydd y Cabinet dros Gymunedau a Phlant, Carl Sargeant AC: "Rwyf am i'r adolygiad gynnwys syniadau uchelgeisiol, a datblygu gweledigaeth glir ar gyfer diogelwch cymunedol a fydd yn gynaliadwy yn yr hirdymor, yn ogystal â bod yn gadarn, yn berthnasol ac yn ymatebol. Nawr, mae gennym gyfle newydd drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i bennu dull cynaliadwy o weithio mewn partneriaeth yng Nghymru, a fydd yn creu cymunedau mwy diogel ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol."

Sefydlwyd Grŵp Trosolwg gan Ysgrifennydd y Cabinet i sicrhau bod adolygiad seiliedig ar dystiolaeth o ansawdd da yn cael ei gyflawni, a hwnnw'n cael ei gadeirio Llywodraeth Cymru ac yn cynnwys cynrychiolwyr o'r Swyddfa Gartref, y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi, y Comisiynwyr Heddlu a Throsedd, Cyngor y Prif Swyddogion Heddlu, Cymdeithas y Prif Swyddogion Tân, Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC), Cymdeithas Prif Weithredwyr Awdurdodau Lleol (SOLACE), Cyfiawnder Cymunedol Cymru a Byrddau Iechyd Lleol (BILlau) Cymru.

Cytunodd y Grŵp Trosolwg i ddatblygu'r adolygiad trwy chwe cham allweddol, y gall rhai ohonynt gydredeg â'i gilydd, sef:

- Diweddarau'r Prosesau Asesu a Chynllunio Strategol ar gyfer Diogelwch Cymunedol
- Adolygiad a dadansoddiad bwrdd gwaith o dystiolaeth a data presennol
- Ymgynghori a chyflwyno tystiolaeth newydd (gan gynnwys astudiaethau achos)
- Llunio argymhellion yn seiliedig ar y canfyddiadau
- Profi'r argymhellion drafft, neu gynnal gwiriad realiti ohonynt
- Cyhoeddi'r argymhellion terfynol

Defnyddiodd tîm adolygu Llywodraeth Cymru bedwar trywydd ymholi, a ddatblygwyd ar y cyd â Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i gydymffurfio â'r Egwyddor

Datblygu Cynaliadwy (a adwaenir fel y 'Pum Ffordd o Weithio') yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015, i geisio adnabod y rhwystrau a'r ffactorau galluogi sy'n effeithio ar drefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru:

1. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i gynyddu i'r eithaf/sefydlu a chynnal prosesau busnes seiliedig ar gudd-wybodaeth sy'n adnabod achosion sylfaenol materion diogelwch cymunedol er mwyn eu hatal rhag digwydd?
2. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i sefydlu a chynnal strwythurau cyflawni effeithiol ac ymatebol sy'n gweithio'n gydweithredol i ddod o hyd i ddatrysiadau hirdymor i faterion diogelwch cymunedol?
3. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i integreiddio asesiadau a chynlluniau strategol diogelwch cymunedol yn well â phrosesau asesu a chynllunio statudol eraill (e.e. Y Rhaglen Lywodraethu, prosesau cynllunio sengl BGCau, Cynlluniau Heddlu a Throsedd)?
4. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i ddarparu atebolrwydd gweladwy ac adeiladol mewn perthynas â materion diogelwch cymunedol sy'n ennyn ymgysylltiad ac yn cynnwys amrywiaeth o'r boblogaeth yn y penderfyniadau sy'n effeithio arnynt?

Cafodd y trywyddau ymholi hyn eu defnyddio gan dîm yr adolygiad i gynnal cyfres o ddigwyddiadau a gweithgareddau ymgynghori â rhanddeiliaid a oedd yn cynnwys mwy na 500 o unigolion ac asiantaethau rhwng mis Chwefror a mis Hydref 2017, gan gynnwys detholiad o astudiaethau achos o weithgareddau partneriaethau. Fe'u defnyddiwyd hefyd i gynnal yr adolygiad bwrdd gwaith o ddogfennaeth perthnasol.

Canfu'r adolygiad dystiolaeth o wendidau sylweddol iawn mewn gweithgarwch seiliedig ar gudd-wybodaeth a thystiolaeth gan bartneriaethau diogelwch cymunedol – gan gynnwys asesiadau strategol, cynllunio a chomisiynu gwasanaethau neu ddatrysiadau ar sail amlasiantaeth, yn enwedig mewn perthynas â chamau ataliol

neu ymyrryd yn gynnar. Roedd partneriaid diogelwch cymunedol yn disgrifio ymdeimlad o 'flino ar asesu', gydag asesiadau strategol a oedd yn ofynnol yn statudol (e.e. diogelwch cymunedol, iechyd, gofal cymdeithasol a lles a llesiant) yn cael eu comisiynu mewn modd cylchol gan 'ddechrau a pheidio bob yn ail' yn hytrach na chael eu prif-ffrydio fel rhan o ddull 'cudd-wybodaeth fusnes' o ddydd i ddydd.

Ymddengys fod y materion a adnabuwyd yn cael eu gwaethygu gan y canlynol: gweithredu mewn seilios; adnoddau dadansoddol sydd wedi lleihau'n sylweddol; gor-ddibyniaeth ar ddadansoddwyr a data'r heddlu; setiau a systemau data anghydnaws; cyndynrwydd parhaus i rannu data personol ac amhersonol rhwng asiantaethau partner; gwaith cyfyngedig i ddatblygu data er mwyn mynd ati'n well i ddeall ac asesu cynnydd tuag at wella canlyniadau; a dull anghyson o ddefnyddio'r setiau data cyffredin sylfaenol sy'n ei gwneud yn bosibl meincnodi a chyfuno data perthnasol ar lefelau rhanbarthol a chenedlaethol. Ceir tystiolaeth hefyd o ddull cyfyngedig a chymysg iawn o ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaethau a chasglu data.

Ar yr ochr gadarnhaol, canfu'r adolygiad dystiolaeth hefyd o gydnabyddiaeth gynyddol i werth 'cudd-wybodaeth fusnes' effeithiol ynghyd ag enghreifftiau o rannu data'n effeithiol gan ddefnyddio Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Personol Cymru neu brotocolau a phrosesau 'porth' eraill a nifer o fentrau i ddatblygu dulliau mwy systematig o rannu a dadansoddi data gan gynnwys datblygu systemau meddalwedd, mwy o gydleoli a rhwydweithio lle mae dadansoddwyr yn y cwestiwn.

Canfu'r adolygiad dystiolaeth o effeithiau negyddol ar adnoddau a strwythurau cyflawni ym maes diogelwch cymunedol a briodolir i gyny yn y sector cyhoeddus, er y bu elfen o liniaru gan fod mwy o gyllid gan Lywodraeth Cymru ar gael ar gyfer ffrydiau gwaith penodol megis Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol, diogelwch tân cymunedol a chamddefnyddio sylweddau – ynghyd â mesurau i ddiogelu'r cyllid ar gyfer partneriaethau diogelwch cymunedol sydd ar gael gan Gomisiynwyr Heddlu a Throseddu yng Nghymru i ryw raddau.

Ceir tystiolaeth o wrthdaro a dryswch o ran strwythurau a darparu adnoddau a achosir gan gasgliad o 'batrymau' rhanbarthol a lleol ar gyfer partneriaethau gweithredol a strategol sy'n bodoli o fewn yr agenda diogelwch cymunedol, a chan y gwahaniaeth cynyddol rhwng polisi ac arfer Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU

sy'n golygu bod partneriaid diogelwch cymunedol annatganoledig yn cael eu dal yn y canol ac yn ansicr ynghylch gweithredu polisi annatganoledig mewn tirwedd a chyddestun datganoledig. Canfuom hefyd dryswch o ran ffrydiau cyllido diogelwch cymunedol o fwy nag un ffynhonnell lywodraethol, gyda llawer o grantiau'n rhai y mae telerau ac amodau gweddol gyfarwyddol ac anhyblyg yn gysylltiedig â hwy ac yn galw am lefelau sylweddol o ymdrech gweinyddol, monitro ac adrodd ar gyfer symiau o arian sydd fel arfer yn gymharol fach a byrdymor.

Canfu'r adolygiad erydiad sylweddol o ran 'gwybodaeth a sgiliau priodol' i gefnogi trefniadau mwy effeithiol ar gyfer gweithio i wella diogelwch cymunedol, yn enwedig ar lefel weithredol sy'n ymwneud â datrys problemau, ynghyd â gwanhau rôl 'swyddog arweiniol' diogelwch cymunedol awdurdodau lleol a oedd yn hanesyddol yn darparu'r sbardun, y ffocws a'r arbenigedd ar gyfer agendâu diogelwch cymunedol yn yr amgylchedd 'partneriaethau' cymhleth a dryslyd yn y sector cyhoeddus.

Nid oes llawer o dystiolaeth o unrhyw newid sylweddol yn nhrefniadau buddsoddi partneriaethau tuag at egwyddorion 'buddsoddi i arbed', sy'n cefnogi mwy o wasanaethau atal ac ymyrryd yn gynnar, gyda'r mwyafrif o adnoddau diogelwch cymunedol i'w gweld yn cael eu cyfeirio tuag at reoli argyfyngau a 'thriniaeth'. Ychydig o dystiolaeth sydd hefyd bod gwasanaethau cyhoeddus, boed yn unigol neu mewn partneriaeth, yn mabwysiadu dulliau cyllidebu sy'n fwy 'seiliedig ar le' ac sy'n ail-drefnu'r modd y darperir gwasanaethau cyhoeddus i ddiwallu'r angen a ddangoswyd. Roedd ymatebwyr yn sôn am lefelau cymysg o ymgysylltu gan bartneriaid iechyd ac am berthnasoedd anghyfartal gyda phartneriaid a darparwyr gwasanaethau yn y trydydd sector, yn enwedig mewn perthynas â chynllunio a chomisiynu gwasanaethau.

Canfu'r adolygiad fod partneriaid statudol yn wynebu heriau sylweddol o ran ceisio integreiddio prosesau asesu, blaenoriaethu a chynllunio partneriaethau diogelwch cymunedol yn effeithiol â'r dirwedd partneriaethau ehangach ar lefelau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol, sy'n adlewyrchu'r dirwedd partneriaethau diogelwch cymunedol fwyfwy 'dryslyd a chymhleth' y cyfeiriodd yr Archwilydd Cyffredinol ati yn ei adroddiad yn 2016. Mae dystiolaeth yn awgrymu bod partneriaid yn gorfod cydbwysu galwadau sy'n cystadlu ac weithiau'n gwrthdaro â'i gilydd gan wahanol adrannau yn

Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, a hwythau'n ymgodymu â gormodedd o wahanol ganllawiau ynghylch cyflawni themâu diogelwch cymunedol amrywiol, y mae rhai ohonynt yn cael eu hystyried yn 'rhy gyfarwyddol' gan ymatebwyr. Mae'r cymysgedd o gyfrifoldebau datganoledig ac annatganoledig a'r ffiniau aneglur rhyngddynt yn cael eu hystyried yn broblem gan lawer ac yn gadarnhaol gan rai. Mae tystiolaeth yn awgrymu bod corff cynyddol o gefnogaeth i gysoni trwy ddatganoli plismona a chyfiawnder i Lywodraeth Cymru.

Canfu'r adolygiad hefyd fod rhywfaint o ddryswch ynghylch rôl BGCau o ran ateb gofynion statudol y Ddeddf Troseddau ac Anhrefn gan gydbwysu'r angen i ganolbwyntio ar asesu a chynllunio ar gyfer llesiant fel sy'n ofynnol dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru). Caiff y dryswch hwn ei waethygu gan y cymysgedd o strwythurau a threfniadau llywodraethu partneriaethau lleol a rhanbarthol sy'n gyd-ddibynnol gyda threfniadau gweithio partneriaethau diogelwch cymunedol lleol, megis byrddau diogelu rhanbarthol. Roedd rhai ymatebwyr yn awgrymu nad yw cyfundrefnau archwilio ac arolygu ar gyfer partneriaid diogelwch cymunedol unigol yn cefnogi trefniadau gweithio mwy trawsbynciol a holistaidd, er enghraifft mewn perthynas â lleihau aildroseddu. Roedd pryderon hefyd bod yr ymgyrch i sefydlu 'partneriaethau integredig sengl' wedi gwanhau'r ffocws ar ddiogelwch cymunedol a'r arbenigedd ynddo y mae eu hangen ar gyfer gweithio'n effeithiol mewn partneriaeth.

Fe wnaeth ymatebwyr i'r adolygiad adnabod nifer o heriau o ran darparu atebolrwydd gweladwy ac adeiladol mewn perthynas â gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol gan gynnwys pryder cyffredinol bod cyrff yn y sector cyhoeddus yn canolbwyntio'n ormodol ar 'ymgyngori' yn hytrach nag ymwneud a chyfranogiad gweithredol gan ddinasyddion. Mynegwyd pryderon ynghylch argaeledd arbenigedd a methodolegau seiliedig ar dystiolaeth i'w gwneud yn bosibl i ymgysylltu mwy effeithiol ddiwydd. Dywedodd partneriaid yn y trydydd sector y byddai ymwneud yn gynnar â chydgynhyrchu a darparu adnoddau ar gyfer gweithgarwch ymgysylltu â'r gymuned yn fwy tebygol o fod yn llwyddiannus o ran cyrraedd amrywiaeth ehangach o bobl na chlywed gan 'yr un hen rai'.

Mae tystiolaeth yn dynodi bod diffyg ymwybyddiaeth a dealltwriaeth ymhlith y cyhoedd am drefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol,

heb sôn am rolau a swyddogaethau byrddau gwasanaethau cyhoeddus mwy newydd sydd o bosibl wedi ymgorffori byrddau diogelwch cymunedol, ond mae hefyd yn awgrymu bod dinasyddion eu hunain yn rhoi mwy o bwys ar effeithiolrwydd a phriodoldeb y modd y darperir gwasanaethau ac mae mwy o werth i'w gael i bartneriaid diogelwch cymunedol pan fo ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaethau – neu 'gwsmeriaid' – yn arwain at ddylunio a darparu gwasanaethau mewn modd gwell.

Canfu'r adolygiad nad yw'r dirwedd gymysg bresennol o ran Comisiynwyr Heddlu a Throsedd, Paneli Heddlu a Throsedd, pwyllgorau trosolwg a chraffu awdurdodau lleol a deiliaid portffolios diogelwch cymunedol yng nghabinetau neu weithrediaethau cynghorau'n darparu atebolrwydd a her democrataidd digon eglur neu gadarn mewn perthynas â gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol ac effeithiolrwydd hynny ac y byddai mwy o eglurder yn cael ei groesawu. Canfu'r adolygiad dystiolaeth hefyd bod gan gynghorwyr lleol y potensial i gyflawni rôl fwy mewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol ac ymgysylltu â dinasyddion pe baent yn cael eu hysbysu'n well ac yn cael eu cynnwys yn agosach gan y partneriaid statudol.

Er mwyn mynd i'r afael â'r heriau hyn a adnabuwyd, mae Llywodraeth Cymru yn cynnig sefydlu rhaglen waith hirdymor – mewn partneriaeth gyda'n partneriaid a rhanddeiliaid datganoledig ac annatganoledig – i wireddu gweledigaeth newydd ac uchelgeisiol ar gyfer gweithio gyda'n gilydd i greu cymunedau mwy diogel yng Nghymru a'i rhoi ar waith.

Bydd y rhaglen Cymunedau Mwy Diogel yn:

- Gweithio gyda Chomisiwn Cyfiawnder Cymru sydd newydd ei sefydlu i ystyried sut y gallwn wneud pethau'n wahanol yng Nghymru ac adnabod opsiynau i ddatblygu system gyfiawnder ar wahân i Gymru, sy'n gwella mynediad pobl at gyfiawnder, yn lleihau troseddau ac yn hybu adsefydlu ac yn cynrychioli anghenion Cymru go iawn.
- Sefydlu deialog gyda'r Swyddfa Gartref i ystyried priodoldeb Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998 mewn ffordd sy'n rhoi adlewyrchiad gwell o ddatganoli yng Nghymru.

- Datblygu perthynas a dull strategol gwahanol gyda phartneriaid diogelwch cymunedol annatganoledig sy'n sefydlu rôl arwain fwy effeithiol i Lywodraeth Cymru mewn meysydd y mae'r cyfrifoldeb amdanynt wedi cael ei ddatganoli ac sy'n gysylltiedig â gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol.
- Sefydlu swyddogaeth arweinyddiaeth polisi ac arfer 'partneriaeth' diogelwch cymunedol yn Llywodraeth Cymru, gan weithio mewn partneriaeth agos gyda'r Swyddfa Gartref, y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac arweinwyr 'datganoledig' perthnasol eraill ar ran Llywodraeth y DU.
- Datblygu canllawiau newydd sy'n berthnasol yn benodol i Gymru ac sy'n adeiladu ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy a Nodweddion Partneriaeth Effeithiol ac sy'n nodi sut y gall partneriaid a phartneriaethau diogelwch cymunedol sicrhau eu bod:
  - Yn seiliedig ar dystiolaeth a chudd-wybodaeth;
  - Yn cael eu hategu gan wybodaeth a sgiliau priodol;
  - Yn cael adnoddau mewn modd cynaliadwy ac yn briodol yn lleol;
  - Yn ennyn ymgysylltiad dinasyddion ac yn eu cynnwys;
  - Yn ataliol ac yn ymyrryd mor gynnar â phosibl;
  - Yn canolbwyntio ar welliannau a manteision hirdymor.
- Ystyried sut i sefydlu rhwydwaith diogelwch cymunedol cenedlaethol newydd a chynhwysol i Gymru a fydd yn cefnogi'r broses o ddatblygu polisi ac arfer ym maes diogelwch cymunedol yng Nghymru yn y dyfodol a helpu i ddatblygu'r 'wybodaeth a sgiliau priodol' y mae eu hangen i roi'r weledigaeth newydd ar waith;
- Ystyried sut i sefydlu llyfrgell a chronfa ddata adnoddau diogelwch cymunedol ar-lein i Gymru;
- Archwilio cyfleoedd i dreialu trefniadau arolygu thematig ar y cyd ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol mewn perthynas â'r thema 'lleihau aildroseddu' gyda chyfundrefnau archwilio ac arolygu datganoledig ac annatganoledig perthnasol;
- Ystyried sut i wella rhaglenni ariannu diogelwch cymunedol i sicrhau cyllid sy'n rhoi mwy o 'sylw i'r canlyniadau', sy'n fwy hyblyg ac yn fwy hirdymor i

gefnogi trefniadau mwy holistaidd, cydweithredol mewn partneriaeth ar gyfer cynllunio a chomisiynu gwasanaethau, gan gynnwys modelau cydgynhyrchu ac elfennau cyllidebu cyfranogol.

Hefyd, cynigir bod adolygiad trawslywodraethol o 'batrymau' rhanbarthol yn cael ei gynnal i sicrhau eu bod yn addas ar gyfer y diben a bod asesiad o drefniadau Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru yn cael ei gwblhau i sicrhau eu bod yn dal i fod yn effeithiol ac i gael eu cymhwyso'n briodol ar lefel leol.

Cefndir

Y flwyddyn nesaf bydd hi'n 20 mlynedd ers cyflwyno Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998 a sefydlodd gysyniad gweithio mewn partneriaeth statudol i fynd i'r afael â materion diogelwch cymunedol ac a greodd ddyletswydd gyfreithiol i awdurdodau lleol, heddluoedd ac, yn y pen draw, gwasanaethau iechyd, tân a phrawf gydweithio i atal a lleihau 'troseddau ac anhrefn' yn eu priod gymunedau.

Bu nifer o newidiadau arwyddocaol ers ei chyflwyno, a gellid dadlau mai'r mwyaf sylweddol o'r rhain oedd Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011 a gyflwynodd Gomisiynwyr Heddlu a Throseddu wedi'u hethol yn uniongyrchol i'r dirwedd diogelwch cymunedol ac a 'ddadroleiddiodd' rai o'r elfennau mwy cyfarwyddol o'r Ddeddf wreiddiol.

Mae Deddf 1998 yn dal i fod mewn grym ac, yn ei sgîl, y cyfrifoldeb cyfreithiol i brif weithredwyr awdurdodau lleol a byrddau iechyd, prif gwnstabiliaid a phrif swyddogion tân a phrif swyddogion gwasanaethau prawf weithio mewn partneriaeth i atal a lleihau troseddau ac anhrefn, ymddygiad gwrthgymdeithasol, ymddygiad sy'n effeithio'n niweidiol ar yr amgylchedd, camddefnyddio sylweddau ac aildroseddu.

Fodd bynnag roedd Adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru, *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru*, Hydref 2016 (**Atodiad i**) i'w weld fel pe bai'n awgrymu nad oedd partneriaethau diogelwch cymunedol yng Nghymru mor effeithiol ag y gallent neu y dylent fod ac fe amlygodd nifer o feysydd ar gyfer gwelliant sylweddol. Dywedodd yr Archwilydd Cyffredinol fod: "...cyfrifoldebau cymhleth yn ei gwneud hi'n anodd i gyrrff cyhoeddus gydgysylltu ffordd strategol o fynd ati i gyflawni diogelwch cymunedol, sy'n gwanhau arweinyddiaeth ac atebolrwydd ar y cyd ac yn tanseilio'r potensial i helpu pobl i aros yn ddiogel."

Ac aralleirio'r deg prif gasgliad yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol, roedd yn awgrymu nad oedd gofynion statudol Deddf 1998 yn cael eu hateb mor effeithiol mwyach ag a fwriadwyd gan y ddeddfwriaeth. Ar ben hynny, mae'r adroddiad yn cyfeirio at y newid arall o bwys a gyflwynwyd gan Lywodraeth y DU ym 1999 – datganoli a chymhlethdodau agenda sy'n pontio cyfrifoldebau ar gyfer llywodraethau yn San Steffan a Chaerdydd – fel un o'r prif resymau dros y dirywiad crybwylledig

mewn trefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru.

Mae *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru* yn sôn am wahaniaeth cynyddol mewn polisi ac arfer rhwng Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, gyda 'phartneriaid' diogelwch cymunedol wedi'u dal yn y canol i bob pwrpas. Mae'n awgrymu bod materion o ran patrymau lleol a rhanbarthol sy'n gwaethygu cymhlethdod trefniadau partneriaeth – yn enwedig o ran llywodraethu ac atebolrwydd. Mae'r adroddiad yn cydnabod effaith arwyddocaol mesurau cyni ar adnoddau partneriaethau ac yn awgrymu y bu gwrthdaro rhwng trefniadau ariannu Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru. Fe wnaeth hefyd gwestiynu effeithiolrwydd trefniadau partneriaeth presennol o ran defnyddio data a gwybodaeth ac o ran rheoli perfformiad a dangos deilliannau llwyddiannus i gymunedau.

Roedd yr adroddiad yn dod i'r casgliad bod troseddau cofnodedig i'w gweld fel pe baent yn cynyddu a bod cymunedau'n teimlo'n llai diogel gyda rhywfaint o anfodlonrwydd ymhlith dinasyddion ar effeithiolrwydd a hygyrchedd PDCau yng Nghymru.

Fe gyflwynodd yr Archwilydd Cyffredinol saith argymhelliad a oedd yn cynnwys sefydlu strategaeth a chorff llywodraethu cenedlaethol ar gyfer diogelwch cymunedol, a'r rheiny'n cael eu hategu gan fyrddau rhanbarthol a chynlluniau gweithredu cynhwysfawr, adolygiad o drefniadau ariannu a chyfres newydd o ddangosyddion perfformiad allweddol. Awgrymwyd y dylai Comisiynwyr Heddlu a Throseddu ac awdurdodau lleol ddiwygio mecanweithiau monitro ac adolygu, yn seiliedig ar risg, ac y dylai BGCau Cymru arwain ar ymgysylltu â dinasyddion mewn perthynas â materion diogelwch cymunedol.

Mewn ymateb, hysbysodd Llywodraeth Cymru y byddai'n ymateb i fynd i'r afael ag argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol fel rhan o broses adolygu a diwygio ehangach i "symud yr agenda diogelwch cymunedol yn ei blaen".

Mewn llythyr at Nick Ramsay AC, cadeirydd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol ym mis Tachwedd 2016 (Atodiad ii) datganodd Llywodraeth Cymru fel a ganlyn: "Er bod tystiolaeth arwyddocaol bod Llywodraeth Cymru a sefydliadau partner eraill yn ymgysylltu'n llawn ag ystod o weithgareddau ar draws yr

agenda diogelwch cymunedol, mae'r adroddiad yn gwneud sylw llawer mwy sylfaenol sy'n mynd y tu hwnt i drafodaeth am arweinyddiaeth neu strategaeth. Mae'n amlygu sut y mae pob maes polisi wedi datblygu ers datganoli; ac yn parhau i ddatblygu'n gyflym a sut y mae'r gwahanol haenau o lywodraeth – a llywodraethu – wedi datblygu; a'r newidiadau sefydliadol niferus sydd wedi digwydd. Rydym yn cytuno bod angen mynd i'r afael â'r materion hyn ac mae ein hymateb i'r adroddiad yn gyfle i adolygu a diweddarau'r trefniadau ar gyfer diogelwch cymunedol yng Nghymru, gan ystyried nid dim ond cyd-destun heddiw, ond datblygiadau posibl yn y dyfodol.”

Wrth gyhoeddi natur a chwmpas yr adolygiad ym mis Mawrth eleni (**Atodiad iii**), datganodd Ysgrifennydd y Cabinet dros Gymunedau a Phlant Carl Sargeant: “Rwyf am i'r adolygiad gynnwys syniadau uchelgeisiol, a datblygu gweledigaeth glir ar gyfer diogelwch cymunedol a fydd yn gynaliadwy yn yr hirdymor, yn ogystal â bod yn gadarn, yn berthnasol ac yn ymatebol. Nawr, mae gennym gyfle newydd drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i bennu dull cynaliadwy o weithio mewn partneriaeth yng Nghymru, a fydd yn creu cymunedau mwy diogel ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.”

Cyd-destun

Er mwyn bod â dealltwriaeth well am asesiad beirniadol yr Archwilydd Cyffredinol o amgylchiadau presennol diogelwch cymunedol yng Nghymru a'r camau cywirol yr oedd ei adroddiad yn eu cynnig ar gyfer yr ystod o randdeiliaid cysylltiedig, mae'n werth myfyrio yn gyntaf ar y rhesymeg wreiddiol a oedd yn sail i sefydlu 'partneriaethau diogelwch cymunedol' a'r gofynion amrywiol a bythol newidiol a osodwyd arnynt dros y ddau ddegawd ers eu cyflwyno.

Fe gyflwynodd Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998 newid sylfaenol yn null polisi Llywodraeth y DU o fynd i'r afael â 'throseddau ac anhrefn' – gan gyflwyno cysyniad llawer ehangach 'diogelwch cymunedol' yn ffurfiol ac ymestyn y cyfrifoldeb statudol am weithio i fynd i'r afael â lefelau troseddu cynyddol a chanfyddiadau dirywiol am ddiogelwch cyhoeddus i bartneriaid heblaw am yr heddlu.

Roedd y ddeddfwriaeth yn ymateb polisi newydd a gwahanol iawn i bron i dri degawd o lefelau troseddu a oedd wedi bod yn codi'n gyflym ac anniddigrwydd cymdeithasol y mae llawer o haneswyr a throseddegwyr yn eu priodoli i'r ffaith bod dirywiad cyson diwydiannau trwm, lefelau uchel o ddiweithdra a bwch tlodi cynyddol rhwng cymunedau cyfoethog a thlawd wedi cyfrannu at erydiad cydlyniant cymunedol. Cafodd yr amodau cymdeithasol sylfaenol hyn eu hybu gan fewnlifiad cyffuriau Dosbarth A a oedd yn rhatach ac ar gael yn rhwyddach, yn enwedig opiadau hynod gaethiwus, a thwf nwyddau electronig masgynyrchedig a oedd yn gymharol hawdd i'w dwyn a'u gwerthu ar y farchnad ddu.

Fe wnaeth terfysgoedd Brixton ym 1981 ysgogi Adroddiad Scarman, a ddaeth i'r casgliad bod llawer o heddluoedd yn enwedig mewn ardaloedd trefol wedi ymbellhau oddi wrth y cymunedau yr oeddent yn eu plismona ac a argymhellodd y dylai plismona fabwysiadu mesurau mwy rhagweithiol i sicrhau perthnasoedd mwy clòs ac effeithiol â'u priod gymunedau. Fe wnaeth yr adroddiad amlygu'r gwahaniaeth cynyddol rhwng plismona modern a'r Egwyddorion Peलाई a sefydlwyd yn wreiddiol ym 1829 – plismona trwy gydsyniad gan y 'dinesydd mewn lifrai'. Ymhlith y newidiadau a ysgogodd i blismona roedd datblygu trefniadau ar gyfer cysylltiadau rhwng yr heddlu a'r gymuned a sefydlu rôl 'swyddog cyswllt cymunedol yr heddlu' ym mhob heddlu.

Ar ddechrau'r 1980au fe ddechreuodd Llywodraeth y DU archwilio cysyniadau atal troseddau sefyllfaol, gan ddefnyddio ymatebion ffisegol a chymdeithasol i droseddau, gan gynnwys technolegau teledu cylch cyfyng newydd, a chysyniad Americanaidd 'Plismona sy'n Ymateb i Broblemau' – 'Problem Oriented Policing' (POP), term a fathwyd gan yr Athro Herman Goldstein ym Mhrifysgol Wisconsin-Madison. Ym 1984 cyhoeddodd y Llywodraeth Gylchlythyr y Swyddfa Gartref 8/84 a oedd yn ymatal rhag gosod dyletswydd statudol ar awdurdodau lleol i helpu i atal neu leihau troseddu ond yn eu cyfarwyddo i "gymryd rhywfaint o gyfrifoldeb". Roedd y cylchlythyr yn datgan: "A primary objective of the police has always been the prevention of crime. However, since some of the factors affecting crime lie outside the control or direct influence of the police, crime prevention can not be left to them alone. Every individual citizen and all those agencies whose policies and practices can influence the extent of crime should make their contribution. Preventing crime is a task for the whole community."

Ym 1986 fe sefydlodd Llywodraeth y DU y rhaglen 'Dinasoedd Mwy Diogel' a ddatblygodd i fod y brif sianel ar gyfer cyfeirio tua £30m o gyllid y Llywodraeth, gan arwain at sefydlu rhaglenni atal troseddau cymunedol a arweinir gan y trydydd sector megis Caerdydd Fwy Diogel a Merthyr Tudful Fwy Diogel. Ym 1988 fe sefydlodd Crime Concern i ysgogi ymwneud gan sefydliadau'r sector preifat, yn enwedig busnesau lleol, ag atal troseddau. Fe ffynnodd Paneli Atal Troseddu a Chynlluniau Gwarchod y Gymdogaeth, yn seiliedig ar fodel a ddatblygwyd yn Chicago, mewn sawl ardal yn y DU. Fodd bynnag, fe fethodd y mentrau hyn â chael effaith sylweddol ar lefelau troseddu a chanfyddiadau am droseddu ac ymateb y Llywodraeth oedd sefydlu Cynhadledd Sefydlog y Swyddfa Gartref ar Atal Troseddau ym 1990, dan arweiniad James Morgan.

Fe wnaeth adroddiad Cynhadledd Sefydlog 1991 – *Safer Communities: the Local Delivery of Crime Prevention Through the Partnership Approach* – a ddaeth i gael ei adnabod fel 'Adroddiad Morgan' fathu'r term 'diogelwch cymunedol' a chynnig 'dull mwy holistaidd' o leihau troseddau ac anhrefn a oedd yn rhoi mwy o bwyslais ar atal trwy ganolbwyntio ar y ffactorau achosol cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol sy'n arwain at droseddoldeb. Roedd yn cynnwys 19 argymhelliad, yr oedd y pumed ohonynt yn dadlau fel a ganlyn am awdurdodau lleol "...should have

clear statutory responsibility for the development and stimulation of community safety and crime prevention programmes.”

Roedd Adroddiad Morgan yn datgan: “Crime prevention inter-relates with many aspects of local government and the diverse elements of the criminal justice system. The term crime prevention is often narrowly interpreted and this reinforces the view that it is solely the responsibility of the police.” Roedd yr adroddiad yn amlygu hefyd na fyddai lleihau troseddau yn unig o anghenraid yn gwella ansawdd bywyd pobl a bod rhaid mynd i'r afael ag 'ofn troseddau' hefyd trwy ymdrin â dangosyddion anghyfraith megis anhrefn gyhoeddus lefel isel, graffiti a difrod troseddol.

Fodd bynnag, ni ddaeth negeseuon craidd Adroddiad Morgan i'r amlwg yn gyhoeddus ac ni ddaethant yn destun trafod gwleidyddol tan fis Chwefror 1993, yn dilyn llofruddiaeth y bachgen dyflwydd oed, James Bulger, gan ddau fachgen deng mlwydd oed, Robert Thompson a John Venables. Roedd yr achos yn meddu ar lawer o nodweddion y materion a godwyd gan Adroddiad Morgan...gan gynnwys triwantiaeth, cyrhaeddiad addysgol gwael, anhrefn ar lefel isel heb ei hatal a throseddau meddiangar sy'n gwaethygu i fod y math mwyaf difrifol o droseddoldeb. Fe wnaeth gwrthlefaeu ymhlith y cyhoedd ac adwaith y cyfryngau yn dilyn y llofruddiaeth ysgogi ffocws newydd ar y neges ganolog ynglŷn â 'phartneriaeth' yn Adroddiad Morgan, trafodaeth am reoli 'troseddwyr ifanc' mewn modd priodol ac fe wnaeth hefyd achosi'r slogan hwnnw sydd bellach yn enwog, 'tough on crime, tough on the causes of crime'. Bum mlynedd yn ddiweddarach, Adroddiad Morgan fyddai sylfaen y ddeddfwriaeth newydd, Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998.

Mae academyddion yn dadlau mai'r Ddeddf hon oedd yr un newid mwyaf sylfaenol ym mholisi Llywodraeth y DU ar blismona a chyfiawnder troseddol ers sefydlu'r heddlu Prydeinig modern yn neddf Syr Robert Peel, Deddf yr Heddlu Metropolitan 1829. Gan sefydlu cysyniad partneriaethau amlasiantaeth statudol o 'awdurdodau cyfrifol' â dyletswydd gyfreithiol i atal a lleihau troseddau ac anhrefn, roedd y Ddeddf newydd yn adleisio nawfed egwyddor wreiddiol Peel:

“To recognise always that the test of police efficiency is the absence of crime and disorder, and not the visible evidence of police action in dealing with them.”

Roedd Adroddiad Morgan yn nodi'n glir bod gan awdurdodau lleol rôl yr un mor fawr â'r heddlu, os nad mwy na'r heddlu, o ran atal a lleihau troseddau ac anhrefn trwy reoli'r amodau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol lleol sy'n eu hachosi mewn modd effeithiol.

Er bod yr egwyddor 'partneriaeth' sylfaenol yn Neddf 1998 yn dal i fod yn wir, mae'r amodau cymdeithasol, gwleidyddol, economaidd ac amgylcheddol presennol yng Nghymru bellach yn sylweddol wahanol i'r cyd-destun a oedd yn bodoli pan sefydlwyd 'Partneriaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn'. Mae'r heriau presennol ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru'n cynnwys: dylanwad cynyddol datganoli; ystod ehangach o 'fathau newydd o droseddau' megis caethwasiaeth fodern a throseddau casineb; bygythiad cynyddol terfysgaeth ryngwladol; a dylanwad sylweddau seicoweithredol newydd a seiberdroseddu, i enwi dim ond rhai. Mae strwythurau gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru wedi newid yn sylweddol ers diwedd y 1990au a bu addasiadau niferus i'r ddeddfwriaeth sylfaenol ei hun.

Roedd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016 yn gyfle amserol i oedi a myfyrio ar effaith newidiadau o'r fath ac asesu sut orau i symud ymlaen i sicrhau bod y daliadau gwreiddiol yn Adroddiad Morgan a'r Ddeddf a luniwyd ganddo yn dal i fod yn berthnasol i Gymru.

Llinell Amser: Esblygiad Trefniadau ar gyfer Gweithio mewn Partneriaeth i Wella Diogelwch Cymunedol

1829 – Deddf yr Heddlu Metropolitan a'r Egwyddorion Peelaidd ar gyfer Plismona

1970au – Lefelau troseddau yn y DU yn dyblu fwy neu lai yn ystod y degawd

1981 – Terfysgoedd Brixton yn ysgogi Adroddiad Scarman a oedd yn galw ar i'r heddlu ailgysylltu â chymunedau

1984 – Cylchlythyr y Swyddfa Gartref 8/84 yn erfyn ar awdurdodau lleol i gymryd 'peth cyfrifoldeb' am atal troseddau

1986 – Llywodraeth y DU yn lansio'r rhaglen Dinasoedd Diogelach o waith atal troseddau dan arweiniad y gymuned a'r trydydd sector

1991 – Cynhadledd Sefydlog y Swyddfa Gartref ar Atal Troseddau'n cyhoeddi *Safer Communities: the Local Delivery of Crime Prevention Through the Partnership Approach* (Adroddiad Morgan)

1998 – Cyflwyno'r Ddeddf Troseddau ac Anhrefn yn arwain at sefydlu Partneriaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn, Timau Troseddau Ieuenctid, Archwiliadau a Strategaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn ac offer megis Gorchmynion Ymddygiad Gwrthgymdeithasol (ASBOs)

2002 – Deddf Diwygio'r Heddlu yn sefydlu'r gofyniad i gynhyrchu strategaethau camddefnyddio sylweddau ac yn ysgogi'r broses i uno Partneriaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn a Thimau Gweithredu ar Gyffuriau ac Alcohol yng Nghymru gan greu Partneriaethau Diogelwch Cymunedol; awdurdodau heddlu a thân yn dod yn 'awdurdodau cyfrifol' dan Ddeddf 1998; ei gwneud yn ofynnol i'r heddlu gydymffurfio â'r Model Cudd-wybodaeth Cenedlaethol (NIM)

2003 – Y Ddeddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol yn cyflwyno ystod ehangach o bwerau i'r heddlu a phartneriaid fynd i'r afael ag Ymddygiad Gwrthgymdeithasol ac anhrefn, a'r rheiny'n cael eu hategu gan ddeddfwriaeth newydd ar gyfer trwyddedu a thân gwyllt

2005 – Deddf Cymdogaethau Glân a'r Amgylchedd yn ymestyn pwerau a chyfrifoldebau Partneriaethau Diogelwch Cymunedol i gynnwys 'gosod gatiâu', graffiti, tipio anghyfreithlon a.y.b.,

2006 – Deddf yr Heddlu a Chyfiawnder yn diweddarau'r diffiniad craidd o 'droseddau ac anhrefn', yn disodli'r gofyniad am 'archwiliadau' a 'strategaethau' gydag asesiadau strategol blynyddol (yn unol â NIM) a chynlluniau gweithredu treigl sy'n rhychwantu tair blynedd, a adolygir yn flynyddol; yn sefydlu dyletswydd i ddatgelu data amheronol neu gyfanredol a hyrwyddwyr rhannu data, ynghyd â set ddata sylfaenol gyffredin; yn cyflwyno 'nodweddion partneriaeth effeithiol' a 'thosolwg a chraffu' ar Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol gan awdurdodau lleol

2009 – Y Ddeddf Plismona a Throseddau'n ychwanegu 'lleihau aildroseddu' at y rhestr o gyfrifoldebau statudol sydd gan Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol a'u priod 'awdurdodau cyfrifol', gan newid statws gwasanaethau prawf o 'gorff cydweithredol' i awdurdod cyfrifol

2011 – Y Ddeddf Plismona a Chyfrifoldeb Cymdeithasol yn cyflwyno Comisiynwyr Heddlu a Throseddau wedi’u hethol yn uniongyrchol i ddisodli awdurdodau heddlu, yn cael gwared â thargedau lleihau troseddau’r Llywodraeth, yn dadreoleiddio elfennau ‘rhy gyfarwyddol’ o Ddeddf 1998 ac yn cyflwyno gofyniad i Gomisiynwyr Heddlu a Throseddau ac awdurdodau cyfrifol sy’n rhan o Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol ‘roi sylw’ i flaenoriaethau ei gilydd

2012 – Mae Rheoliadau Trosedd ac Anhrefn (Llunio a Gweithredu Strategaeth) (Cymru) 2011 yn arloesi’r ffordd i ganllawiau statudol Llywodraeth Cymru *Cydamcanu - Cydymdrechu* sefydlu ‘partneriaethau integredig unigol’ a chynlluniau integredig unigol a oedd yn cael eu hadnabod fel Byrddau Gwasanaethau Lleol (BGLlau) ac yn datgan: “Mae Llywodraeth Cymru yn credu y dylid defnyddio cynllun integredig unigol i gyflawni’r dyletswyddau statudol o ran datblygu cynlluniau a strategaethau sydd wedi’u gosod yn y ddeddfwriaeth ganlynol: Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998 (Rhan 1: Adran 6) – strategaethau i ostwng troseddau ac anhrefn, strategaethau i fynd i’r afael â chamddefnyddio cyffuriau, alcohol a sylweddau eraill, a strategaethau i ostwng aildroseddau.

2014 – Llywodraeth Cymru yn cyflwyno Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) (2015) gan alw ar gyrrff cyhoeddus i wella: trefniadau ar gyfer atal Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol; trefniadau ar gyfer amddiffyn dioddefwyr Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol; cymorth i bobl yr effeithir arnynt gan Drais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol.

2015 – Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol yn sefydlu nodau llesiant, yr Egwyddor Datblygu Cynaliadwy ac yn disodli BGLlau â BGCau y mae’n ofynnol iddynt gynnal asesiadau llesiant a datblygu cynlluniau

2016 – Archwilydd Cyffredinol Cymru yn cyhoeddi’r adroddiad *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru* a Llywodraeth Cymru yn cytuno i gynnal adolygiad sylfaenol o drefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol

2017 – Yr adolygiad Gweithio gyda’n Gilydd i Greu Cymunedau Mwy Diogel yn cael ei gwblhau.

Nodau ac Amcanion

Mae'r adolygiad hwn wedi'i fwriadu i sicrhau bod Llywodraeth Cymru mewn sefyllfa well – trwy gydweithio priodol gydag asiantaethau a phartneriaid annatganoledig a thrwy'r amcanion llesiant a gyhoeddwyd ochr yn ochr â'r Rhaglen Lywodraethu Symud Cymru Ymlaen – i ddarparu arweinyddiaeth effeithiol ar gyfer y gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru sy'n rhoi cymorth i fynd ati'n lleol i greu cymunedau mwy diogel a mwy hyderus.

Mae'r adolygiad felly wedi gwneud argymhellion ynghylch y canlynol:

- Pennu gweledigaeth strategol ar gyfer diogelwch cymunedol yng Nghymru y yr holl sefydliadau sydd ynghlwm ei deall, ei rhannu ac adeiladu arni yn rhan o'u cynlluniau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol;
- Sicrhau bod dull cynaliadwy o weithio mewn partneriaeth yng Nghymru yn cael ei ddatblygu trwy gasglu a dadansoddi tystiolaeth gan gynnwys tystiolaeth ar lefel y Deyrnas Unedig ac ar lefel ryngwladol ynghylch yr hyn sy'n gweithio;
- Deall, diffinio ac egluro'r ystod o randdeiliaid a'u rolau arwain, gan gynnwys rôl Llywodraeth Cymru, y Comisiynwyr Heddlu a Throsedd, Awdurdodau Lleol ac Adrannau Llywodraeth Prydain;
- Creu arweinyddiaeth sy'n gryfach, yn fwy effeithiol ac yn fwy atebol ymhlith pob asiantaeth a sefydliad;
- Adlewyrchu'r eglurder newydd mewn perthynas ag arweinyddiaeth trwy liflinio a symleiddio'r trefniadau llywodraethu presennol er mwyn gwella atebolrwydd, gan ailbennu ffocws gweithgarwch er mwyn osgoi dyblygu a dryswch;
- cyflawni'r amcanion llesiant a gyhoeddwyd ochr yn ochr â'r Rhaglen Lywodraethu Symud Cymru Ymlaen;
- Sicrhau bod y cyfan yn cael ei gyflawni yn unol â'r Rhaglen Lywodraethu Symud Cymru Ymlaen.

Mae hefyd wedi ystyried y cyd-destun gwleidyddol a pholisi ehangach gan gynnwys:

- Deddfwriaeth y DU a Chymru, a pha un a oes angen diwygio pellach, gan gynnwys cyfleoedd sy'n deillio o Ddeddf Cymru 2017;

- Polisiâu'r DU, er enghraifft diwygio carchardai a datblygiadau mewn cyfiawnder ieuencid a chydlyniant cymunedol ac o ran y Comisiynwyr Heddlu a Throseddu a.y.b.;
- Y broses cynllunio sengl trwy Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus;
- Y cyd-ddibyniaethau rhwng cyfrifoldebau datganoledig a'r rhai nad ydynt wedi'u datganoli (gan gynnwys y Comisiynwyr Heddlu a Throseddu) a'r posibilrwydd o'u halinio'n well;
- Cynigion Llywodraeth Cymru i ddiwygio llywodraeth leol ac yn arbennig darparu gwasanaethau yn rhanbarthol.

Fframwaith a Methodoleg

Ym mis Mawrth eleni fe sefydlodd Ysgrifennydd y Cabinet dros Gymunedau a Phlant Carl Sargeant AC Grŵp Trosolwg yr Adolygiad Gweithio gyda'n Gilydd i Greu Cymunedau Mwy Diogel. Ei ddiben oedd sicrhau bod adolygiad safonol yn seiliedig ar ymchwil yn cael ei gynnal yn dilyn cyhoeddi adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru*. Roedd y grŵp tasg a gorffen, a gadeiriwyd gan Lywodraeth Cymru, hefyd yn cynnwys cynrychiolwyr o'r Swyddfa Gartref, Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS), Comisiynwyr Heddlu a Throseddu Cymru, Cyngor Cenedlaethol y Prif Swyddogion Heddlu, Cymdeithas y Prif Swyddogion Tân, Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC), Cymdeithas Prif Swyddogion Awdurdodau Lleol (SOLACE), Cyfiawnder Cymunedol Cymru a Byrddau Iechyd Lleol (BILlau) Cymru.

Cynhaliwyd ei gyfarfod cyntaf ar 1 Mawrth pan gafodd yr amodau gorchwyl (**Atodiad iv**) a fframwaith yr adolygiad (**Atodiad v**) a'r fethodoleg (**Atodiad vi**) eu cytuno.

Bwriad yr adolygiad yn rhannol oedd mynd i'r afael â'r materion a godwyd yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016. Er hynny roedd cylch gorchwyl yr adolygiad a'r Grŵp Trosolwg yn ehangach na hynny a byddai hefyd yn edrych ar sut y gall gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru weithio gyda'i gilydd i helpu i wneud ein cymunedau yn fwy diogel ac i ddatblygu gweledigaeth uchelgeisiol gytûn a fyddai'n sail i sefydliadau weithio'n fwy effeithiol gyda'i gilydd.

Fe ddefnyddiodd yr adolygiad ac fe ddibynnodd ar yr Egwyddor Datblygu Cynaliadwy o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015), a adwaenir fel y Pum Ffordd o Weithio, i archwilio fframweithiau (gan gynnwys rhai deddfwriaethol a chyllidebu), strwythurau, polisiau a phrosesau gwasanaethau cyhoeddus presennol i sicrhau bod y canlynol yn digwydd:

- Integreiddio (e.e. dulliau prif-ffrydio, trawsbynciol, yn seiliedig ar le);
- Ffocws ar atal (e.e. buddsoddi mewn ymyriadau effeithiol ar adeg gynharach, buddsoddi i arbed);
- Cydlafurio (e.e. cyllidebau cyfunol, timau amlasiantaeth);
- Cynnwys dinasyddion ac ymgysylltu â hwy;

- Meddwl am y tymor hir (diogelu at y dyfodol).

Fe gytunodd y Grŵp Trosolwg i ddatblygu'r adolygiad trwy chwe cham allweddol, y gwnaeth rhai ohonynt gydredeg â'i gilydd, sef:

- Diweddaru'r Prosesau Asesu a Chynllunio Strategol ar gyfer Diogelwch Cymunedol
- Adolygiad a dadansoddiad bwrdd gwaith o dystiolaeth a data presennol
- Ymgynghori a chyflwyno tystiolaeth newydd (gan gynnwys astudiaethau achos)
- Llunio argymhellion yn seiliedig ar y canfyddiadau
- Profi'r argymhellion drafft, neu gynnal gwiriad realiti ohonynt
- Cyhoeddi'r argymhellion terfynol

Roedd y cam sylfaenol, a ddechreuodd ym mis Mawrth ar gais Ysgrifennydd y Cabinet, yn golygu bod y pedwar Comisiynydd Heddlu a Throseddau yng Nghymru'n gweithio gyda'u partneriaid statudol lleol i 'ddiweddaru' asesiadau a chynlluniau strategol diogelwch cymunedol mewn ardaloedd lleol ym mhob heddlu, gan ddarparu gwybodaeth am gynnydd a materion y daethpwyd ar eu traws i oleuo gwaith y Grŵp Trosolwg a thîm yr adolygiad.

Gofynnwyd i'r Ganolfan Ryngwladol dros Blismona a Diogelwch ym Mhrifysgol De Cymru gynnal adolygiad bwrdd gwaith o dystiolaeth ddogfennol bresennol (**Atodiad vii**) a chynnal asesiad sylfaenol pellach o gyfluniad partneriaethau diogelwch cymunedol a'r gwasanaethau a ddarperir ganddynt ledled Cymru. Mae'r Ganolfan Ryngwladol dros Blismona a Diogelwch yn un o is-adrannau Prifysgol De Cymru a gydnabyddir yn rhyngwladol sydd wedi ennill bri am gynnal ymchwil genedlaethol a rhyngwladol i faterion plismona a throseddau, gan gynnwys diogelwch cymunedol. Mae'n cydweithio'n agos gyda llawer o asiantaethau sy'n rhan o'r system cyfiawnder troseddol ac yn darparu addysg ar gyfer darpar swyddogion heddlu a swyddogion heddlu sydd mewn swydd ar hyn o bryd.

Lluniwyd proses o fapio rhanddeiliaid diogelwch cymunedol i ddatblygu dogfen ffeithlun eglurhaol (**Atodiad viii**) i ddatblygu dealltwriaeth well am gymhlethdodau'r strwythurau a rhwydweithiau aml-haen ac aml-thema sy'n rhan o drefniadau gweithio

mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol ledled Cymru, a oedd yn cael eu nodi yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016.

Cafodd trywyddau ymholi ar gyfer yr adolygiad eu datblygu ar y cyd â Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i gydymffurfio â'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy (a adwaenir fel y 'Pum Ffordd o Weithio') yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015:

- Ystyried y **tymor hir** fel nad ydym yn peryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwy eu hunain;
- Defnyddio dull **integredig** fel bod cyrff cyhoeddus yn ystyried yr holl nodau llesiant wrth benderfynu ar eu hamcanion llesiant;
- **Cynnwys** amrywiaeth o'r boblogaeth yn y penderfyniadau sy'n effeithio arnynt;
- Gweithio gydag eraill mewn ffordd **gydweithredol** i ddod o hyd i ddatrysiadau cynaliadwy;
- Deall achosion sylfaenol materion i'w **hatal** rhag digwydd.

Roeddent hefyd yn cynnwys y 'Nodweddion Partneriaeth Effeithiol' ('Hallmarks of Effective Partnership') a ddatblygwyd gan y Swyddfa Gartref ar y cyd ag ymarferwyr cynllunio diogelwch cymunedol o bob rhan o'r DU ac a ddefnyddiwyd yn Neddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 fel y sail i'r Aseiad o Blismona a Diogelwch Cymunedol (APACS) gynt a'r sylfaen danategol ar gyfer Trosolwg a Chraffu ar y modd y mae PDCau yn gweithio:

- Arweinyddiaeth Rymus ac Effeithiol
- Proses fusnes seiliedig ar gudd-wybodaeth
- Strwythur Cyflawni Effeithiol ac Ymatebol
- Atebolrwydd Gweladwy ac Adeiladol
- Gwybodaeth a Sgiliau Priodol

Cafodd y 'Nodweddion' hyn eu defnyddio gan yr Archwilydd Cyffredinol hefyd fel y meini prawf canolog ar gyfer barnu ynghylch effeithlonrwydd trefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yn adroddiad 2016, er bod Llywodraeth Cymru wedi herio'r dull hwn ar y pryd ar y sail bod y Nodweddion wedi'u

llunio i feincnodi a chefnogi gwelliant mewn partneriaethau unigol yn hytrach nag fel methodoleg ar gyfer cynnal archwiliad mor eang.

Defnyddiodd tîm adolygu Llywodraeth Cymru bedwar trywydd ymholi i geisio adnabod y rhwystrau a'r ffactorau galluogi sy'n effeithio ar drefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru:

1. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i gynyddu i'r eithaf/sefydlu a chynnal prosesau busnes seiliedig ar gudd-wybodaeth sy'n adnabod achosion sylfaenol materion diogelwch cymunedol er mwyn eu hatal rhag digwydd?
2. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i sefydlu a chynnal strwythurau cyflawni effeithiol ac ymatebol sy'n gweithio'n gydweithredol i ddod o hyd i ddatrysiadau hirdymor i faterion diogelwch cymunedol?
3. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i integreiddio asesiadau a chynlluniau strategol diogelwch cymunedol yn well â phrosesau asesu a chynllunio statudol eraill (e.e. Y Rhaglen Lywodraethu, prosesau cynllunio sengl BGCau, Cynlluniau Heddlu a Throsedd)?
4. Beth y mae angen iddo newid i alluogi gwasanaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector yng Nghymru i ddarparu atebolrwydd gweladwy ac adeiladol mewn perthynas â materion diogelwch cymunedol sy'n ennyn ymgysylltiad ac yn cynnwys amrywiaeth o'r boblogaeth yn y penderfyniadau sy'n effeithio arnynt?

Cafodd y trywyddau ymholi hyn eu defnyddio gan dîm yr adolygiad i gynnal cyfres o ddigwyddiadau a gweithgareddau ymgynghori â rhanddeiliaid (**Atodiad ix**) a oedd yn cynnwys dros 500 o unigolion ac asiantaethau rhwng mis Chwefror a mis Hydref, gan gynnwys detholiad o astudiaethau achos o weithgarwch partneriaethau sydd wedi goleuo'r canfyddiadau a'r argymhellion ac y cyfeirir atynt yn y penodau canlynol. Fe'u defnyddiwyd hefyd i gynnal yr adolygiad bwrdd gwaith o ddogfennaeth berthnasol.

Fe roddodd yr adolygiad ystyriaeth hefyd i'r profiad o weithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yn yr Alban a'r perthnasoedd rhwng Llywodraeth yr Alban a'i bartneriaid cyflawni ar gyfer diogelwch cymunedol.

Roedd y cam olaf ond un yn yr adolygiad yn cynnwys cyfres o bedwar digwyddiad ymgysylltu rhanbarthol a letywyd gan Gomisiynwyr Heddlu a Throseddu Dyfed Powys, Gwent, Gogledd Cymru a De Cymru i brofi'r canfyddiadau a'r casgliadau drafft mewn Fframwaith ar gyfer Newid (**Atodiad x**) ac i ddatblygu cynigion manwl i Ysgrifennydd y Cabinet eu cyhoeddi ym mis Rhagfyr.

Canfyddiadau a Chasgliadau

1. Datrys Problemau yn seiliedig ar Dystiolaeth:

Cafodd PDCau eu creu o'r dechrau un i arwain gweithgarwch cydweithredol ac integredig *seiliedig ar dystiolaeth* i fynd i'r afael ag achosion troseddau ac anhrefn – agenda ddeuol o waith atal a lleihau yn seiliedig ar dystiolaeth. A hithau wedi sefydlu cysyniad partneriaethau amlasiantaeth statudol ac 'awdurdodau cyfrifol', fe gyfarwyddodd Deddf 1998 y partneriaethau newydd hyn ar unwaith i gynnal 'archwiliadau' lleol o droseddau ac anhrefn (Adran 6) bob tair blynedd cyn mynd ymlaen i ddatblygu cynlluniau a rhaglenni o weithgarwch mewn partneriaeth.

Er bod 'archwiliadau' wedi cael eu diddymu'n ddiweddarach gan Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 a'u disodli gan y gofyniad i gynnal 'asesiadau strategol' blynyddol – yn unol â'r ysgogiad mewn perthynas ag NIM a chydabyddiaeth i werth mabwysiadu egwyddorion NIM o fewn prosesau datrys problemau gan bartneriaethau sy'n seiliedig ar dystiolaeth – mae'n dal yn wir mai'r gweithgarwch sylfaenol ar gyfer trefniadau gweithio PDCau yw casglu, coladu a dadansoddi gwybodaeth berthnasol yn effeithiol i lywio busnes mor effeithiol ac effeithlon â phosibl.

Fe amlygodd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016 nifer o ddiffygion o ran defnyddio data perthnasol gan bartneriaid a phartneriaethau i adnabod blaenoriaethau lleol a chynllunio ymyriadau angenrheidiol a daeth i'r casgliad canlynol:

“Mae rhai cynlluniau diogelwch cymunedol nad ydynt wedi'u hategu gan wybodaeth o ansawdd da ac nad ydynt wedi'u diweddarau i ddangos y patrymau a'r tueddiadau newidiol o ran diogelwch cymunedol. Er bod 18 o gydgyssylltwyr partneriaethau diogelwch cymunedol lleol wedi nodi bod y blaenoriaethau diogelwch cymunedol yn eu cynlluniau yn seiliedig ar dystiolaeth dda, daeth ein hadolygiad o gynlluniau i'r casgliad mai dim ond naw o'r 20 o bartneriaethau a ddarparodd dystiolaeth eu bod yn diweddarau eu hasesiadau strategol yn rheolaidd ac ni wnaeth 11 ohonynt wneud hynny. O'r naw a ddarparodd dystiolaeth, canfuwyd bod chwech ohonynt wedi seilio eu hasesiadau ar amrywiaeth eang o ddata priodol ac wedi defnyddio'r

wybodaeth i nodi a chanolbwyntio ar flaenoriaethau sy'n adlewyrchu amgylchiadau lleol.”

Datgelodd yr adroddiad or-ddibyniaeth ar ddata'r heddlu a dadansoddwyr yr heddlu gan Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol. Argymhellodd yr Archwilydd Cyffredinol y dylai Llywodraeth Cymru, Comisiynwyr Heddlu a Throseddu ac awdurdodau lleol weithio gyda'i gilydd i sicrhau bod perfformiad diogelwch cymunedol yn cael ei reoli'n effeithiol trwy:

- osod mesurau priodol ar bob lefel er mwyn galluogi aelodau, swyddogion a'r cyhoedd i feirniadu'r cynnydd o ran cyflawni camau gweithredu ar gyfer gwasanaethau diogelwch cymunedol;
- sicrhau bod yr wybodaeth am berfformiad yn cynnwys gwaith yr holl asiantaethau perthnasol;
- sefydlu mesurau i feirniadu'r mewnbynnau, yr allbynnau a'r effaith er mwyn gallu deall effaith penderfyniadau buddsoddi a chefnogi'r gwaith craffu a throsolwg.

Yn sicr mae'r dystiolaeth a gasglwyd gan yr adolygiad hwn yn cadarnhau bod proses cynllunio busnes sy'n seiliedig ar dystiolaeth, neu'n seiliedig ar gudd-wybodaeth yn faes lle ceir gwendid sylfaenol o ran gwaith cynllunio gan bartneriaethau diogelwch cymunedol yng Nghymru ac mae'n cadarnhau bod y dull asesu strategol, lle mae'n dal i gael ei wneud yn rheolaidd, yn dal i gael ei ddominyddu gan y broses o gasglu a dadansoddi data'r heddlu a data cyfiawnder troseddol gan ddadansoddwyr yr heddlu'n bennaf, gyda defnydd cyfyngedig o ddata ehangach o fewn y bartneriaeth sydd ar gael gan awdurdodau lleol, byrddau iechyd, gwasanaethau tân a darparwyr gwasanaethau cymunedol y trydydd sector ac ychydig iawn o ymwneud gan ddadansoddwyr nad ydynt yn gweithio i'r heddlu.

Fodd bynnag, mae'r her i drefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru bellach yn mynd y tu hwnt i'r gofyniad i gynnal 'asesiad strategol' gyda chyfarwyddyd i "ddeall achosion sylfaenol materion i'w hatal rhag digwydd" (Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015). Felly mae asesiad strategol effeithiol i flaenoriaethu a chynllunio ymyriadau diogelwch cymunedol yn galw am ddull holistaidd a soffistigedig er mwyn dod o hyd i ddatrysiadau cynaliadwy cyffredin

sy'n ystyried y tymor hir fel nad ydym yn peryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwy eu hunain.

Mae dull o fesur a rheoli perfformiad sy'n seiliedig ar ddatblygu cynaliadwy'n galw am ffordd sylfaenol wahanol o feddwl sy'n cydnabod y cydymddibyniaethau rhwng agendâu sy'n aml yn cystadlu â'i gilydd wrth weithio tuag at ganlyniadau ar gyfer y boblogaeth sy'n fwy holistaidd ac yn anos i'w mesur. Mae ffordd o feddwl sy'n rhoi sylw i ganlyniadau hefyd yn cydnabod y risgiau bod 'dangosyddion' ar gyfer asiantaethau neu bartneriaethau unigol yn dod yn 'dargedau' sy'n dwyn canlyniadau gwrthnysig, neu'n gweithio yn erbyn yr amcan ar y cyfan. Er enghraifft, mae'r thema 'lleihau aildroseddu' yn enghraifft wych lle gallai angenrheidiau blaenorol o ran perfformiad yr heddlu i sicrhau 'sanctsiwn/datrysiad' ar gyfer troseddau cofnodedig a dod â throseddau gerbron y llys fod wedi amharu ar ddulliau mwy adferol a dargyfeiriol o ymdrin â phobl ifanc sy'n cyflawni troseddau, pe na bai nifer o uwch swyddogion mewn PDCau yn barod i fentro defnyddio dull gwahanol iawn a mwy cynaliadwy o fewn ymylon fframweithiau perfformiad yr heddlu ar y pryd.

Mae tystiolaeth wedi dangos bod rhoi troseddwr tro cyntaf trwy'r system cyfiawnder troseddol yn wrthgynhyrchiol. Yn lle hynny, mae Timau Troseddau leuenctid yng Nghymru wedi ceisio gofyn pam fod y trosedd wedi digwydd a dargyfeirio pobl ifanc i ffwrdd o droseddu. Mae'r dull hwn wedi arwain at ostyngiad sylweddol a pharhaus yn nifer y rhai sy'n dod yn rhan o'r system cyfiawnder troseddol am y tro cyntaf a gostyngiad cyffredinol mewn troseddau cofnodedig, gan leihau'r gost i asiantaethau cyfiawnder troseddol sy'n gysylltiedig â rheoli pobl ifanc sy'n cyflawni troseddau. Mae ymchwil gan Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi galluogi asiantaethau a gweithwyr proffesiynol i ddatblygu dealltwriaeth well am achosion ymddygiad troseddol megis profiadau niweidiol yn ystod plentyndod a mabwysiadu dulliau sy'n seiliedig ar wybodaeth dda am drawma trwy gynlluniau megis Brysbennu a Rheoli Achosion Uwch.

Bydd dibyniaeth ar ddata cyfiawnder troseddol – wedi'i ddadansoddi gan ddadansoddwyr cyfiawnder troseddol – mewn asesiadau strategol a thactegol yn tueddu i ganolbwyntio ar 'symptomau' yn hytrach nag 'achosion' ac mae felly'n annhebygol o arwain at flaenoriaethu a rhaglenni gweithgarwch mwy cynaliadwy gan bartneriaethau.

Ceir tystiolaeth bod yr awdurdodau cyfrifol ar hyn o bryd yn dioddef yr hyn y gellid ei alw'n 'flinder ar asesu' – mecanweithiau sydd heb gysylltiad i raddau helaeth ac sy'n mynd a dod yn gyson i ateb gofynion statudol amrywiol mewn perthynas â blaenoriaethu a chynllunio ar gyfer gweithgarwch mewn partneriaeth ym maes diogelwch cymunedol, llesiant a chynaliadwyedd, plant a phobl ifanc ac iechyd a gofal cymdeithasol. Fe wnaeth ein gwaith ymgysylltu â dadansoddwyr ac ymchwilwyr, ymhlith eraill, amlygu bod hyn wedi cael ei waethygu gan doriadau sylweddol a pharhaus mewn ymchwil gymdeithasol ac adnoddau dadansoddol ar gyfer yr holl asiantaethau o ganlyniad i fesurau cyni'r sector cyhoeddus.

Gyda llai o ddadansoddwyr ar gael i wneud gwaith 'asesu' effeithiol, mae ymatebwyr yn awgrymu bod y dasg yn cael ei gwneud yn anos gan rwystrau megis: setiau data anghydnaws y mae'n rhaid eu 'glanhau' cyn y gallant gynnig unrhyw werth dadansoddol; systemau TGCh anghydweddol nad ydynt yn cyfathrebu gyda'i gilydd nac yn caniatáu mewngludo/allgludo data critigol gan arwain at lefelau uchel o fysellu dwbl ar gyfer y rhai sy'n gweithio gyda hwy; amheuaeth sylweddol ynghylch cywirdeb a dibyniadwyedd data 'partneriaid' oherwydd safonau casglu a chofnodi data amrywiol; a chymhlethdodau a achosir mewn perthynas â phatrymau daearyddol gwahanol ar gyfer casglu data – sy'n amrywio o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHloedd) i wardiau etholiadol a siroedd ac amrywiaeth o strwythurau rhanbarthol sy'n bell o fod yn gydffiniol. Mae israniadau daearyddol anghydnaws mewn gwahanol ffrydiau data'n rhwystr i ddadansoddi.

Mae tystiolaeth a ddarparwyd ar gyfer yr adolygiad yn nodi hefyd, er bod bron i 20 mlynedd wedi mynd heibio ers creu'r porth dan Adran 115 o'r Ddeddf Troseddau ac Anhrefn i hwyluso'r broses o rannu data personol er mwyn atal neu leihau troseddau, bod cyndynrwydd cyffredinol yn dal i fodoli ymhlith unigolion o fewn awdurdodau cyfrifol, ac yn arbennig ymarferwyr rheng-flaen, i rannu data, yn setiau data personol ac amhersonol cyfanredol, gyda phrofiad cymysg o effeithiolrwydd Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Personol Cymru.

Mae anallu i gael mynediad at ffynonellau data personol yn effeithio'n negyddol ar gynhyrchion asesu a ddarperir gan ddadansoddwyr ond mae'n cael effaith fwy llym byth ar weithgarwch datrys problemau a chomisiynu gwasanaethau partneriaethau, gydag asiantaethau sydd â gorchwyl i ddatblygu ymyriadau priodol ar gyfer unigolion

yn dibynnu ar 'bosau jig-so' anghyflawn o wybodaeth. Mae cyndynrwydd i rannu data hefyd yn effeithio ar weithgareddau allweddol megis datblygu 'proffiliau o broblemau' – er enghraifft Proffiliau Lleol Gwrth-derfysgaeth neu Broffiliau Troseddau Difrifol a Threfnedig sy'n aml yn cynnwys bylchau sylweddol mewn gwybodaeth y gellid eu pontio â mynediad gwell at ddata.

Mae rhannu data personol yn hanfodol i weithredoli gwaith mewn partneriaeth a gweithgarwch datrys problemau i wella diogelwch cymunedol ond mae rhannu data personol ac amhersonol cyfanredol ar gyfer ei ddadansoddi'n hanfodol ar gyfer cynllunio a phennu blaenoriaethau ym maes diogelwch cymunedol. Fe wnaeth Adran 17A o Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 sefydlu set ddata amlasiantaeth sylfaenol gyffredin i gefnogi'r gweithgarwch hwn ynghyd â 'dyletswydd' i rannu. Canfuom dystiolaeth gyffredin nad yw Adran 17A yn ganolo mwyach i'r broses asesu strategol blynyddol. Ar ben hynny, mae methiant i ddefnyddio setiau data cyffredin sylfaenol yn gyson ar gyfer asesu a chynllunio ym maes diogelwch cymunedol hefyd yn atal y gallu i feincnodi rhwng ardaloedd ac yn ei gwneud bron yn amhosibl i sefydliadau cenedlaethol gyfuno data i gyfrifo 'cyfartaledd' ar gyfer Cymru, heb sôn am asesu cynnydd cenedlaethol tuag at wella canlyniadau. Cafodd y materion hyn eu hamlygu'n arbennig yn adroddiad Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i Gymru yn 2017, *Llesiant yng Nghymru: Cynllunio heddiw ar gyfer gwell yfory* a roddodd ystyriaeth i'r gwersi a ddysgwyd o'r cylch cyntaf o asesiadau llesiant gan yr 19 BGC.

Ceir enghreifftiau diweddar o bartneriaethau lle daethpwyd i gytundeb ynglŷn â defnyddio set ddata sylfaenol gyffredin, er enghraifft o ran dull y pum BGC yng Ngwent o gynnal eu cylch cychwynnol o asesiadau llesiant, gan alluogi rhywfaint o feincnodi a chyfuno rhanbarthol i ddigwydd. Fodd bynnag, mae'n ddiddorol nodi, er gwaethaf cyfoeth o ganllawiau anstatudol ategol ynghylch dulliau dadansoddi effeithiol a set ddata sylfaenol gyffredin argymelledig a luniwyd gan Uned Ddata Llywodraeth Leol Cymru i ategu Cydamcanu – Cydymdrechu, ei bod yn amlwg o'r arfarniad o'r cylch cyntaf o asesiadau llesiant nad oedd y canllawiau hyn wedi cael eu rhoi ar waith yn eang. Mynegwyd pryderon hefyd gan nifer o ymatebwyr i'r adolygiad ynghylch diffyg cyffredinol data 'diogelwch cymunedol' – heblaw am ddata diffygiol ynghylch canfyddiad – a ddefnyddiwyd yn y cylch diweddar o asesiadau gan BGCau.

Mae hefyd yn amlwg o dystiolaeth a gasglwyd mewn nifer o ymgysylltiadau ar gyfer yr adolygiad bod y broses o gomisiynu gwasanaethau neu ddatrysiadau diogelwch cymunedol yn aml yn seiliedig ar ddadansoddiad anghyflawn o ddata ynghylch anghenion, bylchau ac adnoddau a thystiolaeth gyfyngedig am 'yr hyn sy'n gweithio' ac, yn yr un modd, yr hyn nad yw'n gweithio. Dywed amrywiaeth eang o ymarferwyr diogelwch cymunedol y rhoddwyd cyfweiliad iddynt fod partneriaid statudol yn aml yn ymrwymedig i gasglu data nad yw'n datgelu rhyw lawer am ffactorau achosol sy'n gysylltiedig â materion diogelwch cymunedol na gwella canlyniadau, ond sy'n canolbwyntio'n hytrach ar fewnbynnau, allbynnau, trwybynnau a symptomau (e.e. nifer yr achosion o drosedd). Gellir crynhoi'r dull hwn, sy'n aml yn cael ei sbarduno gan ofynion 'data perfformiad' y Llywodraeth, â'r disgrifiad 'gwneud yr hyn sy'n fesuradwy yn bwysig yn hytrach na gwneud yr hyn sy'n bwysig yn fesuradwy'.

Dangosodd asesiad o weithgarwch 'comisiynu' partneriaethau ei fod yn aml yn dameidiog ac yn digwydd mewn seilos thematig neu sefydliadol, gyda chomisiynwyr yn aml yn dylunio ac yn cynllunio gwasanaethau heb ddata critigol o brosesau cydymddibynnol eraill, sy'n ailadrodd y syndrom 'pos jig-so'. Gellir gweld enghraifft glir o hyn yn yr amrywiaeth o wahanol ffyrdd y mae partneriaethau lleol a rhanbarthol yn 'comisiynu' gwasanaethau cymorth ac ymyrryd ar wahân ar gyfer camddefnyddio sylweddau, anghenion tai â chymorth, iechyd meddwl, Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol tra bo'r defnyddwyr gwasanaethau eu hunain yn aml yn dibynnu ar yr holl wasanaethau hyn oherwydd eu hanghenion cymhleth. Ceir tystiolaeth hefyd o weithgarwch cyfyngedig i gasglu a chymhwyso gwybodaeth hanfodol am adborth defnyddwyr gwasanaethau wrth drefnu a dylunio gwasanaethau diogelwch cymunedol priodol sy'n canolbwyntio ar y dinesydd. Yn yr un modd, dywedodd ymarferwyr fod gweithgarwch 'comisiynu' partneriaethau yn aml yn cael ei ystyried yn 'ychwanegol at' fusnes craidd i'r awdurdodau cyfrifol dan sylw, er enghraifft ei fod yn cynnwys dim ond ffrydiau cyllido penodol (e.e. Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol, Camddefnyddio Sylweddau) yn hytrach na'i fod wedi'i brif-ffrydio'n llawn. Mae ymdrechion i gryfhau'r cysylltiadau â phrosesau cynllunio ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol – megis y gofyniad i Fyrddau Cynllunio Ardal (BCAau) roi cyfrif am y dyraniad o gyllideb graidd y BILL sydd wedi'i neilltuo ar gyfer gwasanaethau triniaeth

camddefnyddio sylweddau a chymeradwyo'r dyraniad hwnnw – yn gam yn y cyfeiriad cywir.

Ar yr ochr gadarnhaol, canfu'r adolygiad dystiolaeth bod cydnabyddiaeth gynyddol i werth 'cudd-wybodaeth fusnes' gan y partneriaid statudol o ran blaenoriaethu busnes craidd a gweithgarwch mewn partneriaeth, yn enwedig mewn ymdrech i gyfeirio adnoddau sy'n lleihau drwy'r amser yn fwy effeithiol i leihau'r galw am ymyriadau costus gan wasanaethau cyhoeddus – yr hyn y gellid ei alw'n 'rheoli'r galw'. Mae arwyddion bod gwersi'n cael eu dysgu oddi wrth y sector masnachol o ran cydnabod bod dadfuddsoddi mewn cudd-wybodaeth fusnes yn cael effaith negyddol ar y 'llinell isaf' tra bo buddsoddi mewn data ynghylch ymrannu a phroffilio demograffig-gymdeithasol – systemau megis Mosaic a CACI Acorn – yn gallu cyfoethogi cudd-wybodaeth am y darlun at ddibenion asesu strategol a thactegol.

Mae dystiolaeth sy'n dynodi – lle mae dadansoddwyr o wahanol asiantaethau diogelwch cymunedol naill ai wedi'u cydleoli neu o leiaf yn gweithio gyda'i gilydd gan ddefnyddio rhwydweithiau neu rwydweithio rhithwir a alluogir gan TGCh – bod dealltwriaeth well am y mathau o ddata sydd ar gael, bod data'n cael ei rannu'n well a dadansoddi cyfoethocach yn digwydd. Mae rhwydweithiau megis Rhwydwaith Cudd-wybodaeth Asiantaethau'r Llywodraeth (GAIN) a'r grŵp Dadansoddeg a Pherfformiad Ymchwil Integredig (IRAP) wedi dangos gwerth mynd ati'n effeithiol i asesu gweithgarwch trawsranbarthol mewn perthynas â throseddau difrifol a threfnedig a dulliau rheoli integredig troseddwy'r effeithiol yn y drefn honno.

Fodd bynnag, mae hyd yn oed dadansoddwyr sy'n gweithredu yn y rhwydweithiau cymharol effeithiol hyn yn amlygu materion o ran 'arafwch' cyfnewid data a achosir gan systemau a/neu ddata anghydnaws. Mae datrysiadau TGCh amlasiantaeth megis NOMADS, sy'n cysylltu systemau rheoli troseddwy'r heddlu a gwasanaethau prawf i greu dull o rannu data mewn amser real yn dangos y ffordd tuag at ymyriadau mwy effeithiol ac maent wedi arwain at gynnydd sylweddol yn nifer yr achosion o alw troseddwy'r yn ôl i'r carchar ar sail risg.

Efallai fod arafwch rhannu a dadansoddi data at ddibenion asesu strategol a thactegol mewn partneriaeth yn fwyaf llym yn yr ymatebion presennol mewn partneriaeth i seiberdroseddu, yn enwedig troseddau meddiangar, sy'n gallu newid yn gyflym a bod yn ddynamig yn ôl eu hunion natur. Er bod nifer o heddluoedd yn

treialu gwaith a arweinir gan Uned Ymchwil, Gwybodaeth a Chyfathrebu'r Swyddfa Gartref ar hyn o bryd i ddatblygu dealltwriaeth well am dueddiadau a phatrymau a phroffiliau dioddefwyr seiberdroseddu, er mwyn hwyluso gweithgarwch atal gwell gan dimau heddlu lleol mae'n amlwg bod yr oedi ar hyn o bryd cyn darparu negeseuon briffio cudd-wybodaeth ystyrion ar gyfer swyddogion cymdogaeth ac Ymgynghorwyr Tactegol Lleihau Troseddau rhanbarthol yn rhy hir.

Ffocws Ardal Pilgwenlli Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Casnewydd (Astudiaeth Achos)

Ardal canol dinas i'r de o ganol Casnewydd yw Pilgwenlli a ddaeth yn ffocws ar gyfer sylw gan y cyfryngau lleol a chenedlaethol yn dilyn brig mewn troseddau ac ymddygiad gwrthgymdeithasol. Roedd cynnydd wedi bod mewn digwyddiadau treisgar ym Mhilgwenlli yn dilyn ymdrechion dwys i gyfyngu ar droseddau a oedd wedi canolbwyntio ar ardal canol dinas Casnewydd.

Adnabuwyd Pilgwenlli yn wreiddiol gan BGLI Casnewydd fel blaenoriaeth a oedd yn dod i'r amlwg ac fe gomisiynwyd gwaith ymchwil a dadansoddi pellach ar bryderon a adnabuwyd fel rhan o ddatblygu 'proffiliau wardiau'. Ym mis Hydref 2016, roedd Pilgwenlli yn y penawdau unwaith eto yn dilyn nifer o helyntion lle cafodd nifer o bobl eu harestio gan yr heddlu. Roedd ymateb cychwynol gan yr heddlu a'r awdurdod lleol i fynd i'r afael â phryderon y gymuned agosaf cyn gwaith pellach i gasglu a dadansoddi cudd-wybodaeth a ddangosodd fod y materion yn effeithio'n sylweddol ar ddwy ACEHI yn ward Pilgwenlli yn hytrach na'r ward gyfan.

Fe gyhoeddodd y BGC, a oedd wedi disodli'r BGLI, fandad cryf i'r holl bartneriaid i flaenoriaethu camau gweithredu ym Mhilgwenlli a chafodd ffrwd waith grŵp ffocws ardal benodol ei sefydlu gan y BGC, dan gadeiryddiaeth y comander rhanbarthol. Fe ddatblygodd y grŵp ffocws gynllun gweithredu drafft sydd wedi cael ei fireinio ers hynny o ganlyniad i waith pellach i gasglu a dadansoddi cudd-wybodaeth sy'n 'cyfoethogi'r darlun' gan ddefnyddio data a gwybodaeth amlasiantaeth ehangach o'r gymuned leol.

Mae'r dull Sganio-Dadansoddi-Ymateb-Asesu (SARA) a fabwysiadwyd gan arweinwyr ffrwd waith y BGC wedi arwain at ddealltwriaeth well am y ffactorau sy'n achosi'r materion a'r pryderon diogelwch cymunedol a brofir gan y gymuned leol –

gan gynnwys clwstwr anarferol o Dai Amlfeddiannaeth yn y sector rhentu preifat sy'n eiddo i landlordiaid absennol, ac sy'n creu poblogaeth sylweddol o denantiaid incwm isel, dros dro a chanddynt ystod eang o anghenion cymhleth mewn dwy ACEHI, ac mae'r dull hefyd wedi arwain at adnabod cysylltiadau rhwng Grwpiau Troseddau Trefnedig a gangiau stryd lleol o bobl ifanc wedi ymddieithrio.

Mae grŵp ffocws y BGC bellach wedi ymestyn ei ymgysylltiad ag ystod ehangach o bartneriaid a chynrychiolwyr cymunedau er mwyn datblygu dealltwriaeth well am y materion a adnabwyd a mynd i'r afael â hwy ac mae'n datblygu dull rheoli cymdogaeth amlasiantaeth. Er mai gwaith ar y gweill ydyw o hyd, mae cymuned Pilgwenlli wedi cydnabod llwyddiant cychwynnol yr ymdrechion ar y cyd ac mae sylw diweddarach yn y cyfryngau wedi bod yn fwy cadarnhaol o lawer.

Mae rhai casgliadau allweddol y daeth tîm yr adolygiad iddynt ar sail yr astudiaeth achos hon yn cynnwys:

- Pwysigrwydd datblygu dealltwriaeth well am y ffactorau achosol sydd wrth wraidd pryderon ynghylch diogelwch cymunedol er mwyn datblygu ymatebion a datrysiadau mwy effeithiol – gan ddefnyddio methodolegau profedig megis SARA i barhau i gasglu a dadansoddi data amlasiantaeth a gwybodaeth gymunedol nes bod datrysiadau ac ymyriadau posibl yn dod yn amlwg;
- Gwerth cynhyrchion cudd-wybodaeth megis proffiliau wardiau neu gymdogaethau o ran mynd ati'n gynnar i adnabod materion a allai fod yn fwy difrifol;
- Yr angen i fuddsoddi mewn dadansoddiadau amlasiantaeth – yn yr achos hwn roedd yn ffodus bod uwch reolwr mewn awdurdod lleol â phrofiad o ddadansoddi'n rhan o waith y BGC ac felly'n gallu pontio'r bwch yn adnoddau dadansoddol yr awdurdod lleol;
- Fe achosodd diffyg astudiaethau achos, pecynnau cymorth a thempledi 'arfer effeithiol' i BGC Casnewydd 'ailddyfeisio'r olwyn' i bob pwrpas er mwyn sefydlu dull â ffocws ar y gymdogaeth neu'r ardal leol o fynd i'r afael â'r materion pan oedd dulliau tebyg o ymdrin â materion o'r fath wedi cael eu profi a'u gwerthuso mewn ardaloedd canol dinas cyfagos eraill a phan oedd ymatebion gan yr heddlu Thimau Troseddau leuenctid i faterion Grwpiau

Troseddau Trefnedig ar gael gan gyrff cyfatebol yng Nglannau Mersi ac mewn ardaloedd eraill;

- Pwysigrwydd cynnwys y gymuned yn y gwaith o lunio a chynnal datrysiadau posibl, gan gynnwys deall dewisiadau'r gymuned ar gyfer ymgysylltu – yn yr achos hwn daeth yn amlwg bod yn well gan y gymuned gyswllt wyneb yn wyneb ac allgymorth na chyswllt mewn fformat ysgrifenedig.

Hwb Cymorth Cynnar Maesteg (Astudiaeth Achos)

Prosiect cydweithio arloesol rhwng Iechyd Cyhoeddus Cymru, Heddlu De Cymru, Comisiynydd Heddlu a Throseddu De Cymru, Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr, Barnado's a'r NSPCC yw'r Hwb Cymorth Cynnar ym Maesteg, sy'n treialu dull newydd sy'n seiliedig ar wybodaeth dda am Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod a thrawma wrth weithredu'r ymateb plismona i sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed ac yn wynebu risg.

Mae'n dilyn dadansoddiad helaeth o alwadau am wasanaeth i Heddlu De Cymru a achosodd Hysbysiadau Diogelu'r Cyhoedd, y canfuwyd fod 89% ohonynt wedi cael eu cau heb unrhyw weithredu pellach. Dangosodd y dadansoddiad faint y galw gan 'bobl agored i niwed' nad yw dulliau a hyfforddiant plismona traddodiadol wedi'u bwriadu i'w ateb a chydabu'r angen am ymyrryd yn gynnar ar sail amlasiantaeth.

Sefydlwyd Hwb Maesteg i brofi a gwerthuso dull o ymdrin â sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed sy'n golygu ymyrryd yn gynnar ar sail amlasiantaeth gyda Thimau Plismona Cymdogaeth ac i dreialu rhaglen hyfforddi gan ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar wybodaeth dda am Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod i blismona sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed. Mae'r cam cyntaf yn canolbwyntio ar gyswllt yr heddlu gyda phlant, pobl ifanc a'u gofalwyr/rhieni. Os bydd hyn yn profi'n effeithiol, bydd yn cael ei ehangu i gynnwys grwpiau eraill o bobl agored i niwed.

Mae nodau'r cynllun peilot yn cynnwys sicrhau bod timau heddlu cymdogaeth ac ymateb wedi'u hyfforddi a'u harfogi i adnabod ac ymateb i sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed ar y cyfle cynharaf ac i weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod pobl agored i niwed yn cael cymorth a chefnogaeth priodol pan fo'u hangen arnynt.

Pan fo'r heddlu'n cael eu galw allan i ymateb i ddigwyddiad ac yn asesu bod rhywun yn agored i niwed maent yn cofnodi hyn ac yn aml yn trosglwyddo'r wybodaeth i'r

Gwasanaethau Cymdeithasol trwy gyfrwng Hysbysiad Diogelu'r Cyhoedd. Y diwrnod gwaith nesaf, mae'r Tîm Plismona Cymdogaeth yn sgrinio'r cofnod o'r digwyddiad i chwilio am wybodaeth bellach ac yn rhannu hon â'r Hwb Cymorth Cynnar (ar yr amod bod y person agored i niwed wedi rhoi cydsyniad). Wedyn penderfynir a fydd yr Hwb Cymorth Cynnar yn cymryd cyfrifoldeb am yr achos ar gyfer ymwneud pellach, a yw'r heddlu'n teimlo bod camau gweithredu pellach iddynt hwy ac a fyddai ymweliad ar y cyd o gymorth.

Mae swyddogion heddlu a Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu wedi cael hyfforddiant, ochr yn ochr ag ysgolion, landlordiaid cymdeithasol ac asiantaethau eraill. Cefnogir y gweithgarwch hwn gan gydgysylltydd Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod a rôl y cydgysylltydd hwn yw gweithio gydag asiantaethau i hybu a datblygu dealltwriaeth am Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod ac ymyriadau cynnar.

Mae'r cynllun peilot wedi bod yn rhedeg ers mis Mehefin 2017 ac mae gwerthusiad cychwynnol wedi dangos hyder cynyddol gan yr heddlu i ymateb i sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed, dealltwriaeth well am Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod a chynnydd yn nealltwriaeth yr heddlu am rôl asiantaethau partner. Mae hefyd yn cysylltu â rhaglen ehangach o waith sy'n amcanu at ddatblygu dealltwriaeth well am y dangosyddion risg a niwed mewn cymunedau, cefnogi proses strategol i asesu nifer yr achosion a ffactorau achosol a datblygu ymyriadau sydd wedi'u targedu'n fwy priodol, gan adeiladu ar asedau'r gymuned leol.

Mae rhai casgliadau allweddol y daeth tîm yr adolygiad iddynt ar sail yr astudiaeth achos hon yn cynnwys:

- Mae'r broses o adolygu a nithio gwybodaeth yn mynd â llawer o amser ac 'yn ychwanegol at y swydd arferol' i swyddogion Tîmau Plismona Cymdogaeth ac, er bod y dull (buddsoddi i arbed) yn gallu lleihau'r galw am adnoddau plismona yn y tymor hwy, mae'n dal yn ofynnol buddsoddi rhag blaen mewn lefelau staffio priodol;
- Y bwriad yw bod atgyfeiriad yn arwain yn gyflym at ymyrryd ond ni chafodd maint y galw ei ragweld felly mae angen adnoddau ychwanegol i aros gyfuch â'r llwyth gwaith, yn enwedig gan ei bod yn ofynnol i'r rhai sy'n rhan

o'r broses gyflawni dyletswyddau arferol Tîm Plismona Cymdogaeth (yn wahanol i fodel Sir Gaerhirfryn lle dyrannwyd adnoddau wedi'u neilltuo;

- Mae'r dull yn galw am ffordd newydd o feddwl am fesur canlyniadau cadarnhaol a mwy holistaidd i bobl agored i niwed yn hytrach na defnyddio dangosyddion perfformiad allweddol safonol ar gyfer yr asiantaethau unigol dan sylw er mwyn dangos llwyddiant a gwerth am arian;
- Ymddengys fod y llwyddiant gwreiddiol yn dibynnu ar frwdfrydedd Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu (gan fod swyddogion heddlu'n ymgysylltu'n llai) ac ar hyn o bryd ceir lefel isel o ran faint o'r garfan Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu sy'n cael eu cadw;
- Ceir materion logistaidd megis amser teithio a systemau rhannu data anghydnaws sy'n arwain at oedi ychwanegol cyn ymateb (e.e. mae sgrinio'n digwydd ym Mhen-y-bont sydd awr i ffwrdd ar gyfer siwrne yn y ddau gyfeiriad)

2. Adnoddau a Strwythurau

Mae mesurau cyni ar gyfer cyllidebau'r sector preifat a chyllid y trydydd sector – y mae cryn dipyn ohono'n dod o'r sector cyhoeddus ar ffurf grantiau neu gomisiynu gwasanaethau – wedi cael effaith sylweddol ar drefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru.

Dywedodd yr Archwilydd Cyffredinol:

“Mae'r broses o ariannu diogelwch cymunedol wedi newid yn sylweddol yn ystod y chwe blynedd diwethaf. Arferai awdurdodau gael grantiau gan y Swyddfa Gartref, ond mae'r rhain bellach yn rhan o Brif Grant yr Heddlu. Er bod y cyllid ar gyfer y Comisiynwyr Heddlu a Throseddau a'r heddlu yng Nghymru wedi aros yn sefydlog, mae eu gwariant ar blismona a diogelwch cymunedol wedi gostwng mewn termau real. Mae penderfyniadau ar ba weithgarwch partneriaeth diogelwch cymunedol i'w ariannu wedi dilyn patrymau buddsoddi hanesyddol gan fwyaf ac nid ydynt wedi'u herio'n gyson i sicrhau bod grantiau'n cael eu defnyddio i fynd i'r afael â'r materion pwysicaf. Mae swm yr arian grant a ddarperir gan Lywodraeth Cymru i gynorthwyo cyrff cyhoeddus i fynd i'r afael â diogelwch cymunedol yn cynyddu. Mae cymhlethdodau'r drefn ariannu gyffredinol ar gyfer diogelwch cymunedol, a'i

natur tymor byr, yn lleihau cyfleoedd i gael mwy o werth am arian. Mae gwasgaru'r arian yn eang yn lleihau'r buddion y gellir eu gwireddu trwy gyfuno a thargedu'r arian.

“Mae toriadau i gyllidebau'r awdurdodau lleol wedi arwain at 32.7 y cant llai o gyllid mewn termau real i reoli a chydgyssylltu diogelwch cymunedol. Mae partneriaethau diogelwch cymunedol yn sylweddoli bod angen iddynt ddod o hyd i ffynonellau ariannu sicr eraill er mwyn parhau i fodoli, ond hyd yma, ychydig iawn o waith sydd wedi'i wneud i gael gafael ar ffrydiau ariannu newydd. Gyda'r adnoddau'n parhau i leihau, mae'n amheus a yw'r strwythurau cyfredol ar gyfer diogelwch cymunedol yn gynaliadwy ac yn gallu cyflawni'r hyn sydd ei angen.”

Aeth yr Archwilydd Cyffredinol ymlaen i argymhell y dylai Llywodraeth Cymru, Comisiynwyr Heddlu a Throseddau ac awdurdodau lleol adolygu trefniadau arian grant presennol a newid i gyllidebau cyfunol gydag ymrwymadau arianno mwy hirdymor i roi cymorth i gyrff cyflawni wella trefniadau cynllunio prosiectau a'r gweithlu mewn modd sy'n canolbwyntio ar gyflawni blaenoriaethau'r strategaeth diogelwch cymunedol genedlaethol.

Argymhellwyd hefyd y dylai Comisiynwyr Heddlu a Throseddau ac awdurdodau lleol ddiwygio'r systemau ar gyfer rheoli risgiau i ddiogelwch cymunedol a chyflwyno trefniadau monitro ac adolygu sy'n canolbwyntio ar dawelu meddwl y cyhoedd bod arian a gaiff ei wario ar ddiogelwch cymunedol yn arwain at ganlyniadau gwell i bobl yng Nghymru.

Mae'r adolygiad wedi canfod bod adnoddau sy'n mynd yn llai wedi rhoi trefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol mewn perygl. Mae arolwg CLILC o arweinwyr mewn awdurdodau lleol wedi amcangyfrif bod tua 60% o gyllid y Swyddfa Gartref ar gyfer trefniadau gweithio PDCau wedi cael ei golli dros y blynyddoedd diwethaf tra bo ymchwil gan Brifysgol De Cymru'n cyfeirio at effeithiau uniongyrchol ar dimau a strwythurau, gallu dadansoddol, hyfforddiant, gweithgarwch ac arbenigedd ymgysylltu â chymunedau ym maes diogelwch cymunedol yn ogystal â gwasanaethau diogelwch cymunedol megis teledu cylch cyfyng, wardeniaid a.y.b. Mae timau diogelwch cymunedol sy'n crebachu hefyd wedi creu tuedd tuag at ymarferwyr cyffredinol – swyddogion y mae eu rolau'n cwmpasu meysydd polisi

ehangach a rheoli partneriaethau ehangach neu gyfrifoldebau ehangach am reoli nifer o wasanaethau sy'n gysylltiedig â diogelwch cymunedol – yn hytrach nag arbenigwyr. Yn yr un modd gallwn weld arweinwyr diogelwch cymunedol yn cael cyfrifoldebau ychwanegol, sydd weithiau heb gysylltiad ('diogelwch cymunedol a...') neu gyfrifoldeb am ddiogelwch cymunedol yn cael ei ychwanegu at bortffolio sydd eisoes yn fawr a chymhleth (e.e. 'tai a diogelwch cymunedol').

Mae hyn wedi cyfrannu at wanhau 'gwybodaeth a sgiliau priodol' o fewn PDCau yn sylweddol, a waethygydd gan benderfyniad y Swyddfa Gartref yn 2010/11 i gael gwared â'r wefan Lleihau Troseddau ynghyd â rhaglen gynhwysfawr o hyfforddiant, adnoddau, pecynnau cymorth, canllawiau, astudiaethau achos arfer effeithiol, ymchwil academiaidd a gwerthusiadau datrys problemau amlasiantaeth achrededig. Mae rhwydweithiau cymorth i gymheiriaid megis y Rhwydwaith Diogelwch Cymunedol Cenedlaethol a Chymdeithas Swyddogion Diogelwch Cymunedol Cymru (WACSO) wedi ei chael yn anodd goroesi ac nid oes rôl arwyddocaol ganddynt mwyach yn y gwaith o ddatblygu polisi ac arfer. Mewn cyferbyniad, mae Llywodraeth yr Alban yn parhau i gefnogi Rhwydwaith Diogelwch Cymunedol yr Alban (SCSN) fel elusen hyd braich, mewn partneriaeth gyda CoSLA (Confensiwn Awdurdodau Lleol yr Alban, ac yn cynnal rhaglen o waith datblygu polisi ac arfer ynghyd â meithrin gwybodaeth a sgiliau priodol ymhlith gweithwyr diogelwch cymunedol proffesiynol yr Alban – er gwaethaf diffyg sail statudol ar gyfer gwaith mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol dan ddeddfwriaeth yr Alban.

Mae'r toriadau i gyllid partneriaethau a nodwyd uchod yn cyd-daro â gostyngiad o 20% yng nghyllidebau craidd yr heddlu ers 2010 a gostyngiad o 27% yng nghyllid awdurdodau lleol Cymru (ar ôl hepgor cyllid addysg) gyda gostyngiadau cyfartalog mewn gwariant ar wasanaethau sydd mor uchel â 52% ar gyfer meysydd megis gwasanaethau rheoleiddio, 42% ar gyfer gwasanaethau diwylliant a hamdden a 25% ar gyfer gwasanaethau tai, y maent i gyd yn gwneud cyfraniad sylweddol at yr agenda diogelwch cymunedol.

Honnir mai canlyniadau'r gostyngiadau hyn yn yr adnoddau sydd ar gael i gefnogi trefniadau gweithio mewn partneriaeth yw bod yr awdurdodau cyfrifol wedi tueddu i 'grebachu yn ôl i mewn i seilos' a chanolbwyntio ar yr hyn sy'n cael ei ystyried yn 'fusnes craidd' neu ar ateb o gofynion sylfaenol statudol, gyda gwaith mewn

partneriaeth yn cael ei ystyried yn 'rhywbeth braf i'w wneud' ond nid yn hanfodol. Mae union natur gwaith mewn partneriaeth yn golygu ei fod yn mynd â llawer o amser a'i fod yn llafur-ddwys, gan gynnwys presenoldeb mewn nifer o gyfarfodydd amlasiantaeth, trafodaethau a negodiadau maith a chymau dilynol, yn anad dim rhaeadru gwybodaeth yn fewnol i eraill mewn priod sefydliadau y mae angen iddynt gael eu cynnwys neu i wneud penderfyniadau pellach i gefnogi camau gweithredu gan bartneriaethau. I'r swyddogion hynny y mae eu rôl yn cwmpasu sbectrwm eang o themâu diogelwch cymunedol mae hyn yn golygu gorfod blaenoriaethu o ran pa gyfarfodydd y byddant yn bresennol ynddynt, gan greu bylchau sy'n tansellio union ffabrig gwaith mewn partneriaeth. Er bod hyn yn effeithio ar yr holl bartneriaid, mae'r effaith yn cael ei themlo'n fwy llym gan asiantaethau yn y trydydd sector sy'n rhan o ddarparu gwasanaethau diogelwch cymunedol.

Er y gellid dadlau bod newid i weithio'n rhanbarthol yn lleihau nifer y cyfarfodydd y mae eu hangen i weithio mewn partneriaeth, mae cymhlethdod o ran patrymau rhanbarthol lluosog mewn rhai ardaloedd ynghyd â strwythurau lleol dyblyg i hwyluso'r broses o gyflawni blaenoriaethau strategol yn weithredol a threfniadau llywodraethu aneglur wedi arwain at luosogiad rhwydweithiau a strwythurau partneriaethau fel a ddangosir yn ymarfer mapio rhanddeiliaid yr adolygiad (**Atodiad viii**). Ar ben hynny, er y bu cynnydd mewn telegynadleda a fideogynadleda i hwyluso 'presenoldeb rhithwir' mewn cyfarfodydd, yn enwedig byrddau neu rwydweithiau rhanbarthol a chenedlaethol lle mae angen teithio dros bellter hirach, cyfyngedig fu'r arfer o fabwysiadu technoleg ddigidol i hwyluso rhwydweithio rhithwir ac mae dibyniaeth ar gyfarfodydd wyneb yn wyneb o hyd.

Y mater allweddol gyda gweithio'n rhanbarthol a nodwyd gan ymatebwyr yw ei fod yn gweddu i ddulliau strategol o weithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol ond ei fod yn gallu dod yn rhwystr i ddulliau tactegol a gweithredol mwy effeithiol, sy'n lleol ac yn benodol o ran natur fel rheol. Gall cymunedau gwahanol brofi materion diogelwch cymunedol tebyg ond anaml y mae cymhwyso datrysiadau unffurf yn gweithio. Mae gweithio'n rhanbarthol yn creu her sylweddol o ran atebolrwydd democrataidd hefyd – gan ei bod yn ofynnol yn gynyddol i gynghorwyr wneud penderfyniadau ar fyrddau rhanbarthol strategol sy'n adlewyrchu budd rhanbarthol ehangach yn hytrach na buddiannau mwy lleol eu hetholaethau neu awdurdodau lleol penodol y cawsant eu hethol i gynrychioli eu buddiannau.

Mae trefniadau partneriaeth rhanbarthol hefyd yn creu her i sefydliadau a darparwyr gwasanaethau diogelwch cymunedol llai yn y trydydd sector sydd, ar y naill law, yn gallu cynnig adnoddau ychwanegol y mae eu dirfawr angen ar ffurf gwirfoddolwyr a chyllid anghyfnygedig ynghyd â'u cryfderau cymunedol ond sydd, ar y llaw arall, yn ei chael yn anodd cyfranogi yn yr ystod o gyfarfodydd angenrheidiol neu dyfu yn unol â'r anghenion i ateb gofynion cyflawni rhanbarthol sydd hefyd yn tanseilio'u sylfeini lleol a'u gwreiddiau cymunedol.

Mae ymarferwyr diogelwch cymunedol yn datgan bod lledaenu adnoddau'n rhydenau hefyd yn arwain at gylch dieflig o orfod blaenoriaethu'r meysydd gwaith mwyaf dybryd, sy'n gadael dim amser na gallu i edrych tua'r dyfodol – yr hyn a ddisgrifiwyd fel 'ymladd tân' ac adweithio i argyfyngau uniongyrchol heb unrhyw gyfle i fod yn rhagweithiol a symud y ffocws tuag at atal a rheoli'r galw yn y dyfodol. Gan fod llai o adnoddau dadansoddol ar gael i bartneriaethau, mae'n anorfod bod ffocws ar ddadansoddi digwyddiadau, patrymau a thueddiadau o ran troseddau a diogelwch cymunedol yn hytrach na'r achosion sylfaenol wrth gynnal asesiadau sy'n cyfarwyddo prosesau blaenoriaethu partneriaethau. Mae hyn yn atgyfnerthu'r thema 'ymladd tân' adweithiol.

Mae'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn canolbwyntio'n glir ar gynllunio ar gyfer y tymor hir a buddsoddi i arbed trwy leihau'r galw yn y dyfodol am 'ymyriadau argyfwng' gan wasanaethau cyhoeddus – rhywbeth y mae trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yn draddodiadol wedi amcanu at ei gyflawni, megis dwyn gostyngiad sylweddol yn y rhai sy'n dod yn rhan o'r system cyfiawnder troseddol am y tro cyntaf trwy gefnogi timau cyfiawnder ieuenctid gyda mentrau dargyfeirio ac ymyrryd yn gynnar.

Fodd bynnag, mae'r cyfleoedd ar gyfer buddsoddi i arbed yn dod yn fwy cyfyngedig tra bo'r galw'n cynyddu'n gyflym – er enghraifft o ran gweithio i ganfod anghenion sydd heb eu diwallu ym maes trais yn erbyn menywod trwy fwy o adrodd – a'r angen uniongyrchol i ymyrryd mewn argyfwng yn cynyddu. Mae bron i hanner cyfanswm cyllideb Llywodraeth Cymru yn cael ei wario ar ofal iechyd, y mae'r mwyafrif ohono'n canolbwyntio ar 'driniaeth', a rhagwelir y bydd bwch o £2.5b yng nghyllid y GIG yn 2025/26 oni bai yr eir i'r afael â'r duedd bresennol yn y galw. Er bod partneriaid diogelwch cymunedol yn ceisio lleihau'r galw yn y dyfodol – er enghraifft trwy

fuddsoddi arian grant mewn atal trais, ymarfer sy'n seiliedig ar wybodaeth dda am drawma a gwaith i fynd i'r afael â phrofiadau niweidiol yn ystod plentyndod ac i atal a lleihau camddefnyddio sylweddau – ceir tystiolaeth bod y gyfran o'r gwariant ataliol yn dal i fod yn gymharol isel. Mae trothwyon ar gyfer mynediad at wasanaethau cymorth statudol – yn enwedig gwasanaethau cymdeithasol ac iechyd meddwl – yn aml yn gweithio yn erbyn y ffocws ar atal ac ymyrryd yn gynnar a geisir gan fentrau mewn partneriaeth megis yr Hwb Diogelu Amlasiantaeth (MASH) neu'r Hwb Ymyrryd yn Gynnar.

Gellir gweld enghraifft gadarnhaol o asiantaethau'n cyfuno i fuddsoddi i arbed yn HelpPoint Abertawe, a ganmolwyd gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gymunedau a Phlant fel arfer effeithiol. Fe'i cychwynwyd gan Gomisiynydd Heddlu a Throseddau De Cymru mewn ymateb i faterion gydag economi hwyr y nos yn y ddinas, ac mae bellach yn cael ei ariannu ar y cyd gan Heddlu De Cymru, Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaeth Ambiwllans Cymru (WAST) a Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg (PABM) gan gael cyfanswm o £105,000 y flwyddyn. Mewn 12 mis mae wedi arbed 1,300 o siwrneiau ambiwlans, 1,100 o dderbyniadau i adrannau damweiniau ac achosion brys ac ar 1,300 o achlysuron mae wedi galluogi swyddogion heddlu i fynd yn ôl ar y stryd yn lle gorfod disgwyl gyda'r person agored i niwed nes bod ambiwlans yn cyrraedd. Mae gwirfoddolwyr o blith darpar swyddogion heddlu a gwirfoddolwyr Ambiwllans Sant Ioan yn galluogi'r system i weithio ac, er bod rhaid i bartneriaid wneud eu cyfraniadau o adnoddau presennol, mae'n ei gwneud yn bosibl rhoi adnoddau ar waith yn fwy effeithiol ac mae'r rhai sydd y tu cefn i'r cynllun yn dweud ei fod gystal â chynyddu nifer y staff sydd ar gael ar adegau o bwysau gormodol ar bob un o'r tri gwasanaeth. Amcangyfrifodd Gwerthusiad Economeg Iechyd o'r HelpPoint gan Brifysgol Abertawe fod y cyfleuster yn arbed cost flynyddol o £655,360 i wasanaethau cyhoeddus. Mae'r arbediad hwn wedi'i ddisbarthu fel a ganlyn: £414,843 i Fwrdd Iechyd PABM (pobl wedi'u dargyfeirio o Adrannau Damweiniau ac Achosion Brys); £180,224 i Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwllans Cymru (llai o alwadau am ambiwlans) a £60,293 i Heddlu De Cymru (3,120 o oriau wedi'u harbed).

Arferai'r Swyddfa Gartref gydgyssylltu ymchwil gyfnodol i archwilio a meintioli 'cost troseddau' i bwrs y wlad ac economi'r DU bob blwyddyn a oedd yn darparu'r sail i Bartneriaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn a Phartneriaethau Diogelwch

Cymunedol baratoi achosion busnes ‘dadansoddi cost a manteision’ dechreuol ar gyfer buddsoddi mewn gwaith atal yn ogystal â modd i ennyn ymgysylltiad partneriaid a oedd fel arall yn gyndyn â gwaith ar y cyd i atal a lleihau troseddau. Nid yw’n ymddangos bod yr ymarfer hwn wedi cael ei ailadrodd ers 2010 ac mae arweinwyr diogelwch cymunedol yn dynodi eu bod bellach yn ei chael yn anodd meintioli gwerth y gwaith y maent yn ei wneud, sy’n rhwystro ymdrechion i ennyn ymgysylltiad partneriaid mwy cyndyn megis BILlau.

Yn gyson ag adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016, canfu tîm yr adolygiad ddryswch o ran ffrydiau ariannu diogelwch cymunedol o ffynonellau llywodraethol amrywiol, gyda llawer o grantiau’n rhai y mae telerau ac amodau gweddol gyfarwyddol ac anhyblyg yn gysylltiedig â hwy ac yn galw am lefelau sylweddol o ymdrech gweinyddol, monitro ac adrodd ar gyfer symiau o arian sydd fel arfer yn gymharol fach a byrdymor. Gyda llawer o’r ffrydiau ariannu mae’r cyllid fel arfer yn flynyddol o ran ei natur ac yn darparu graddfeydd amser a sefydlogrwydd annigonol i’w gwneud yn bosibl comisiynu a chontractio gwasanaethau diogelwch cymunedol yn effeithiol ac yn peidio â chaniatáu amser i fanteision ymyriadau gael eu gwireddu. Mae ymarferwyr diogelwch cymunedol yn cyfeirio hefyd at y ffaith bod terfynau amser gwariant ar ‘ddiwedd y flwyddyn’ yn wrthgynhyrchiol gyda rhuthrau munud olaf blynyddol i wario cyllidebau erbyn 31 Mawrth pan fyddai buddsoddiad mwy hirdymor yn ddoethach.

Er bod BGCau yn dal yn gymharol newydd, a hwythau newydd gwblhau eu hasesiadau llesiant cychwynnol ac wrthi ar hyn o bryd yn datblygu eu set gyntaf o flaenoriaethau a chynlluniau, mae eu hesblygiad o BGLlau yn darparu sylfaen gref o sawl blwyddyn o brofiad o gynllunio a phartneriaeth integredig i adeiladu arni. Fodd bynnag, dywedodd nifer o’r rhai a ymgysylltodd â’r adolygiad bod ffocws o hyd ar newid strwythur a phroses – ‘ticio blychau’ yn erbyn y canllawiau statudol, fel y disgrifiodd un ymatebydd – gydag ymdrech annigonol i newid diwylliannau sefydliadol. Mae’n dal yn ymddangos bod cyndynrwydd cyffredinol i gyfuno cyllidebau craidd neu i aildrefnu gwasanaethau craidd mewn dull y gellid ei alw’n ddull ‘lle cyfan’ neu ‘gyllideb gyfan’ a fyddai’n dod â BGCau yn fyw go iawn ac yn creu newid sylfaenol yn y ffordd y caiff gwasanaethau cyhoeddus eu cyflunio a’u darparu i gynnig datrysiadau cynaliadwy i anghenion dinasyddion. Ceir tystiolaeth bod rhai BGLlau ac, yn fwy diweddar, BGCau wedi ystyried potensial cynlluniau ‘Lle

Cyfan' megis Total Cumbria wrth ddatblygu eu ffyrdd o feddwl; fodd bynnag, mae prif weithredwyr awdurdodau lleol yn arbennig yn dweud bod cyndynrwydd cyffredinol ymhlith partneriaid allweddol i roi ystyriaeth ddifrifol i ail-lunio gwariant ar y cyfan yn y sector cyhoeddus yn eu hardaloedd i ailddylunio gwasanaethau craidd yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Mae sawl BGC yn arbrofi â dulliau newydd o ran rheoli cymdogaeth neu ardal ar sail amlasiantaethol yn seiliedig ar gudd-wybodaeth a thystiolaeth, gan gynnwys sefydlu timau amlddisgyblaethol wedi'u cydleoli sydd â ffocws ar ddatrys problemau yn y tymor hwy yn rhai o gymunedau mwyaf amddifadus Cymru. Ymddengys fod cysylltiadau rhwng mentrau o'r fath a'r agenda Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod ynghyd â datblygiadau mewn 'hybiau' ymyrryd yn gynnar yn dangos arwyddion calonogol o lwyddiant cynnar. Mae canolfannau gwasanaethau ar y cyd a 'hybiau' mewn cymdogaethau neu ardaloedd lleol sy'n dod â llawer o wasanaethau a phartneriaid yn agosach at ddinasyddion a chymunedau yn dangos manteision hefyd, yn anad dim lefelau uwch o ymgysylltu â dinasyddion. Ceir tystiolaeth bod cydleoli timau amlddisgyblaethol yn lleihau'r gofyniad ar gyfer cyfarfodydd ac yn cynyddu gallu, galluedd a phrosesau rhannu gwybodaeth – gyda'r egwyddor bod y cyfan yn fwy na'r rhannau – fodd bynnag, mae cydleoli hefyd yn gallu bod yn broblemus mewn cyfnod o gyni lle mae gweithwyr proffesiynol wedi cael rolau a chyfrifoldebau lluosog – nad yw rhai ohonynt yn gyson â bod wedi'u cydleoli.

Un o elfennau sylfaenol Deddf wreiddiol 1998 – sy'n dal i fod yn berthnasol heddiw – yw Adran 17, a adwaenir yn gyffredin fel y 'gofyniad i brif-ffrydio' diogelwch cymunedol. Mae Adran 17 yn berthnasol i'r 'awdurdodau cyfrifol' dan y Ddeddf ac yn datgan:

“Without prejudice to any other obligations imposed upon it, it shall be the duty of each authority to exercise its various functions with due regard to the likely effect of the exercise of those functions on, and the need to do all it reasonably can to **prevent** crime and disorder, anti social behaviour, behaviour adversely affecting the environment and substance misuse and to reduce re-offending in its area.”

Er bod Adran 17 yn galw am ddull tebyg i'r Ddeddf Cydraddoldeb – mewn geiriau eraill, ystyriaeth gadarn i effaith unrhyw benderfyniadau a phrosesau cynllunio

gwasanaethau o ran diogelwch cymunedol – ar hyn o bryd nid oes sancsiwn i awdurdod cyfrifol sy'n diystyru ei gyfrifoldeb dan Ddeddf 1998. Mae nifer o ymatebwyr i'r adolygiad yn disgrifio Adran 17 fel 'oen mewn croen blaidd' ac maent wedi galw am gryfhau'r elfen hon o'r ddeddfwriaeth, yn enwedig mewn perthynas â chynnwys yr awdurdodau cyfrifol mewn partneriaethau cynllunio strategol megis BGCau neu mewn prosesau cynllunio a chomisiynu gwasanaethau craidd. Mae'r diffyg sancsiynau sy'n gysylltiedig ag Adran 17 wedi cael ei briodoli gan ymatebwyr i'r adolygiad i ddadfuddsoddi parhaus o ran yr arian o 'gyllidebau craidd' sy'n cael ei neilltuo i dalu am adnoddau diogelwch cymunedol ers cyflwyno mesurau cyni ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus a'r newidiadau i ffrydiau ariannu'r Swyddfa Gartref a arweiniodd at leihau cyfanswm y cyllid sydd ar gael i PDCau.

Mae tystiolaeth yn dangos mai lefel gymysg o ymgysylltu ac ymwneud sydd o hyd ymhlith BILlau a darparwyr gwasanaethau iechyd eraill â threfniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol, yn enwedig y gwasanaethau a'r rhaglenni hynny sy'n canolbwyntio ar atal ac ymyrryd yn gynnar, gyda phartneriaid diogelwch cymunedol yn datgan bod y 'ffocws iechyd' yn dal i fod ar driniaeth. Mae corff cynyddol o waith – dan arweiniad Iechyd Cyhoeddus Cymru ac yn gysylltiedig â Hwb Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod Llywodraeth Cymru – sy'n ystyried manteision mabwysiadu arfer sy'n seiliedig ar wybodaeth dda am drawma ac yn canolbwyntio ar Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod mewn meysydd megis atal trais, mynd i'r afael a chamddefnyddio sylweddau ac ymdrin â chamfanteisio'n rhywiol ar blant. Fodd bynnag, mae ein hymgysylltiad ag ymarferwyr, yn enwedig y rhai sy'n gweithio mewn gwasanaethau cyfiawnder ieuencid a seicoleg glinigol, yn dangos bod y lefel bresennol o ran y ddarpariaeth gwasanaethau iechyd meddwl yn annigonol ac o bosibl nad yw'r ffordd y caiff gwasanaethau eu darparu ar hyn o bryd yn briodol i ddiwallu anghenion defnydd gwasanaethau mwy anhrefnus. Amcangyfrifir bod 70% o'r galw am wasanaethau heddlu'n cael ei greu gan gyflyrau iechyd meddwl a chyflyrau iechyd emosiynol gyda heddluoedd yn nodi diffyg gwasanaethau i reoli'r galwadau hynny'n briodol.

Mae llawer o bartneriaethau'n dweud bod cynrychiolwyr BILlau sy'n mynychu eu cyfarfodydd yn bartneriaid parod ar y cyfan; fodd bynnag, maent yn datgan bod cymhlethdodau strwythurau sefydliadol BILlau a'r galwadau brys i ddiwallu anghenion presennol am driniaeth iechyd yn milwrio yn erbyn ymgysylltiad ac

ymwneud mwy effeithiol â gweithgarwch mwy ataliol gan bartneriaethau diogelwch cymunedol. Mae BILlau ar y cyfan wedi'u sefydlu'n dda mewn rhai rhaglenni diogelwch cymunedol, megis camddefnyddio sylweddau a Thrais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol, ond maent yn tueddu i ganolbwyntio ar ddarparu gwasanaethau triniaeth. Gall BILlau ddod â chyfoeth o arbenigedd cynllunio a chomisiynu gwasanaethau i drefniadau gweithio mewn partneriaeth, lle mae ymgysylltiad ac ymwneud yn effeithiol. Soniwyd am rai tensiynau rhwng rhai o'r BCAau ar gyfer camddefnyddio sylweddol ac arweinwyr diogelwch cymunedol ac mae'n amlwg nad yw'r llinellau llywodraethu ac atebolrwydd i PDCau – a sefydlwyd gan Ddeddf Diwygio'r Heddlu 2002 – yn glir mwyach.

Mae arweinwyr BILlau sy'n mynychu grwpiau strategaeth a chynllunio diogelwch cymunedol lluosog ar gyfer gwahanol siroedd yn eu rhanbarth hefyd yn dweud bod eu sefydliad yn profi anhawster o ran bodloni dulliau gwahanol a hynod unigol sy'n ofynnol gan waith datrys problemau lleol, gyda hyblygrwydd neu allu cyfyngedig i fabwysiadu dulliau cyferbyniol mewn siroedd cyfagos. Maent hwy'n awgrymu nad yw strwythurau a phrosesau partneriaeth traddodiadol yn benthyca'u hunain yn rhwydd i ymgysylltiad gwell â gwasanaethau 'iechyd' ac yn aml ceir diffyg dealltwriaeth am y modd y mae gwasanaethau iechyd wedi'u strwythuro a'u cyflunio, a rolau gwahanol gweithwyr iechyd proffesiynol ynddynt. Amlygwyd hyn yn arbennig gan ymatebwyr o Fyrddau Iechyd Betsi Cadwaladr, Hywel Dda ac Aneurin Bevan sy'n mynychu nifer o bartneriaethau lleol yn eu priod ardaloedd yn rheolaidd.

Mae asiantaethau'r trydydd sector yn gynyddol yn darparu ystod eang o wasanaethau diogelwch cymunedol – o gymorth i ddioddefwyr i raglenni cyflawnwyr ac o gynlluniau dargyfeirio oddi wrth ymddygiad gwrthgymdeithasol i weithgarwch atal radicaleiddio. Mae cryn dipyn o'r gweithgarwch hwn yn cael ei ariannu gan gynlluniau grantiau – y mae rhai ohonynt o fewn 'cylch gwaith PDCau' a rhai yn annibynnol ar weithgarwch partneriaethau – tra bo rhaglenni eraill yn cael eu cyflawni trwy drefniadau comisiynu a chontractio'r sector cyhoeddus. Dywed ymatebwyr o'r trydydd sector a'r sector cyhoeddus bod manteision cynnwys sefydliadau'r trydydd sector yn cynnwys mwy o hyblygrwydd a gallu i ymgyfaddasu a'r gallu i weithredu newid yn gyflymach nag asiantaethau statudol, ar y cyd ag ymrwymiad brwdfrydig i'r maes ac arbenigedd a phrofiad arbenigol ynghyd â gwerth ychwanegol cyllid anghyfyngedig, gwirfoddoli a chysylltiadau ac ymgysylltiad

cymunedol cryf. Mae ymatebwyr hefyd yn cydnabod bod cryfderau o'r fath yn gallu arwain at wendidau hefyd megis obsesiwn gyda materion unigol, lobiö afrealistig a methiant i 'weld y darlun mwy'.

Fodd bynnag, mae ymatebwyr o asiantaethau'r trydydd sector wedi dweud bod asiantaethau statudol yn aml yn talu 'gwasanaeth gwefusau' i syniadau cynnwys a chydgyhyrchu, ac nad ydynt wastad yn deg, yn agored nac yn dryloyw o ran eu hymwneud â'r sector. Maent hwy'n awgrymu bod tuedd tuag at 'farchnadeiddio' asiantaethau bach, arbenigol yn y trydydd sector – a ysgogir gan gystadleuaeth fwy ffyrnig i sicrhau adnoddau sy'n mynd yn llai ac yn llai a dulliau caffael traddodiadol sy'n seiliedig ar dendro cystadleuol. Lle mae trefniadau consortia trydydd sector yn cael eu datblygu gan asiantaethau statudol i geisio cael gwared â brath marchnadeiddio ac amddiffyn gwasanaethau arbenigol cymunedol, mae'r rhain yn aml yn ceisio gorsymleiddio mewn ymdrech i ymdrin dim ond ag un asiantaeth arweiniol, gan arwain at erydu arbenigeddau a rhoi anogaeth ar gyfer asiantaethau cyffredinol.

Ceir awgrym bod prosesau caffael cystadleuol â ffocws ar gyflawni costau is a gwerth am arian yn gallu arwain hefyd at gomisiynu a/neu ariannu gwasanaethau a all ymddangos yn rhatach yn y tymor byr ond sy'n profi i fod yn llai cost-effeithiol yn y tymor hwy trwyn syndrom 'drws troi', gan fod ar ddefnyddwyr gwasanaethau angen ymyriadau dro ar ôl tro. Mae rhai asiantaethau'n dweud bod diffyg safonau ansawdd y cytunwyd arnynt ac a fabwysiadwyd yn genedlaethol ar gyfer sawl maes o ran darparu gwasanaethau diogelwch cymunedol – megis y rhai a ddefnyddir gan gomisiynwyr camddefnyddio sylweddau – yn cyfrannu at farchnad anghyfartal lle mae comisiynwyr yn ei chael yn anodd cymharu cynigion tebyg wrth ystyried tendrau a gyflwynwyd, gan fod gwasanaethau sy'n fwy costus yn ôl pob golwg ac sy'n gweithio i gyrraedd safonau uwch yn methu â chystadlu â darparwyr rhatach nad ydynt yn gwneud hynny.

Mae arweinwyr y sector cyhoeddus, ar y llaw arall, yn cyfeirio at faterion gyda diffyg trefniadau llywodraethu a rheolaeth ariannol cadarn wrth ymdrin â darparwyr y trydydd sector, diffyg eglurder ynghylch gwir gostau darparu gwasanaethau, yn enwedig 'costau craidd' fel y'u gelwir, a 'phwy sy'n talu am beth', gydag amheuaeth bod mewnbynau ac allbynau'n cael eu cyfrif ddwywaith wrth ddarparu

adroddiadau monitro a gwerthuso prosiectau ar gyfer arianwyr lluosog. Mae comisiynwyr y sector cyhoeddus hefyd yn ei chael yn anodd sicrhau bod gwasanaethau cymunedol hynod effeithiol ond bach yn 'tyfu yn unol â'r gofynion' i sicrhau darpariaeth gyfartal ar draws sir neu ranbarth, gan greu loteri codau post o ran y ddarpariaeth.

Hwb Diogelu Amlasiantaeth Cwm Taf (MASH) (Astudiaethau Achos)

Cafodd MASH Cwm Taf ei gomisiynu gan y Bwrdd Diogelu rhanbarthol mewn ymateb i argymhellion a ddeilliodd o adolygiad achos difrifol o farwolaeth trasig y plentyn MM yn yr ardal leol ac mae wedi bod yn llwyr weithredol ers mis Mai 2015. Fe amlygodd yr adolygiad angen am fwy o gysylltedd a chydweithio rhwng y timau perthnasol o weithwyr proffesiynol ac asiantaethau, ynghyd â gwelliannau i drefniadau rhannu gwybodaeth.

Mae'r hwb wedi'i leoli yng Ngorsaf Heddlu Pontypridd ac mae'n cynnwys nifer o wasanaethau sydd wedi'u cydleoli gan gynnwys gwasanaethau plant ac oedolion o Gyngorau Bwrdeistref Sirol Rhondda Cynon Taf a Merthyr Tudful, gwasanaethau addysg, BILI Cwm Taf, gwasanaethau prawf, yr heddlu a'r trydydd sector, ac mae ei gylch gorchwyl yn cynnwys amddiffyn plant, diogelu oedolion agored i niwed a chynadleddau amlasiantaeth asesu risg (MARAC) cam-drin domestig.

Amcanion yr uned yw sicrhau: gwell cydgysylltu a chysondeb o ran y trothwy ar gyfer gwasanaethau/y broses benderfynu pan godir pryder; amseroedd ymateb gwell yn arwain at ymyriadau cynharach a mwy effeithiol; gostyngiad yn nifer yr atgyfeiriadau a wneir dro ar ôl tro.

Yr hyn sy'n allweddol i'r lwyddiant yw 'ethos tîm' gyda chynrychiolwyr y gwasanaethau sy'n cyfrannu wedi'u cymysgu gyda'i gilydd mewn un ystafell sydd wedi'i dylunio'n fwriadol fel ei bod yn edrych ac yn teimlo'n wahanol i swyddfa heddlu, a'r unig derfynau a ddefnyddir yw arbenigeddau 'oedolion' ac arbenigeddau 'plant'. Mae offeryn rheoli gwybodaeth ac ymdrin ag achosion amlasiantaeth o'r enw M-Hub yn ganolog i'r dull gydag ymgais i rannu gwybodaeth trwy broses fyw mewn amser real.

Roedd rhaid i'r tîm oresgyn materion megis diffyg ymwybyddiaeth ymhlith timau ehangach, megis atebwyr galwadau'r heddlu a thimau ymateb ac ysgolion a

chyndynrwydd cychwynnol i rannu data personol, gyda'r tîm bellach yn 'osgoi' yr angen i sefydlu protocol dan Gytundeb Rhannu Gwybodaeth Personol Cymru ac yn defnyddio dogfen syml sy'n nodi 'porth cyfreithiol ar gyfer rhannu'. Mae anghydnawsedd data a systemau a 'bysellu dwbl' yn dal i fod yn faterion i'r tîm, ac felly hefyd trothwyon ar gyfer gwasanaethau.

Yn ei flwyddyn gyntaf, sefydlodd MASH linellau sylfaen ar gyfer mesur llwyddiant yn y dyfodol ac mae eisoes wedi dangos tystiolaeth o gostau is i asiantaethau sy'n gysylltiedig â mynychu cyfarfodydd rheoli achosion a chyda chleientiaid, rhyddhau adnoddau at ddibenion eraill, effeithlonrwydd gwell a chyflymder gwell o ran sicrhau ymyriadau effeithiol a chanlyniadau gwell i ddefnyddwyr gwasanaethau gyda thystiolaeth gynnar o ostyngiadau mewn atgyfeiriadau a wneir dro ar ôl tro.

Yn bwysig, mae cydleoli a threfn well ar gyfer rhannu gwybodaeth wedi arwain at adnabod risgiau ychwanegol a sefyllfaoedd ychwanegol lle mae pobl yn agored i niwed – er enghraifft mae atgyfeiriadau mewn perthynas â materion trais domestig wedi adnabod plant sy'n wynebu risg yn gyflymach tra bo atgyfeiriadau oherwydd pryderon sy'n ymwneud â diogelu plant wedi adnabod materion trais domestig yn y cartref.

Mae rhai casgliadau allweddol y daeth tîm yr adolygiad iddynt ar sail yr astudiaeth achos hon yn cynnwys:

- Pwysigrwydd rhannu gwybodaeth personol mewn amser real rhwng asiantaethau i ddeall a rheoli'r materion, risgiau a sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed sy'n rhan o achosion unigol ac osgoi'r oedi cyn rhoi darnau'r at ei gilydd i gwblhau'r 'jig-so' data hollbwysig;
- Yr angen am weithgarwch gwell i godi ymwybyddiaeth o Gytundeb Rhannu Gwybodaeth Personol Cymru a phyrth cyfreithiol ar gyfer rhannu gwybodaeth ymhlith ymarferwyr rheng-flaen nad ydynt yn teimlo'n hyderus i rannu fel arall;
- Yr angen i wella cydnawsedd data o wahanol asiantaethau yn ogystal â chydawnsedd systemau i leihau'r angen am 'fysellu dwbl' a chyfyngu ar y cyfleoedd ar gyfer gwallau neu i golli data;
- Pryderon bod y 'trothwyon' presennol ar gyfer gwasanaethau arbenigol hanfodol megis gwasanaethau cymdeithasol a thriniaeth iechyd meddwl yn

gallu milwrio yn erbyn ymyriadau cynharach ac felly mwy effeithiol a llai costus pan fo'n dra thebygol y bydd y trothwy'n cael ei gyrraedd ryw bryd yn y dyfodol;

- Yr angen am fwy o gydnerthedd mewn timau arbenigol bach sydd wedi'u cydleoli – er enghraifft dim ond un gweithiwr addysg sydd i wasanaethu'r holl ysgolion ac arweinwyr diogelu ar gyfer dau fwrdeistref sirol, heb unrhyw un i gyflenwi yn ystod gwyliau;
- Yr angen i 'brif-ffrydio' arfer effeithiol a ddatblygwyd trwy dimau amasiantaeth wedi'u cydleoli fel rhan o fusnes craidd o ddydd i ddydd ar gyfer yr asiantaethau a'r gwasanaethau cysylltiedig.

3. Llywodraethu ac Arweinyddiaeth

Daeth adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016 i'r casgliad bod cyfrifoldebau cymhleth yn ei gwneud yn anodd i gyrff cyhoeddus gydgysylltu dull strategol o wella diogelwch cymunedol, sy'n gwanhau arweinyddiaeth ac atebolrwydd ar y cyd ac yn tansilio'r potensial i helpu pobl i gadw'n ddiogel.

“Fodd bynnag, o ganlyniad i ddatganoli mae ymagwedd Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU at elfennau amrywiol o ddiogelwch cymunedol yn datblygu mewn gwahanol ffyrdd a gallent felly ymwahanu yn ymarferol ac o ran ymagwedd. Nid yw plismona lleol yng Nghymru wedi ei ddatganoli a chaiff ei gyflawni gan bedwar heddlu a phedwar Comisiynydd Heddlu a Throsedd. Maent yn dilyn arweiniad y Swyddfa Gartref. I fod yn gwbl effeithiol, mae angen i'r Heddlu weithio gydag awdurdodau lleol oherwydd mai llywodraeth leol sy'n gyfrifol am reoli'r partneriaethau diogelwch cymunedol lleol.

“Fodd bynnag, mae partneriaethau diogelwch cymunedol yn gweithredu ar lefel awdurdod lleol ac nid ar lefel heddlu. Cynhyrchir y canllawiau ar gyfer y partneriaethau gan y Swyddfa Gartref ac maent yn atebol iddi. Er hyn, mae'r rhan fwyaf o'r cyllid cyhoeddus i awdurdodau lleol yn dod oddi wrth Lywodraeth Cymru. Mae cymhlethdodau'r llinellau atebolrwydd yn golygu nad yw'r un corff unigol yn arwain nac yn cymryd cyfrifoldeb am bob agwedd ar ddiogelwch cymunedol yng Nghymru.

“Nid oes gan Lywodraeth Cymru strategaeth unigol ar gyfer diogelwch cymunedol ac mae wedi canolbwyntio ei gweithgareddau ar gyflenwi'r Rhaglen Lywodraethu. Er bod gan bob awdurdod lleol a'r pedwar Comisiynydd Heddlu a Throseddau gynlluniau, nid ydynt wedi'u halinio'n gyson i sicrhau'r defnydd gorau o adnoddau a'r effaith fwyaf bosibl, ac nid yw'r flaenoriaeth genedlaethol, ranbarthol a lleol yr un peth mewn unrhyw faes. Mae cynllunio datgymalog a chydgyssylltu gwael yn esgor ar y perygl y bydd sefydliadau naill ai'n dyblygu gweithgarwch, neu'r perygl na fydd yr un ohonynt yn canolbwyntio ar y materion pwysicaf.”

Fe argymhellodd yr Archwilydd Cyffredinol y dylai Llywodraeth Cymru, y Swyddfa Gartref, Comisiynwyr Heddlu a Throseddau ac awdurdodau lleol wella trefniadau cynllunio strategol i gydgyssylltu gweithgarwch ar gyfer diogelwch cymunedol yn well trwy ddisodli'r fframwaith cynllunio presennol â strategaeth genedlaethol a ategir gan gynlluniau rhanbarthol a lleol sy'n canolbwyntio ar gyflawni'r blaenoriaethau cenedlaethol y cytunwyd arnynt ar gyfer diogelwch cymunedol. Dylai'r cynlluniau rhanbarthol a lleol hyn gael eu hategu gan gynlluniau gweithredu cynhwysfawr sy'n cwmpasu gwaith yr holl bartneriaid ac yn nodi'n glir y cyfraniad rhanbarthol a lleol tuag at gyflawni'r blaenoriaethau cenedlaethol ar gyfer diogelwch cymunedol. Argymhellodd adroddiad 2016 welliannau i drefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaethau strategol hefyd trwy greu byrddau diogelwch cymunedol effeithiol sy'n disodli strwythurau diogelwch cymunedol presennol ac sy'n ffurfioli ac yn dwyn ynghyd waith Llywodraeth Cymru, heddluoedd, awdurdodau lleol, byrddau iechyd, awdurdodau tân ac achub, WACSO a rhanddeiliaid allweddol eraill.

Wrth ohebu gyda Nick Ramsay AC, Cadeirydd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus Cynulliad Cenedlaethol Cymru ym mis Tachwedd 2016, cydnabu Llywodraeth Cymru lawer o'r heriau a oedd wedi'u nodi yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol a chytunodd y gallai'r adolygiad a'r diweddariad hwn ym maes diogelwch cymunedol ystyried, ymhlith pethau eraill:

- yr angen a ddealltwriaeth gyffredin am Ddiogelwch Cymunedol;
- datblygiadau y neddfwriaeth y DU a Chymru a pha un a oes angen am ddiwygio pellach, gan gynnwys y cyfleoedd a gynigir gan Fil Cymru;
- datblygiadau ar lefel polisi'r DU, er enghraifft diwygio carchardai;

- datblygiadau mewn prosesau cynllunio sengl trwy Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus;
- cydnabod cyd-ddibyniaethau rhwng gweithgareddau Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru a Chomisiynwyr Heddlu a Throseddau a'r potensial i alinio'r rhai yn well;
- datblygu mecanweithiau cynllunio, llywodraethu, sicrwydd a pherfformiad wedi'u lliflinio mewn strwythur a fydd yn cynnwys yr holl bartneriaid ac yn cydnabod y cyfleoedd a gynigir gan ein camau arfaethedig i ddiwygio llywodraeth leol;
- y bydd y mecanweithiau hynny'n effeithlon ac yn effeithiol, y bydd atebolrwydd yn dryloyw ac y bydd cyn lleied â phosibl o ddyblygu ymdrech.

Yn ddisgwyliadwy, mae'r adolygiad wedi nodi mai'r heriau o ran 'llywodraethu ac arweinyddiaeth' a adnabuwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol yw'r rhai mwyaf arwyddocaol a phroblemus i'w goresgyn er mwyn i'r agenda diogelwch cymunedol yng Nghymru gael ei "symud yn ei blaen" gan unrhyw ymarfer diweddar. Fodd bynnag, mae'r fframwaith cynllunio strategol a ddisgrifir yn y tri argymhelliad cyntaf yn adroddiad 2016 yn hynod annhebygol o gyflawni'r cynnydd sy'n ofynnol ac – yn waeth byth – ni fyddai'n ateb y gofynion o ran trefniadau partneriaeth integredig a chydweithredol ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus a gyfarwyddir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Fe wnaeth nifer llethol o ymatebwyr a ymgysylltodd â thîm yr adolygiad adnabod cymhlethdod o ganllawiau a chyfarwyddiadau gan wahanol is-adrannau llywodraethol ynghylch cyflawni gweithredol sy'n aml yn gwrthdaro neu, o leiaf, yn ddryslyd – o ran y gwahaniaeth a nodwyd eisoes rhwng Caerdydd a San Steffan ond hefyd o fewn y priod lywodraethau eu hunain. Er bod mecanweithiau'n bodoli ar gyfer deialog rhwng swyddogion o Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, ac i swyddogion drafod themâu trawsbynciol gyda chydweithwyr o wahanol is-adrannau o fewn eu sefydliadau eu hunain, mae'n amlwg nad yw'r rhain mor effeithiol ag y gallent fod. Mae PDCau yn cyfeirio at oes pan oedd Tîm Troseddau'r Swyddfa Gartref yng Nghymru ac Is-adran Diogelwch Cymunedol Llywodraeth Cymru wedi'u cydleoli i raddau helaeth a chyda threfniadau cyfnewid a secondio effeithiol rhwng y ddau fel yr adeg pan oeddent yn cael y negeseuon mwyaf cyson a lleiaf croes

ynghylch arfer a dull, er y dylid nodi bod y gwahaniaethau gwleidyddol rhwng y ddwy lywodraeth yn llai amlwg. Mae ymarferwyr diogelwch cymunedol, yn enwedig y rhai sydd wedi bod yn arwain trefniadau gweithio mewn partneriaeth am beth amser, yn dweud bod y ddadl hanesyddol hon i'w gweld fel pe bai'n pegynnu wrth ystyried safbwynt wedi'i orsymleiddio gyda rhai adleisiau o wirionedd bod 'Llywodraeth y DU ddim yn deall Cymru a Llywodraeth Cymru ddim yn deall partneriaethau diogelwch cymunedol'.

Mae ymatebwyr yn awgrymu bod ymgysylltiad da â swyddogion Llywodraeth y DU sy'n gweithio yng Nghymru neu sydd â ffocws ar ddatganoli, sydd â dealltwriaeth well am gymhlethdodau cyflawni polisi Llywodraeth y DU mewn tirwedd ddatganoledig. Fodd bynnag, mae cwestiynau ynghylch gallu nifer cyfyngedig iawn o swyddogion i aros gyfuch â graddfa a chyflymder datblygiadau polisi Llywodraeth y DU sy'n effeithio ar Gymru – yn enwedig wrth i'r DU baratoi ar gyfer Brexit. Mae cwestiynau ynglŷn â faint o ymgynghori sy'n digwydd â swyddogion yn Llywodraeth y DU sy'n gweithio yng Nghymru neu sydd â ffocws ar ddatganoli i geisio asesu'r goblygiadau i asiantaethau sy'n gweithio yng Nghymru neu hyd yn oed Llywodraeth Cymru ei hun cyn bod cyhoeddiadau ynghylch polisi'r DU yn cael eu gwneud. Fodd bynnag, ceir corff o dystiolaeth sy'n dangos bod asiantaethau plismona a chyfiawnder heb eu datganoli'n defnyddio dull pragmataidd iawn yn eu hymdrechion i weithredu polisi Llywodraeth y DU ac yn croesawu ymgysylltiad llawn a deialog lawn gyda Llywodraeth Cymru i leihau i'r eithaf yr agweddau negyddol ar ddulliau nad ydynt wedi ystyried y dirwedd ddatganoledig yn llawn.

Er mai sefydliad heb ei ddatganoli ydynt, mae Comisiynwyr Heddlu a Throseddau yng Nghymru yn ystyried eu bod yn 'ddatganoledig' ac yn gallu cymhwyso polisi plismona a chyfiawnder Llywodraeth y DU mewn ffordd sy'n gweddu orau i amgylchiadau a threfniadau Cymru ac mae'r diwygiadau yn 2011 i Ddeddf 1998 yn rhoi cyfle sylweddol iddynt ar gyfer hyblygrwydd ac annibyniaeth ar y Swyddfa Gartref wrth bennu eu Cynlluniau Heddlu a Throseddau. Mae hefyd yn werth nodi nad yw Comisiynwyr Heddlu a Throseddau'n 'awdurdodau cyfrifol' dan Ddeddf 1998 ac nad oes gofyniad statudol iddynt gael eu gwahodd i fod yn rhan o PDC na chyfranogi mewn un. Mae diwygiadau 2011 yn ei gwneud yn ofynnol i Gomisiynwyr Heddlu a Throseddau a PDCau roi 'sylw' i gynlluniau a blaenoriaethau ei gilydd tra bo'r Comisiynydd Heddlu a Throseddau'n gallu galw 'awdurdodau cyfrifol' diogelwch

cymunedol yn ei ardal i gyfarfod i drafod materion ar draws yr heddlu cyfan a gofyn am adroddiad ysgrifenedig gan y Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol. Yn ymarferol maent yn eu hystyried eu hunain yn bartneriaid diogelwch cymunedol sy'n gweithredu mewn amgylchedd datganoledig ac mae pob un o'r pedwar comisiynydd wedi datgan eu barn bod gweithio mewn partneriaeth yng Nghymru mor bwysig fel bod datganoli cyfrifoldeb am blismona a chyfiawnder troseddol i Lywodraeth Cymru yn ddymunol ac y bydd yn profi'n anochel yn y pen draw.

Mae Deddf 2011 yn nodi nad yw'r pwerau hyn gan Gomisiynwyr Heddlu a Throseddu yn berthnasol i faterion sy'n gysylltiedig â 'swyddogaethau datganoledig'; fodd bynnag, wrth weithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol, nid oes unrhyw raniadau clir rhwng swyddogaethau 'datganoledig' a 'heb eu datganoli' i lywodraeth leol, y gwasanaeth tân a gwasanaethau iechyd. Er enghraifft, gall Comisiynydd Heddlu a Throseddu ofyn am adroddiad ar y modd y mae partneriaid yn ateb eu gofyniad statudol sydd heb ei ddatganoli i 'leihau aildrosedd', ond mae darparu addysg, hyfforddiant a chymorth neu ymyriadau iechyd a gofal cymdeithasol ar gyfer troseddwr i gyd yn gyfrifoldebau datganoledig, sydd fel pe bai'n gwneud i'r amod ymddangos yn ddisynnwyr.

Serch hynny, mae Comisiynwyr Heddlu a Throseddu wedi cadw rheolaeth ar gyfran sylweddol o gyllid a oedd yn arfer cael ei ddyrannu gan y Swyddfa Gartref yn uniongyrchol i Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol ac maent yn dal i fod yn ymrwymedig i gefnogi trefniadau lleol ar gyfer gweithio mewn partneriaeth yn ardaloedd eu priod heddluoedd. Er enghraifft, fe sefydlwyd Gwent Fwy Diogel i gynorthwyo'r pum awdurdod lleol a'u partneriaid yng Ngwent i gynnal ffocws ar ddiogelwch cymunedol ar adeg pan oedd cyni a 'rhesymoli partneriaethau' yn effeithio'n negyddol ar y PDCau lleol. Mae pob un o'r pedwar Comisiynydd Heddlu a Throseddu yng Nghymru'n parhau i fuddsoddi eu cyllidebau yn y rhaglenni a'r gweithgareddau a ddatblygwyd gan y partneriaethau yn eu rhanbarthau, ac maent yn aml yn cefnogi gwasanaethau diogelwch cymunedol hanfodol sydd mewn perygl o fethu trwy dynnu mecanweithiau ariannu eraill yn ôl.

Er gwaethaf cryfderau a dylanwad Comisiynwyr Heddlu a Throseddu Cymru o ran cefnogi trefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol, mae ymarferwyr – yn enwedig y rhai mewn awdurdodau lleol a gwasanaethau

plismona – yn cyfeirio at ddiddymu Tîm Troseddau'r Swyddfa Gartref yng Nghymru fel trobwynt yn yr ymgyrch am drefniadau gweithio a pherfformiad gwell gan Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol, a hynny wedi digwydd ar yr un pryd â mesurau cyni a galwadau gan Lywodraeth Cymru i 'resymoli partneriaethau'. Roedd swyddogion y Swyddfa Gartref yn amlwg yn ystyried y byddai Comisiynwyr Heddlu a Throseddu'n rhan annatod o symud trefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yn eu blaen ond mae arweinwyr awdurdodau lleol yn arbennig yn awgrymu bod yr heriau cychwynnol i'r comisiynwyr newydd a oedd wedi'u hethol, nad oedd rhai ohonynt yn gwbl ymrwymedig i gydweithredu gyda PDCau a'u cefnogi, wedi achosi 'storm berffaith' o wanhau a diddymu partneriaethau. Mae llawer o ymatebwyr yn awgrymu, gyda gwahaniaethau cynyddol o ran polisi ac arfer mewn perthynas â materion diogelwch cymunedol a'r Swyddfa Gartref yn cadw dull 'gadael llonydd' mewn perthynas â PDCau, bod angen i Lywodraeth Cymru gamu i'r adwy yn awr a darparu arweinyddiaeth effeithiol ar gyfer yr agenda. Cefnogir y farn hon gan y pedwar Comisiynydd Heddlu a Throseddu yng Nghymru sy'n dweud, oherwydd yr angen hanfodol i weithio'n lleol gyda chyrrff datganoledig, eu bod yn edrych tuag at Lywodraeth Cymru yn hytrach na'r Swyddfa Gartref a'u bod yn aml yn gorfod ymyrryd mewn cyfarfodydd a gynhelir ar sail Cymru a Lloegr i ddweud 'Mae pethau'n wahanol yng Nghymru'.

Fodd bynnag, mae ymarferwyr yn cwyno hefyd bod 'gor-gyfarwyddo' – yn arbennig mewn perthynas â chyflawni gweithredol ym maes diogelwch cymunedol ond hefyd mewn perthynas â strwythurau rhanbarthol wedi'u mandadu – yn cymryd dull 'yr un peth i bawb' yn ganiataol nad yw'n darparu ar gyfer amrywiadau rhanbarthol na lleol na'r hyblygrwydd i ymateb yn y modd mwyaf priodol i anghenion lleol. Mae gor-gyfarwyddo gan y Llywodraeth, boed ar lefel y DU neu Gymru, hefyd yn dynodi diffyg ymddiriedaeth mewn partneriaid cyflawni a cheir galwad am fwy o ffocws o fewn trefniadau monitro'r llywodraethau ar y canlyniadau a gyflawnir yn hytrach na'r modd y cânt eu cyflawni. Caiff y feirniadaeth hon ei chymhwysu'n arbennig i'r telerau ac amodau a gymhwysir i ffrydiau ariannu llywodraethau lle mae tuedd i ganolbwyntio ar fesur mewnbynau ac allbynau yn hytrach na'r canlyniadau bwriadedig. O ganlyniad, mae dangosyddion perfformiad allweddol – pa un a ydynt yn cael eu pennu gan y Llywodraeth neu'r asiantaeth unigol – yn aml yn dod yn 'dargedau'

perfformiad allweddol sydd wedyn yn arwain at ganlyniadau sy'n anfwriadol ac weithiau'n wrthnysig gan gynnwys methu â chyflawni canlyniadau bwriadedig.

Mae cyfleoedd ar gyfer deialog reolaidd ac ystyrion rhwng llunwyr polisïau o'r ddwy lywodraeth ac ymarferwyr diogelwch cymunedol yn gyfyngedig ar hyn o bryd a'r awgrym yw bod hyn wedi arwain at brosesau llunio polisïau afrealistig nad ydynt yn seiliedig ar faterion ymarferol y 'byd go iawn' na thystiolaeth o'r 'hyn sy'n gweithio'. Yn ei adroddiad, nododd yr Archwilydd Cyffredinol y canlynol: "Cred rhai partneriaid bod atal Bwrdd Cynghori ar Ddiogelwch Cymunedol Cymru Gyfan a lleihau swyddogaethau Cymdeithas Swyddogion Diogelwch Cymunedol Cymru (WACSO) yn lleihau'r cyfleoedd i gydweithio ar ddiogelwch cymunedol". Gellid dadlau bod Bwrdd Cynghori ar Ddiogelwch Cymunedol Cymru Gyfan wedi darparu fforwm defnyddiol ar gyfer trafod, ond mae llawer o ymatebwyr i'r adolygiad yn awgrymu nad oedd yn llawer mwy na 'siop siarad' heb ryw lawer o gysylltedd neu heb unrhyw gysylltedd o gwbl â threfniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol a bod ei berthynas â rhwydweithiau cenedlaethol perthnasol eraill megis Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Cymru Gyfan yn amwys gydag awgrym bod y cylch gorchwyl yn cael ei ddyblygu. Mae'n amlwg bod erydu rôl 'swyddog/rheolwr diogelwch cymunedol' awdurdodau lleol ers dechrau'r cyni yn y sector cyhoeddus wedi gadael WACSO mewn cyflwr enbyd heb unrhyw gadeirydd gweithredol a bod cyfarfodydd diweddar wedi bod yn canolbwyntio ar drafodaethau am bresenoldeb y rhwydwaith yn y dyfodol.

Gwnaeth un ymatebydd, sydd wedi bod yn ymwneud yn weithredol â WACSO ers 2003, sylw bod yr adolygiad ei hun wedi ysgogi mwy o ddeialog gyda swyddogion Llywodraeth Cymru am ddiogelwch cymunedol yn ei ystyr ehangach yn ystod yr wyth mis diwethaf nag yn y pum mlynedd flaenorol. Awgrymwyd bod ymwneud blaenorol gan Lywodraeth Cymru â WACSO yn gyfyngedig i raddau helaeth i drafodaeth am themâu 'datganoledig' penodol megis camddefnyddio sylweddau, cyfiawnder ieuencid a chydlyniant cymunedol gyda chyndynrwydd i ymgysylltu ynghylch yr hyn yr ystyrir eu bod yn faterion 'heb eu datganoli'. Cwtogwyd yn sylweddol ar ymgysylltiad y Swyddfa Gartref â WACSO ers i'r newidiadau yn 2011/12 i Dîm Troseddau'r Swyddfa Gartref yng Nghymru leihau'r gallu ar gyfer deialog reolaidd yn sylweddol.

Efallai fod gan drefniadau Bwrdd fforymau cenedlaethol a rhanbarthol eraill megis Bwrdd Cynghori ar Ddiogelwch Cymunedol Cymru Gyfan, Byrddau Cyfiawnder Troseddol Lleol ac IOM Cymru y gallu i gefnogi datblygiad polisi ac arfer ym maes diogelwch cymunedol, yn ogystal â darparu elfen o lywodraethu, ond nid oes ganddynt yr ymgysylltiad ac ymwneud ehangach gan asiantaethau megis awdurdodau lleol, gwasanaethau cymdeithasol a BILlau ar hyn o bryd i fentro rhyw lawer y tu hwnt i themâu cyfiawnder troseddol craidd. Nododd ymatebwyr hefyd fod y byrddau cenedlaethol a rhanbarthol hyn yn dangos rhywfaint o orgyffwrdd a dyblygiadau ac fe awgrymon nhw fod angen rhesymoli a symleiddio. Hefyd, mae ymatebwyr yn mynegi pryderon bod y fforymau hyn weithiau'n ei chael yn anodd darparu cysyllteddau a 'llinell welediad' rhwng eu hystyriaethau o ran polisi ac arfer strategol a'u prosesau blaenoriaethu a sut y caiff y rhain eu gweithredoli gan dimau rheng-flaen a phrosiectau diogelwch cymunedol.

Cyfeiriodd yr Archwilydd Cyffredinol at gymhlethdod a dryswch y dirwedd partneriaethau diogelwch cymunedol, gan ddisgrifio gormodedd o fyrddau amlasiantaeth sy'n annibynnol ac yn aml yn gorgyffwrdd ar lefelau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol. Mae llinellau llywodraethu ac atebolrwydd yn cael eu drysu ymhellach gan yr ystod o batrymau rhanbarthol, sy'n ddibynnol ar thema, ac nad ydynt wastad yn mapio'n gyfforddus yn erbyn ffiniau sefydliadol rhanbarthol. Yr argymhelliad yn yr adroddiad yw "Gwella gwaith strategol â phartneriaid drwy fynd ati'n ffurfiol i greu byrddau diogelwch cymunedol effeithiol yn lle'r strwythurau diogelwch cymunedol cyfredol". Mae hefyd yn amlygu'r byrddau diogelwch cymunedol rhanbarthol anstatudol sy'n gweithredu ar hyn o bryd yng Ngogledd Cymru a Gwent fel cyfleoedd i leihau dyblygu a hwyluso trefniadau gwell ar gyfer gweithio mewn partneriaeth.

Fodd bynnag, mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn herio cyrff cyhoeddus i weithredu mewn ffordd fwy integredig, cydweithredol a thrawsbynciol ac yn nodi'r gofyniad i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus sefydlu cynlluniau llesiant lle mae'n: "...rhaid ystyried nodau llesiant fel set integredig o saith, hynny er mwyn sicrhau bod y cysylltiadau perthnasol yn cael eu gwneud yng nghyd-destun gwella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru". O ganlyniad, mae BGCau wedi ymgorffori themâu diogelwch cymunedol o fewn eu prosesau asesu,

blaenoriaethu a chynllunio ac yn cynnwys byrddau thematig 'mwy diogel' o fewn eu strwythurau yn lle PDC 'annibynnol'.

Cafodd y gynsail ar gyfer 'cynllunio integredig unigol' o'r fath a 'rhesymoli partneriaethau' ei phennu gan ganllawiau statudol Llywodraeth Cymru yn 2012, *Cydamcanu – Cydymdrechu* a oedd yn erfyn ar awdurdodau lleol i gyflawni eu cyfrifoldebau dan y Ddeddf Troseddau ac Anhrefn trwy'r BGLI a oedd wedi'u sefydlu ar y pryd. Tan 2011, roedd yn ofynnol i gynghorau fod â grŵp strategaeth diogelwch cymunedol gyda 'chadeirydd' dynodedig ac isafswm o gyfarfodydd y flwyddyn, yr oedd yn rhaid i un ohonynt fod yn agored i aelodau'r cyhoedd. Fe gyflwynodd Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol 2011 nifer o newidiadau i Ddeddf 1998 gan gynnwys dadreoleiddio nifer o elfennau a oedd yn rhoi cyfarwyddyd ynghylch gweithrediad PDCau, gan ganiatáu i'w swyddogaethau statudol (asesu strategol, cynllunio a chydweithio) gael eu cyflawni trwy drefniadau partneriaeth a chynllunio mwy hyblyg. Cafodd y newidiadau hyn eu ffurfioli yn Rheoliadau Troseddau ac Anhrefn (Llunio a Gweithredu Strategaeth) (Cymru) (Diwygio) 2011.

Er mai bwriad *Cydamcanu – Cydymdrechu* oedd lliflinio strwythurau a threfniadau llywodraethu partneriaethau a hybu gweithgarwch trawsbynciol mwy effeithiol lle mae gwasanaethau cyhoeddus yn y cwestiwn, mae'n amlwg o ymarfer mapio rhanddeiliaid yr adolygiad (**Atodiad viii**) nad yw BGLlau ac, yn ddiweddarach, BGCau, wedi bodloni'r dyhead hwn yn llawn ac – os rhywbeth – bod y dirwedd partneriaethau'n fwy anniben a dryslyd yn awr nag oedd cyn 2012. Mae llawer o'r strwythurau a'r 'is-grwpiau' – yn enwedig ar lefel leol – yn hanesyddol o ran natur ac wedi'u hysgogi gan ymdrechion llawn bwriadau da i ennyn ymgysylltiad ystod eang o randdeiliaid sy'n dymuno sicrhau bod maes eu ffocws penodol hwy'n cael ei gydnabod yn ddigonol gan y bartneriaeth drosfwaol. Fodd bynnag, mae ymatebwyr yn cyfeirio at angenrheidiau gwleidyddol gan Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU sydd wedi arwain at sefydlu cyrff cenedlaethol a rhanbarthol ychwanegol sydd wedi'u bwriadu i symud themâu penodol megis troseddau difrifol a threfnedig, cydlyniant, gwrth-derfysgaeth a chaethwasiaeth fodern yn eu blaenau. Mae'r rhain yn aml yn cynhyrchu byrddau lleol atblyg i reoli'r gwaith lleol o gyflawni blaenoriaethau cenedlaethol a rhanbarthol.

Y cymhlethdod ychwanegol sy'n deillio o gyflawni cyfrifoldebau diogelwch cymunedol statudol trwy BGCau yw mai dim ond 'cyfranogwyr a wahoddir' yw asiantaethau heb eu datganoli megis yr heddlu, Comisiynwyr Heddlu a Throseddau a'r gwasanaethau prawf dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ac nid aelodau statudol sydd dan orfodaeth i gydymffurfio ag egwyddorion Deddf 2015. Yn yr un modd, ni all trefniadau rhanbarthol, megis byrddau diogelwch cymunedol Gwent a Gogledd Cymru neu BGC Cwm Taf, sydd â chyfrifoldeb am swyddogaethau diogelwch cymunedol ledled ei ranbarth, ond cyflawni statws 'statudol' gyda chytundeb llawn yr holl 'awdurdodau cyfrifol' a restrir yn Adran 5 o'r Ddeddf Troseddau ac Anhrefn gan gynnwys prif weithredwyr yr holl gynghorau yn y rhanbarth. Gydag ymddangosiad byrddau rhanbarthol sy'n gyfrifol am reoli materion diogelwch cymunedol penodol – megis Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol, camddefnyddio sylweddau neu CONTEST – mae'r trefniadau llywodraethu'n deillio o'r 'awdurdodau cyfrifol' a enwir yn Neddf 1998 (fel y'i diwygiwyd).

Dywedodd ymatebwyr i'r adolygiad fod dryswch cyffredinol ar hyn o bryd ynghylch trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd mewn perthynas â gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol ynddo'i hun a themâu diogelwch cymunedol unigol lle mae trefniadau rhanbarthol a BGCau yn y cwestiwn. Er enghraifft, mae mynd i'r afael â sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed, risg a niwed yn ffactorau cyffredin i bartneriaid diogelwch cymunedol ganolbwyntio arnynt wrth ddatblygu cynlluniau a gwasanaethau ar gyfer materion megis Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol, camddefnyddio sylweddau, camfanteisio'n rhywiol ar blant a PREVENT – sy'n arwain at orgyffwrdd sylweddol gyda threfniadau diogelu rhanbarthol y mae eu trefniadau llywodraethu'n deillio o'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) sy'n berthnasol i sefydliadau datganoledig.

Mae sefydliadau rhanbarthol a chenedlaethol eraill – yn enwedig asiantaethau sy'n gyfrifol am ddarparu gwasanaethau cyfiawnder troseddol megis y llysoedd, y gwasanaethau prawf, carchardai, y gwasanaeth erlyn a.y.b., nad oes strwythurau rhanbarthol yn bodoli ar eu cyfer – yn dweud eu bod yn profi anhawster ymgysylltu'n effeithiol â BGCau oherwydd gallu cyfyngedig i fynychu cyfarfodydd lluosog. Gall hyn fod yn broblem pan fo BGC yn cyflawni rôl PDC.

Ar yr ochr gadarnhaol, mae gan BGCau, fel y BGLlau a'u rhagflaenodd, y potensial i ddatblygu dulliau ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus integredig sy'n fwy 'seiliedig ar le' gan gynnwys cyllidebu sy'n seiliedig ar le a thimau neu hybiau gwasanaethau amlasiantaeth sydd â ffocws ar ardal leol neu gymdogaeth. Gydag ymgysylltu mwy cadarn gan wasanaethau iechyd, addysg a chymdeithasol, maent hefyd yn cynnig cyfleoedd ar gyfer mwy o ffocws ar ddeall a gweithio i ddatrys y ffactorau achosol sy'n gallu arwain at droseddau ac anhrefn, megis profiadau niweidiol yn ystod plentyndod. Mae arweinwyr diogelwch cymunedol yn awgrymu, lle mae BGCau wedi ymgysylltu'n llawn â'r agenda diogelwch cymunedol, bod ymrwymiad ar y lefel uchaf i flaenoriaethu a darparu adnoddau ar gyfer gweithgarwch priodol ac, i'r gwrthwyneb, lle nad yw BGCau yn ystyried bod diogelwch cymunedol yn flaenoriaeth bod diffyg ymrwymiad ar y lefel uchaf. Ceir gwrthddadl, fodd bynnag, na ddylai BGCau gael eu gorlethu gan ofynion 'cynllunio cymunedol' rheolaidd gan gynnwys diogelwch cymunedol.

Mewn ardaloedd lle mae BGCau wedi derbyn mandad diogelwch cymunedol, mae swyddogion arweiniol diogelwch cymunedol awdurdodau lleol yn dweud bod tensiynau ynglŷn â'u rolau a'u cylchoedd gorchwyl – gan amrywio rhwng rheoli'r elfennau diogelwch cymunedol o fewn strwythur a phroses gynllunio partneriaeth integredig, yn aml fel rhan o 'friff polisi' ehangach a cheisio sicrhau ar yr un pryd bod cydbwysedd rhwng strategaeth partneriaeth a chynllunio gwasanaethau diogelwch cymunedol a'u darparu'n weithredol. Nid yw dull cyferbyniol y 22 awdurdod unedol yng Nghymru o ymdrin â rôl y 'swyddog/rheolwr diogelwch cymunedol' yn ffenomenon newydd ac fe'i hadnabuwyd yn adroddiad ymchwil Prifysgol Caerdydd a gomisiynwyd gan WACSO yn 2007/8. Er bod gan bron pob cyngor ar y pryd swyddog oedd â theitl swydd a oedd yn cynnwys 'diogelwch cymunedol', roedd lefelau'r gydnabyddiaeth ariannol yn amrywio'n sylweddol ac felly hefyd maint a natur y cyfrifoldebau – gan amrywio o 'fandiau un dyn' i adrannau diogelwch cymunedol mawr ac o rolau a oedd yn seiliedig ar bolisi i reolwyr darparu gwasanaethau'n weithredol. Er gwaethaf yr amrywiannau hyn fe wnaeth adroddiad WACSO adnabod cwlwm cyffredin yn yr ystyr bod gan yr holl arweinwyr o bob un o'r 22 ardal 'wybodaeth a sgiliau priodol' a oedd yn canolbwyntio ar gydgysylltu partneriaeth a datrys problemau ar sail amlasiantaeth yn seiliedig ar gudd-wybodaeth.

Dywedir yn aml mai ‘personoliaethau sy’n llywio partneriaethau’ fel sy’n wir am sefydliadau – thema a gododd dro ar ôl tro mewn llawer o’r ymgysylltiadau a gynhaliwyd fel rhan o broses yr adolygiad. Mae PDCau – yn eu cyfanrwydd neu mewn is-grwpiau thematig – wastad wedi ymgodymu â’r patrwm cyson o ran arweinwyr a hyrwyddwyr yn mynd a dod – yn enwedig o ystyried dylanwad sylweddol plismona lle ceir diwylliant o gylchdroi i roi i swyddogion gylch gorchwyl eang o brofiad a sgiliau sy’n aml yn arwain at ddyrchafiad ac adleoli. Mae awdurdodau cyfrifol eraill yn ei chael yn anodd cynnal cysondeb o ran personoliaethau hefyd, er enghraifft gyda chyni’n arwain at golli swyddi, ymddeol yn gynnar neu bortffolios ehangach o lawer i swyddogion awdurdodau lleol a newidiadau i ddeiliaid portffolio cabinetau neu weithrediaethau gyda phob etholiad cyngor dilynol. O ran ‘dynameg grŵp’, mae’n golygu bod byrddau partneriaethau yn aros byth a beunydd yn y cam ‘sefydlu a chynhyrfu’ ac mai anabl y maent yn gallu ‘sefydlogi a chyflawni’ am unrhyw gyfnod o amser. Cafodd y materion hyn eu nodi’n gyson a throsodd a throsodd trwy gydol ymgysylltiadau’r adolygiad heb unrhyw ddatrasiad amlwg.

Fel a amlygwyd yn flaenorol, mae rôl y swyddog/rheolwr diogelwch cymunedol – lle mae’n dal i fodoli – wedi cael ei gwanhau’n sylweddol ond mae ymatebwyr yn nodi pwysigrwydd bod â ‘phrif chwip’ i arwain a hyrwyddo blaenoriaethau diogelwch cymunedol trwy amgylchedd partneriaeth mwy cymhleth. Mae union natur rôl o’r fath yn rhywbeth y mae dadlau yn ei gylch, gyda rhai ymatebwyr yn awgrymu diweddarau rôl swyddog/rheolwr diogelwch cymunedol awdurdodau lleol tra bo eraill o’r farn y byddai rôl prif swyddog ar reng uwch neu hyd yn oed aelod cabinet etholedig yn fwy dylanwadol. Mae eraill yn dadlau y byddai ‘prif chwip’ yn tynnu oddi ar gyfrifoldeb corfforaethol am ddiogelwch cymunedol. Ar y cyfan, roedd ymatebwyr yn teimlo mai elfennau allweddol rôl o’r fath yw ffocws, gwybodaeth a sgiliau priodol a pharhad er ei bod hefyd yn hanfodol sicrhau bod systemau a phrosesau partneriaeth wedi’u dylunio fel eu bod yn lleddfu newidiadau mewn personél.

Roedd papur ymgynghori Llywodraeth Cymru ym mis Ionawr 2017 ar ddiwygio llywodraeth leol *Diwygio Llywodraeth Leol: Cadernid ac Adnewyddiad* yn gofyn a ddylai PDCau newid i batrymau rhanbarthol ai peidio. Er bod 63% o’r ymatebwyr yn gefnogol, nid oedd bron i 65% o’r awdurdodau lleol a ymatebodd o blaid trefn ranbarthol orfodol ond roedd llawer yn cefnogi hyblygrwydd i wneud trefniadau

PDCau yn rhanbarthol os oedd hynny'n briodol yn lleol. Mae Gwent Fwy Diogel, PDC ranbarthol anstatudol a sefydlwyd gan Gomisiynydd Heddlu a Throseddau Gwent wrthi (ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn) yn negodi gyda'r pum awdurdod lleol i geisio cytundeb ffurfiol i gymryd cyfrifoldeb am gyflawni eu cyfrifoldebau statudol dan Ddeddf 1998. Ceir trafodaeth hefyd ynghylch dichonoldeb sefydlu un BGC ar gyfer Gwent. Yr her i bartneriaethau o'r fath – sy'n gwasanaethu rhanbarth mawr gydag amrywiaeth o gymunedau – fydd trosi'r blaenoriaethau strategol yn gamau gweithredu lleol. Wedi'r cwbl, mae diogelwch cymunedol yn rhywbeth sydd â'i le mewn cymunedau.

Mae PDCau 'statudol' rhanbarthol hefyd yn achosi her o ran atebolrwydd. Yn yr adroddiad a gyhoeddwyd yn 2016 gwnaeth yr Archwilydd Cyffredinol y sylw nad yw'r "...prosesau ar gyfer goruchwyllo a herio perfformiad wedi'u halinio..." ac ychwanegodd nad yw prosesau a mecanweithiau rheoli risg ar gyfer PDCau a Chomisiynwyr Heddlu a Throseddau wastad yn gadarn. Mae PDCau a BGCau yn ddarostyngedig i gyfundrefnau 'trosolwg a chraffu' awdurdodau lleol er bod gwahaniaethau bach iawn rhwng y ddwy broses o ran pwerau i alw tystion o asiantaethau heb eu datganoli, gan fod Deddf Cymru 2015 sy'n rheoli BGCau yn berthnasol dim ond i 'aelodau statudol' o'r bwrdd. Mae BGC Cwm Taf, sy'n ymgorffori cyfrifoldebau diogelwch cymunedol ei ddau awdurdod lleol cyfansoddol felly'n ddarostyngedig i drefniadau 'trosolwg a chraffu' BGC/PDC ar y cyd ond a'r rheiny'n cynnwys dau gyngor yn unig tra bydd angen i Went ystyried ei pherthynas â phum awdurdod lleol.

Roedd bod â 'gormod o feistri' yn thema arall a oedd yn codi dro ar ôl tro ymhlith ymatebwyr i'r adolygiad, gyda llawer yn datgan bod ymddygiad sefydliadol – boed mewn partneriaethau neu'n annibynnol arnynt – yn cael ei lywio i raddau helaeth gan fframweithiau archwilio, arolygu a chraffu. Disgrifiwyd hyn fel yr egwyddor bod 'yr hyn sy'n cael ei fesur yn cael ei wneud'. Mae 'arolygiadau' o asiantaethau unigol yn gallu arwain at lywio ymddygiad sefydliadol mewn ffyrdd sy'n gwrthdaro ag ethos a dull partneriaeth, yn enwedig gyda gwahaniaethau polisi rhwng Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru yn dylanwadu ar gyfundrefnau arolygu annatganoledig a datganoledig yn wahanol iawn. Ac eithrio 'trosolwg a chraffu' ar ddiogelwch cymunedol, sydd wedi'i fwriadu i fwrw golwg holistaidd ar drefniadau gweithio mewn partneriaeth a chyfraniadau asiantaethau unigol, ac arolygiadau thematig o

wasanaethau cyfiawnder ieuenctid, ychydig o arolygu thematig holistaidd sy'n digwydd.

Fe wnaeth ychwanegu 'lleihau aildroseddu' at y rhestr o gyfrifoldebau statudol ar gyfer gwaith PDCau yn 2009 ysgogi peth arbrofi gan y Swyddfa Gartref o ran arolygiadau 'llai manwl' o drefniadau rheoli troseddwy partneriaethau ond ychydig a fu ers hynny.

4. Cynnwys Dinasyddion

Nododd yr adroddiad *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru* her sylweddol mewn perthynas â'r agenda ymgysylltiad, cynnwys a chyfranogiad dinasyddion:

“Gwelir cymhlethdodau'r trefniadau cyflenwi ac atebolrwydd yng nghanfyddiadau ein harolwg dinasyddion, gyda llawer o ymatebwyr yn ansicr ynghylch pwy sy'n gyfrifol am ddiogelwch cymunedol yng Nghymru. Dim ond 23 y cant o'r rheini a ymatebodd i'n harolwg cyhoeddus a oedd yn gwybod sut a lle i fynd i gael gafael ar gynllun yr awdurdod lleol ar gyfer diogelwch cymunedol eu hardal a dim ond 18 y cant a oedd yn credu bod y cynllun yn adlewyrchu'r materion diogelwch cymunedol pwysicaf yn eu barn hwy.”

Cododd Llywodraeth Cymru bryderon ar y pryd ynghylch maint bach iawn y sampl a'r ymateb cyfyngedig a oleuodd y casgliad hwn; er hynny, argymhellodd yr Archwilydd Cyffredinol y dylai'r 19 PDC yng Nghymru gymryd cyfrifoldeb am wella ymgysylltiad a chyfathrebu gyda dinasyddion wrth ddatblygu cynlluniau a blaenoriaethau ar gyfer diogelwch cymunedol; cytuno ar flaenoriaethau ar gyfer gweithredu; ac adrodd ar berfformiad a gwerthuso effaith.

Ers eu sefydlu, mae wedi bod yn ofynnol yn statudol bod PDCau yn ymgysylltu ac ym ymgynghori'n rheolaidd â'r gymuned ynghylch eu blaenoriaethau, eu cynlluniau a'u cynnydd tuag at eu cyflawni. Cafodd y gofyniad hwn ei gryfhau gan Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 a sefydlodd 'atebolrwydd gweledol ac adeiladol' fel un o 'Nodweddion Partneriaethau Effeithiol'. Fe wnaeth y ddeddfwriaeth hi'n ofynnol i Bartneriaethau Diogelwch Cymunedol gydgyssylltu sesiynau 'Wynebu'r Bobl' fel y'u gelwir ynghyd ag isafswm o un cyfarfod cyhoeddus gan y 'grŵp strategaeth' bob blwyddyn yr oedd yn rhaid i uwch swyddogion o bob awdurdod cyfrifol fod yn bresennol ynddo.

Ym mis Medi 2007 pan ddiweddarodd y Swyddfa Gartref ei chanllawiau i PDCau a chyflwyno'r Nodweddion, roedd BGCau yn cael eu treialu yng Nghymru ac mae'r ddogfen *Delivering Safer Communities: A guide to effective partnership working* yn eu disgrifio fel a ganlyn: "...Wales's new model for engaging the whole of the Welsh public service in a new way of working, by defining shared outcomes, integrating services, and responding more effectively to citizens' needs."

Pan gyflwynwyd y newidiadau yn 2011 – gan gael gwared â rhai o'r gofynion mwy cyfarwyddol i PDCau gan gynnwys y gofyniad i gynnwys o leiaf un o gyfarfodydd y grŵp strategaeth yng ngŵydd y cyhoedd – fe gynghorodd Llywodraeth Cymru yn ddiweddarach y 'dylai' gofynion strategaeth a chynllunio statudol PDCau gael eu cyflawni trwy'r strwythurau 'Cynllunio Integredig Unigol' a oedd yn cael eu datblygu trwy BGLlau gyda neges glir bod angen llinio strwythurau partneriaethau. Mewn nifer o ardaloedd cafodd endidau PDCau – megis 'Prifddinas Fwy Diogel' Caerdydd – eu colli wrth iddynt ddod yn is-fyrddau i'w priod BGLlau.

Mae'r canllawiau statudol *Cydamcanu - Cydymdrechu* a gyhoeddwyd yn 2012 yn datgan fel a ganlyn:

"O ran y cynlluniau a'r strategaethau statudol y mae'r canllawiau hyn yn cyfeirio atynt, yr unig bartneriaeth statudol yw'r un sy'n cael ei galw'n 'grŵp strategaeth' mewn rheoliadau a wnaed o dan Ddeddf Trosedd ac Anhrefn 1998. Cyflawnir y rôl hon fel arfer gan y partneriaethau diogelwch cymunedol. Er hynny, mae'n bosibl i aelodau'r Bwrdd Gwasanaethau Lleol gyflawni rôl y grŵp strategaeth, ar yr amod bod aelodau'r grŵp strategaeth sydd wedi'u henwi yn y rheoliadau⁴ yn aelodau o'r Bwrdd Gwasanaethau Lleol, a'u bod yn cwrdd er mwyn cyflawni dyletswyddau'r grŵp strategaeth."

Gallai'r ffaith bod BGLlau wedi cael eu disodli yn y pen draw gan BGCau awgrymu, fel yr argymhellodd yr Archwilydd, bod ymgysylltu a chyfathrebu gyda dinasyddion bellach yn rhan o gylch gorchwyl y BGC. Fodd bynnag, mae'r adolygiad wedi canfod bod gwahaniaeth barn ynglŷn â natur BGCau a pha un a yw diogelwch cymunedol yn, neu pa un a ddylai fod yn, gyfrifoldeb i BGC. Mewn rhai ardaloedd mae PDCau annibynnol wedi cael eu cadw tra bo'r 'PDC', mewn ardaloedd eraill wedi newid yn fwrdd thematig 'mwy diogel' o fewn strwythur y BGC. Mae ardaloedd eraill wedi mabwysiadu dull hybrid, gyda PDC ar wahân sydd â mecanwaith adrodd sy'n

gysylltiedig â'r BGC lleol. Mae'r darlun cymysg hwn o drefniadau presennol yn golygu felly na fyddai'r argymhelliad yn *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru*, pe bai'n cael ei weithredu, yn ateb y gofyniad statudol ym mhob ardal. Mae'r anghysondeb hwn o ran y dull hefyd yn ei gwneud ddwywaith cyn galeted i aelodau o'r cyhoedd fod yn glir pwy, neu beth yw eu 'partneriaeth diogelwch cymunedol' a phwy neu beth sy'n gyfrifol am ymgynghori ynghylch blaenoriaethau a chynlluniau.

Mae cwestiwn sylfaenol i'w ateb o ran pa mor bwysig yw hunaniaeth 'partneriaeth' i'r cyhoedd – boed yn PDC neu'n BGC â bwrdd 'mwy diogel' – o ystyried nad oes gofyniad mwyach ers 2011 i fod ag 'endid partneriaeth' ond yn syml bod yn rhaid cydweithio mewn partneriaeth a sicrhau bod asesu a chynllunio mewn partneriaeth yn digwydd. Mae ymchwil yn dangos cydnabyddiaeth gyfyngedig i logos a brandiau PDCau, hyd yn oed yn dilyn gweithgarwch helaeth i farchnata a chodi ymwybyddiaeth, gydag aelodau o'r cyhoedd yn fwy parod i uniaethu â'r partneriaid unigol mewn PDC – yr heddlu, y cyngor, y gwasanaeth tân a.y.b. Ceir elfen o'r hyn a allai gael ei alw'n syndrom 'blwch du', gyda'r dinesydd heb fod yn arbennig o ymwybodol o'r modd y caiff gwasanaethau diogelwch cymunedol eu cyflunio neu eu brandio neu yn wir heb fod yn ymddiddori'n arbennig yn hynny ac yn rhoi mwy o bwys ar lefel ac effeithiolrwydd y gwasanaeth a ddarperir pan fo'i angen.

Mae adborth o bob math gan ddefnyddwyr gwasanaethau bron wastad yn amlygu'r materion sydd o'r pwys mwyaf fel a ganlyn: rhwyddineb cysylltu (e.e. dulliau 'dywedwch wrthym unwaith', ar gael y tu allan i oriau swyddfa, gyda threfniadau cyfeirio da); y gallu i godi materion yn y pwynt cyswllt cyntaf yn hytrach na gorfod ailadrodd manylion drosodd a throsodd; a bod materion yn cael sylw neu anghenion yn cael eu diwallu'n effeithlon ac yn gyflym, gydag adborth yn cael ei roi gan yr asiantaeth yn enwedig lle mae oedi cyn rhoi ymatebion neu lle na ellir datrys materion. Mae PDCau wedi bod yn ymgodymu ers tro byd â dryswch a chymhlethdod o ran pwy ddylai arwain ar ymateb i gwynion am Ymddygiad Gwrthgymdeithasol, er enghraifft, gydag ymdrechion i uno ymatebion gan wasanaethau y tu ôl i un 'drws ffrynt' neu bwynt cyswllt megis 101 yn arwain at ganlyniadau cymysg. Fodd bynnag, dylai ffocws trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol fod ar sefydlu gwasanaethau integredig a chydweithredol di-dor sy'n darparu ar gyfer y dinesydd yn hytrach na pha un a yw'r

dinesydd yn deall cymhlethdodau strwythurau ac arferion gweithio presennol y sector cyhoeddus sy'n tanategu brand 'PDC' ai peidio.

Yn niffyg dealltwriaeth glir ymhlith y cyhoedd ynglŷn â beth yw 'PDC', beth mae'n ei wneud a ble mae ei chyfrifoldebau'n dechrau ac yn gorffen, bydd unrhyw 'PDC' yn ei chael yn anodd ymgysylltu'n fwy effeithiol â'r cymunedau y mae'n eu gwasanaethu. Yn yr un modd, mae cymunedau eu hunain yn dod yn anos i'w hadnabod a'u diffinio'n glir, gyda phwyslais cynyddol ar gymunedau 'rhithwir' a gysylltir gan fuddiant cyffredin a'r cyfryngau cymdeithasol yn hytrach na chymunedau daearyddol traddodiadol sydd wedi'u canoli ar gymdogaethau ac amwynderau lleol. Mae'n ddigon posibl y bydd blaenoriaethau diogelwch cymunedol yr un mor bwysig i'r dinesydd unigol yn y lle y mae'n gweithio a'r lle y mae'n tueddu i gymdeithasu ag y maent yn y lle y mae'n byw – ac efallai y bydd 'PDC' wahanol yn gyfrifol am bob un o'r parthau hyn gyda strwythurau, adnoddau, blaenoriaethau a ffyrdd o weithio sy'n gwbl wahanol.

Beth bynnag fo'r materion o ran hunaniaeth partneriaethau, fe danlinellodd ymatebwyr i'r adolygiad bwysigrwydd ymgysylltu'n well â chymunedau, eu cynnwys yn well a chyfranogiad gwell ganddynt yn y broses o ddylunio a darparu gwasanaethau diogelwch cymunedol effeithiol, gan gyfeirio at wersi o'r sector preifat lle mae methiant i ymgysylltu â 'chwsmeriaid' yn arwain yn y pen draw at fethiant busnes a chynnyrch aflwyddiannus.

Mae'n rhy gynnar i asesu a yw'r cyhoedd yn deall yn well pwy/beth yw BGC ai peidio; fodd bynnag, mae'n amlwg, fel rhan o'u cylch cychwynnol o asesiadau llesiant, bod BGCau wedi dangos lefelau mwy o lawer o ymgysylltiad cymunedol na'r BGLlau a'u rhagflaenodd – gyda rhai'n mabwysiadu dulliau arloesol iawn. Mae *Llesiant yng Nghymru: Cynllunio heddiw ar gyfer gwell yfory* (Dysgu o Asesiadau Llesiant 2017) yn nodi:

“Mae ymgysylltu ac ymgyfrannu yn amlwg yn faes lle mae BGCau wedi ffocysu ymdrech sylweddol, ac mewn rhai achosion wedi gwneud ymdrech fawr i ddeall sut mae pobl leol, yn cynnwys pobl ifanc, yn teimlo am lesiant a dyfodol eu cymunedau. Fodd bynnag, nid yw hwn yn ddarlun cyflawn. Mae yna gyfle i adeiladu ar hyn drwy gynllunio llesiant, drwy alluogi sgwrsio dyfnach am yr hyn a ddylai ddigwydd mewn gwahanol ardaloedd a sut i fynd

i'r afael â'r tensiynau a allai hyn eu creu. Mae angen hefyd i FGCau ddeall yn well y ffordd mae pobl yn byw eu bywydau ac ystyried dulliau mwy arloesol o ennyn ymgyfraniad pobl.”

Fe wnaeth nifer o BGCau fwy o ddefnydd o'r cyfryngau cymdeithasol a gweithgareddau allgymorth wyneb yn wyneb y tu allan o oriau swyddfa, gan ddefnyddio digwyddiadau cymunedol a chyfleoedd megis stondinau ar strydoedd neu stondinau codi y tu allan i archfarchnadoedd neu mewn meddygfeydd teulu. Buddsoddodd eraill gryn dipyn o ymdrech mewn paneli dinasyddion fel modd i hwyluso deialog barhaus yn hytrach na dibynnu ar arolwg cyfnodol ac ymatebion i holiaduron. Mae risgiau'n gysylltiedig â mwy o ddefnydd o'r cyfryngau cymdeithasol ar gyfer ymgysylltu â chymunedau, gan gynnwys negeseuon yn cael eu cipio neu eu tansellio gan drôls neu 'newyddion ffug' yn cael eu creu gan 'ryfelwyr bysellfwrdd' fel y'u gelwir, a chryfder teimlad yn anodd i'w asesu, fel sy'n dra hysbys, gan nad yw nifer o anghenraid yn cyfateb i gymeradwyaeth (nid yw nifer yr aildrydariadau neu ddilynwyr wastad yn arwydd o gefnogaeth i safbwynt).

Fodd bynnag, fel a nodwyd uchod, nid yw'r holl drefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol wedi'u hymgorffori yn y BGCau ac mae hyd yn oed y BGCau hynny sy'n ysgwyddo cyfrifoldeb am gyflawni'r swyddogaeth statudol yn annhebygol o fod wedi ateb eu gofynion statudol mewn perthynas ag atebolrwydd ac ymgysylltiad gweladwy ac adeiladol trwy'r cylch diweddar o asesiadau llesiant, a oedd wedi'u bwriadu i oleuo blaenoriaethau a chynlluniau llesiant mwy generig yn hytrach na rhai sy'n ymwneud yn benodol â diogelwch cymunedol.

Canfu'r adolygiad hwn – ni waeth pa un a yw diogelwch cymunedol yn rhan o gylch gorchwyl BGC ai peidio – fod partneriaid statudol fel rheol yn syrthio i mewn i'r trap lle maent yn 'ymgyngori gormod', gydag enghreifftiau cyfyngedig o fecanweithiau i ddarparu adborth ystyrllon ar gyfer cymunedau (h.y. 'fe ddwedoch chi, fe wnaethom ni') ac yn methu â datblygu ymgysylltiad â dinasyddion yn gyfranogiad mwy gweithredol, er enghraifft mewn prosesau penderfynu, gan ddefnyddio dulliau megis cyllidebu cyfranogol. Mae ymatebwyr yn y trydydd sector yn cyfeirio at dueddiad i bartneriaid statudol eu galw i mewn i gefnogi gweithgarwch ymgyngori ac ymgysylltu, yn enwedig ar gyfer y sectorau 'anodd i'w cyrraedd' mewn cymdeithas fel

y'u gelwir, ond maent yn cael eu cynnwys yn hwyr yn y broses fel rheol ac mae'r modd y cânt eu cynnwys yn dal i fod yn seiliedig i raddau helaeth ar ddulliau sy'n defnyddio holiaduron ac arolygon yn hytrach na chwilio am ffyrdd mwy ystyrllon o ennyn ymgysylltiad a chynnwys. Dywed partneriaid yn y trydydd sector y byddai eu cynnwys yn gynnar yn y broses o gydgyhyrchu a darparu adnoddau ar gyfer gweithgarwch ymgysylltu â chymunedau'n fwy tebygol o brofi'n llwyddiannus o ran estyn allan at amrywiaeth ehangach o'r boblogaeth yn hytrach na chlywed gan 'yr un hen rai'.

Mae ymarferwyr, yn enwedig y rhai sy'n gysylltiedig â diogelwch cymunedol ac asesiadau llesiant BGCau, yn cyfeirio at argaeledd cyfyngedig adnoddau ac arbenigedd i gynllunio, dylunio a chynnal ymgysylltiad ystyrllon â dinasyddion a'r canlyniad yw clytwaith o ymgysylltu ysbeidiol â chymunedau, sy'n aml yn cynnwys ymdrechion dyblyg a gorgyffwrddol gan asiantaethau gwahanol sy'n arwain at ymdeimlad cynyddol o ddiffyg ymgysylltiad cymunedol â methodolegau ymgynghori traddodiadol. Mae mentrau megis arolwg blynyddol 'Ask Cardiff' yn ceisio goresgyn yr elfen dyblygu a gorgyffwrddol a lleihau 'blinder ar ymgynghori' ymhlith dinasyddion ond maent yn dal yn ddibynnol ar ymatebion i arolygon sydd, yn ôl ymchwil gwyddor gymdeithasol, yn darparu ychydig iawn o werth neu ddealltwriaeth ac yn peidio â mynd mor bell â 'chynnwys' pobl o gwbl.

Yn wir, mae ymchwilwyr wedi bod yn cwestiynu manteision cynnal arolygon 'ofn troseddau' ac arolygon eraill o ganfyddiad ers tro byd gan nad ydynt yn ddangosyddion dibynadwy ar gyfer ymdeimlad unigolyn neu gymuned o ddiogelwch – gyda'r ardaloedd hynny sy'n profi'r lefelau isaf o ran troseddau ac ymddygiad gwrthgymdeithasol yn aml yn dangos y lefelau uchaf o ran ofn troseddau ac mae'r un peth yn wir y ffordd arall hefyd. Mae astudiaethau o fecanweithiau traddodiadol ar gyfer ymgysylltu ym maes diogelwch cymunedol megis cyfarfodydd Heddlu a Chymunedau Gyda'i Gilydd (PACT) yn amlygu diffygion sylfaenol gyda'r broses, yn enwedig o ran amrywiaeth a chynwysoldeb, ac yn bwrw amheuaeth ar rinweddau blaenoriaethu camau gweithredu gan yr heddlu a phartneriaid gan ddefnyddio'r dull hwn. Canfuwyd hefyd fod ymgyrchu gwleidyddol a lobiö ar faterion unigol wedi dylanwadu'n ormodol ar flaenoriaethau PACT.

Fodd bynnag, mae atebolrwydd gweladwy ac adeiladol yn dibynnu ar strwythurau a phrosesau democrataidd effeithiol. Cyflwynwyd ‘trosolwg a chraffu’ gan awdurdodau lleol ar PDCau yn 2007 a chafodd Comisiynwyr Heddlu a Throseddu a Chynlluniau Heddlu a Throseddu eu hychwanegu at y dirwedd ‘perfformiad ac atebolrwydd’ yn 2012. Nid yw rôl Comisiynwyr Heddlu a Throseddu yng Nghymru o ran llywio perfformiad ac effeithiolrwydd trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol wedi’i diffinio’n eglur yn y cyd-destun datganoledig. Rhaid i Gomisiynwyr Heddlu a Throseddu a PDCau ‘roi sylw’ i flaenoriaethau ei gilydd ac mae gan y Comisiynydd Heddlu a Throseddu’r pŵer i alw cynrychiolwyr PDCau i gyfarfod i drafod materion ledled ardal yr heddlu ac i ofyn am adroddiad ysgrifenedig – ac eithrio mewn perthynas â swyddogaeth ddatganoledig. Mae’r amod hwnnw ynddo’i hun yn agored i gael ei ddehongli, yn enwedig yng nghyd-destun gweithgarwch mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru lle mae bron yn amhosibl diffinio’r ffin rhwng cyfraniadau datganoledig ac annatganoledig i ddiogelwch cymunedol gan bartneriaid datganoledig.

Clywodd yr adolygiad fod materion diogelwch cymunedol yn aml yn dod yn ‘beli troed gwleidyddol’ y mae cynghorwyr yr wrthblaid yn aml yn eu hystyried yn gyfleoedd i sgorio pwyntiau yn derbyn aelodau o gabinet neu weithrediaeth y cyngor, neu hyd yn oed Comisiynwyr Heddlu a Throseddu eu hunain. Mae swyddogion a rheolwyr diogelwch cymunedol, ynghyd ag arweinwyr plismona cymdogaeth, yn dweud bod tuedd hefyd i gynghorwyr wardiau gael eu hystyried yn ‘broblem’ os ydynt yn codi problemau ar ran eu hetholwyr, y mae rhai ohonynt yn cael eu hystyried yn agored wleidyddol, heb gyfiawnhad neu’n afrealistig. Fel arolygon ‘ofn troseddau’ ac arolygon o ganfyddiadau, y teimlad yw bod gormod o ffocws ar leisiau pobl ‘anfodlon’ neu lobiwyr materion unigol ac nad oes digon yn cael ei glywed gan etholwyr sy’n fodlon ar y cyfan.

Mae ymarferwyr diogelwch cymunedol hefyd yn cwestiynu a yw cynghorwyr wardiau’n gwneud ymdrechion digonol i fod yn wirioneddol gynrychiolaidd ac yn cwestiynu a yw cynghorwyr yn estyn allan at garfannau sydd wedi’u hymyleiddio ac sy’n aml ddim yn pleidleisio yn eu ward megis pobl ifanc sy’n ymddwyn yn wrthgymdeithasol ar ôl colli gwasanaethau a chyfleusterau ieuenctid y cyngor, camddefnyddwyr sylweddau sy’n byw bywydau anhrefnus y mae arnynt angen gwasanaethau triniaeth lleol yn wyneb NIMBYaeth neu gymunedau pobl dduon a

lleiafrifoedd ethnig sy'n teimlo bod eu lleisiau'n cael eu hanwybyddu. I'r gwrthwyneb, mae tystiolaeth bod cynghorwyr – pa un a ydynt yn cynrychioli eu priod wardiau ynteu'n gweithredu fel aelodau o'r cabinet neu'r weithrediaeth – yn ymgyrchu'n weithredol dros wasanaethau ac ymyriadau diogelwch cymunedol gwell ac yn pledio'r achos o blaid diwallu anghenion carfannau yn eu cymunedau sydd heb gynrychiolaeth ddigonol neu sydd wedi'u hymyleiddio.

Ar yr ochr gadarnhaol, ceir tystiolaeth bod gwasanaethau cyhoeddus yn dod yn fwy medrus yn defnyddio gweithgarwch ymgynghori ac ymgysylltu sy'n seiliedig ar harneisio 'storïau' dinasyddion yn hytrach na chasglu ymatebion syml i holiaduron gan rannau o'r gymdeithas sy'n hunanddethol (e.e. y 'rhai iach pryderus'). Mae ymatebwyr yn enwi mwy o ddefnydd a hwnnw'n ddefnydd mwy effeithiol o offer megis Planning for Real, Model Kafka a SenseMaker sy'n darparu canlyniadau cyfoethocach o ran canfyddiad a dyhead dinasyddion. Yr anfantais amlwg yw bod y methodolegau soffistigedig hyn yn mynd â mwy o amser ac yn fwy llafurddwys na holiaduron, bod angen gwybodaeth a dealltwriaeth fanwl am y cyd-destun, y gallant fod yn fwy tueddol o gael eu dehongli'n oddrychol ac nad ydynt yn benthyca eu hunain yn rhwydd i gasglu data meintiol.

Mae cysylltedd ac ymgysylltiad cymunedol fel rheol yn llawer mwy mewn ardaloedd lle mae gwasanaethau cyhoeddus wedi mabwysiadu dulliau sy'n seiliedig ar 'hwb' cymunedol neu siop-un-stop, a'r rheiny'n aml yn darparu un lleoliad lle mae nifer o asiantaethau wedi'u cydleoli, gan gynnwys elusennau lleol a grwpiau cymunedol. Mewn rhai achosion, mae partneriaethau hefyd yn cael cymorth wardeniaid cymdogaeth neu dimau gwasanaethau rheng-flaen gyda chyswllt rheolaidd ac uniongyrchol â dinasyddion lleol. Mae PDCau sydd wedi cadw cysylltiadau agos â'u rhwydweithiau cydlyniant cymunedol rhanbarthol hefyd yn cael budd o fynediad wedi'i hwyluso at amrywiaeth ehangach o gymunedau lleol – yn rhai daearyddol ac yn 'gymunedau buddiant' rhithwir.

Mae tystiolaeth yn dangos bod Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu yn dal i fod â rôl arwyddocaol o ran ymgysylltiad cymunedol, gan gael eu hystyried yn ffynhonnell hanfodol o ran cudd-wybodaeth gymunedol yn ogystal â chasglu pryderon y gymuned a'u hamlygu wrth bartneriaid diogelwch cymunedol. Mae Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu hefyd yn cael eu hystyried yn aml yn

'ddolen gyswllt yr heddlu' o fewn gweithgarwch partneriaethau diogelwch cymunedol ar lefel leol iawn, gan ymgysylltu'n fwy eang â chyfrifoldebau a swyddogaethau'r awdurdod lleol yn ogystal â phlisma. Er bod niferoedd Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu wedi cael eu torri neu eu dileu'n gyfan gwbl mewn rhai rhannau o Loegr, mae'r niferoedd wedi cael eu cynnal yng Nghymru trwy gyllid a ddarperir yn uniongyrchol gan Lywodraeth Cymru, sy'n talu am 500 o Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu ledled Cymru, a thrwy ymrwymiad parhaus gan Gomisiynwyr Heddlu a Throseddu a Phrif Gwnstabiliaid.

Invisible Walls Wales – Diffoddwr Tân am y Dydd (Astudiaeth Achos)

Carchar dynion categori B a Sefydliad Troseddwy'r Ifainc ym Mhen-y-bont ar Ogwr a weithredir gan G4S ac sy'n gartref i ryw 1,300 o garcharorion gwrywaidd yw CEM y Parc. Yn 2013 dywedodd y Weinyddiaeth Gyfiawnder fod y gyfradd aildroseddu ymhlith carcharorion yng Nghymru'n "arswydus" gan fod ffigyrau'n dangos bod cyfradd uwch na'r cyfartaledd o gyn-garcharorion yn cyflawni troseddau pellach.

Mae ymchwil hefyd wedi dangos y bydd 60% o'r bechgyn sydd â thad yn y carchar yn mynd ymlaen i fwrw dedfryd yn y carchar eu hunain.

Cafodd y Parc gyllid i redeg ei brosiect Invisible Walls Wales, sy'n amcanu at weithio gyda throseddwy'r a'u teuluoedd yn ystod eu dedfryd ac wedi iddynt gael eu rhyddhau. Mae'r prosiect yn gweithio mewn partneriaeth gyda Barnardo's Cymru, Gwalia, Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr a Chanolfan Troseddau a Chyfiawnder Cymdeithasol Cymru .

Mae tîm y prosiect yn gweithio'n agos gyda charcharorion, eu teuluoedd a'u plant yn ystod y ddedfryd o garchar ac am 6 mis wedi iddynt gael eu rhyddhau. Maent yn cynnig cefnogaeth i'r teulu cyfan trwy becyn o ymyriadau sy'n cynnwys rhaglenni rhianta a pherthnasoedd, addysg, cyngor ar dai, iechyd corfforol a chymorth i gamu at gyflogaeth.

Tîm o staff a gweithwyr cymunedol wedi'u neilltuo yw Cefnogi Teuluoedd y Parc sy'n ymrwymedig i gynnal a datblygu perthnasoedd gyda'r teulu a'r gymuned. Y nod yw rhoi cymorth, anogaeth ac arweiniad i ail-integreiddio carcharorion a hefyd i'w hannog i fod yn rhieni effeithiol. Mae pob uned yn rhoi cymorth trwy Swyddog Cysylltiadau Teuluol.

Mae'r Uned Ymyriadau Teuluol yn y Parc wedi creu diwylliant sy'n ffafriol i ymgysylltu'n llwyddiannus â charcharorion a'u cymell yn llwyddiannus i gamu ymlaen trwy'r ymyriadau a osodir fel targedau iddynt. Mae bron pob ymyriad yn golygu gweithio'n uniongyrchol gyda'u plant a'u teuluoedd ac ymlynir wrth yr holl ffactorau a chyfyngiadau o ran amddiffyn plant a diogelu'r cyhoedd.

Mae gan yr uned gyfleuster pwrpasol â 64 o welyau a dull newydd o weithio mewn partneriaeth, gyda gwasanaethau cymunedol a statudol, gydag elusennau a sefydliadau eraill na fydd carcharorion yn ymgysylltu â hwy fel arfer o bosibl. Ym mis Mehefin 2016 datganodd Arolygiaeth Carchardai EM fod y gwaith gyda phlant a theuluoedd yn y Parc yn 'arloesol, radical' a 'mwy na thebyg y gorau y maent wedi'i weld yn y DU'.

Ymhlith yr ymyriadau a ddefnyddiwyd ers mis Rhagfyr 2015 mae rhaglen 'Diffoddwr Tân am y Dydd' Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru, sy'n seiliedig ar y rhaglen lwyddiannus sy'n cael ei rhedeg mewn cymunedau lleol hefyd.

Mae carcharorion a'u plant yn cael negeseuon a gwybodaeth ynghylch diogelwch tân yn y cartref a diogelwch dŵr a hefyd, gan ddibynnu ar oedran y plant, dangosir achosion ac effeithiau damweiniau ceir a llosgi bwriadol iddynt, gan gynnwys yr effeithiau ar staff y gwasanaethau brys, teuluoedd, ffrindiau a dioddefwyr. Yn ystod sesiwn y prynhawn mae tadau a'u plant yn cymryd rhan mewn ymarferion meithrin tîm a datrys problemau yn ogystal â dysgu sgiliau diffodd tân sylfaenol.

Ers dechrau'r prosiect, mae'r Parc wedi cynorthwyo 500 o ddynion i raddio trwy'r rhaglen Invisible Walls Wales, gyda thracio lleol anecdotaidd yn awgrymu bod llai na thraean wedi dychwelyd i'r carchar. Ystyrir bod yr amser bondio rhwng tad a phlentyn a gyflawnir trwy'r rhaglen Diffoddwr Tân am y Dydd yn hanfodol i newidiadau yng nghymhelliant carcharorion i roi'r gorau i droseddu ar ôl cael eu rhyddhau yn ogystal â lefelau uwch o ymgysylltiad â'r rhaglen ar y cyfan tra ydynt yn y carchar.

Mae rhai casgliadau allweddol y daeth tîm yr adolygiad iddynt ar sail yr astudiaeth achos hon yn cynnwys:

- Pwysigrwydd meithrin cysylltiadau cryf rhwng rhaglenni lleihau aildroseddu gan garchardai (a gwasanaethau cyfiawnder troseddol eraill) a chymunedau

lleol a'r ystod ehangach o asiantaethau yn y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector sy'n gallu cefnogi troseddwr a'u teuluoedd – fewn muriau'r carchar a'r tu hwnt iddynt;

- Atgyfnerthu perthnasoedd mewn modd cadarnhaol – gyda phlant a theuluoedd ond hefyd gyda darparwyr gwasanaethau – fel modd i hybu empathi ymhlith troseddwr i ddeall yn well beth yw effeithiau ymddygiad troseddol neu ddinistriol a chymryd risgiau ar eraill;
- Cryfder defnyddio modelau rôl cadarnhaol (e.e. gwasanaeth disgybledig ac mewn lifrai) wrth ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaethau a'r gymuned ehangach.

Beth y Mae Angen Iddo Newid?

Fel a nodwyd ar y dechrau un, mae hi bron yn 20 mlynedd ers cyflwyno'r Ddeddf Troseddau ac Anhrefn. Yn ystod y ddau ddegawd a aeth heibio ers iddi sefydlu ein dull cyffredin o fynd i'r afael â materion diogelwch cymunedol gwelwyd newidiadau rif y gwllith i'r dirwedd y mae trefniadau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth statudol yn gweithio ynddi.

Mae ein 'llinell amser' diogelwch cymunedol ar dudalennau 17 ac 18 yn rhestru corff sylweddol o ddiwygiadau i'r Ddeddf wreiddiol ar gyfer Cymru a Lloegr sydd wedi gadael ymarferwyr a llunwyr polisïau'n ansicr ar y gorau, ac wedi drysu ar y gwaethaf, ynghylch gofynion statudol presennol y ddeddfwriaeth sylfaenol y bu cryn ddiwygio arni. Mae ceisio deall y Ddeddf 'fel y'i diwygiwyd' fel ceisio rhoi darnau jig-so at ei gilydd ac nid ydym wedi dod o hyd i gopi 'glân' o'r Ddeddf ei hun 'fel y'i diwygiwyd eto, sy'n golygu ein bod yn gorfod dibynnu yn lle hynny ar ddod o hyd i'n ffordd trwy ddrysfa sy'n dechrau â:

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/37/contents>

Wrth gynnal yr adolygiad hwn, mae'r tîm eu hunain wedi wynebu heriau o ran dehongli sut y mae rhai o'r newidiadau mwy diweddar i'r Ddeddf wedi creu newid sylfaenol mewn agweddau allweddol ar y Ddeddf wreiddiol a'r diwygiadau wedi hynny. Trwy gydol yr ymgysylltiadau amrywiol rydym wedi cael ymholiadau niferus gan ymatebwyr – y mae llawer ohonynt wedi bod yn gweithio gyda'r Ddeddf ers iddi gael ei rhoi ar waith am y tro cyntaf un – ynglŷn â pha agweddau sy'n dal i fod yn ddilys, pa rai sydd wedi cael eu diddymu neu eu disodli.

A yw Adran 17A o Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006, sy'n sefydlu setiau data cyffredin sylfaenol a 'dyletswydd' i rannu gwybodaeth o'r fath, yn dal yn gymwys? Os yw gofynion statudol y Ddeddf yn cael eu hateb trwy BGC bellach, fel a ganiateir, a oes gofyniad o hyd i'r 'grŵp strategaeth' diogelwch cymunedol gwrdd 'yng ngŵydd y cyhoedd' o leiaf unwaith y flwyddyn ac, os felly, pwy y mae'n rhaid iddynt fod yn bresennol? Tra bo gan Gomisiynydd Heddlu a Throseddu yn Lloegr bwerau i 'uno' Partneriaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn yn Lloegr, a bod cyfeiriad at yr un pwerau ar gyfer Comisiynwyr Heddlu a Throseddu yng Nghymru, sut fyddai'r

mecanwaith hwn yn gweithio mewn gwirionedd mewn tirwedd ddatganoledig lle mae rhai PDCau yn rhan annatod o BGCau?

Fe wnaeth adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016, *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru*, nodi'n glir bod datganoli ei hun wedi arwain at wahaniaethau strwythurol a pholisi sylfaenol rhwng Cymru a Lloegr o ran sut y cymhwysir Deddf 1998, gyda phwerau deddfwriaethol cynyddol gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru a chylch gorchwyl mwy i Lywodraeth Cymru na chawsant eu rhagweld o anghenraid gan y rhai a oedd yn gyfrifol am drosi Adroddiad Morgan yn ddeddfwriaeth. Bellach mae deddfwriaeth sy'n benodol i Gymru megis y Ddeddf Trais yn Erbyn Menywod, Camdrin Domestig a Thrais Rhywiol a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn ei gwneud yn ofynnol i PDCau yng Nghymru ymddwyn yn wahanol iawn i'w partneriaethau cyfatebol yn Lloegr.

Mae dau ddegawd o esblygu parhaus ar gyfer trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol bellach yn adleisio'r sylw a oedd yn gyffredin ar un adeg ymhlith rheolwyr diogelwch cymunedol y byddai canllawiau olynol gan y Swyddfa Gartref ar gyfer Partneriaethau Lleihau Troseddau ac Anhrefn/PDCau fel arfer yn cynnwys y llinell enwog '...and in Wales it's different'.

Mae hyn yn codi'r cwestiwn...a yw'r Ddeddf Troseddau ac Anhrefn 'fel y'i diwygiwyd' yn dal yn addas ar gyfer y diben yn nhirwedd polisi ac arfer Cymru yn 2018? Ynteu a yw'n amser ei diweddarau, yn amser creu fersiwn 'lân' o'r Ddeddf a fydd yn darparu'r eglurder y mae ei ddirfawr angen ar gyfer partneriaid diogelwch cymunedol yng Nghymru, yn anad dim o ran rôl Comisiynwyr Heddlu a Throseddau Cymru?

Wrth bennu'r amcanion a'r cwmpas, datganodd Llywodraeth Cymru y dylai'r adolygiad hwn ystyried "a oes angen am ddiwygio pellach, gan gynnwys y cyfleoedd a gynigir gan Fil Cymru". Fodd bynnag, ar hyn o bryd nid oes unrhyw ddarpariaeth i'r Cynulliad ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol ar gyfer Cymru a Lloegr, yn enwedig tra bo plismona a chyfiawnder yn dal i fod y tu hwnt i'w gymhwysedd deddfwriaethol.

Mae llawer o ymatebwyr i'r adolygiad o'r farn mai'r ffordd fwyaf effeithiol ac effeithlon y gellid mynd i'r afael yn y pen draw â'r rhan fwyaf o'r materion a'r heriau a archwiliwyd yn faith yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016 yw trwy ddatganoli plismona a chyfiawnder i Lywodraeth Cymru, gan gael gwared â'r

gwahaniaeth mewn arfer a dull a amlygir drwy *Diogelwch Cymunedol yng Nghymru* a chreu uniad di-dor rhwng 'cyfiawnder troseddol' a byd llawer ehangach 'diogelwch cymunedol'. Mae'r pedwar Comisiynydd Heddlu a Throseddu yng Nghymru wedi cyhoeddi datganiad ar y cyd yn flaenorol i fynegi eu barn unfrydol bod y berthynas rhwng yr heddlu a chyrrff datganoledig (llywodraeth leol, byrddau iechyd lleol, asiantaethau'r llywodraeth a Llywodraeth Cymru ei hun) mor bwysig fel ei bod yn hanfodol datganoli cyfrifoldeb am bolisi plismona. Mae'r Comisiynwyr a'r Prif Gwnstabiliaid wedi pwysleisio pwysigrwydd gweithredol gweithio'n effeithiol mewn amgylchedd datganoledig a defnyddio'u hawdurdod unigol i wneud hynny'n effeithiol. Maent wedi penodi Dirprwy Brif Gwnstabl ar y cyd, sy'n atebol i'r Comisiynwyr a Phrif Gwnstabiliaid, y mae ei friff yn cynnwys cydweithio a pharatoi'r tir ar gyfer datganoli'r cyfrifoldeb am blismona.

Mae'n ddiddorol nodi, er bod plismona a chyfiawnder wedi'u gwahanu yn yr Alban cyn i ddatganoli ddigwydd yn yr Alban ac er nad yw Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998 yn berthnasol i gynghorau'r Alban, eu byrddau iechyd rhanbarthol na'u gwasanaeth tân mwyach, bod ysbryd y Ddeddf yn dal i fod yn fyw i raddau helaeth heddiw a bod PDCau yn yr Alban yn dal i fod â throsolwg ar asesiadau a chynlluniau diogelwch cymunedol lleol sydd bellach yn sylfaen ar gyfer trefniadau cynllunio cymunedol mwy integredig a gyflwynwyd gan Lywodraeth yr Alban.

Eleni fe gyhoeddodd Prif Weinidog Cymru, Carwyn Jones AC fod comisiwn newydd, y Comisiwn ar Gyfiawnder yng Nghymru, yn cael ei sefydlu gan roi cyfle i gynnal adolygiad cynhwysfawr o'r system gyfiawnder a phlismona yng Nghymru ac i ystyried sut y gall y system gyflawni canlyniadau gwell i Gymru. Fodd bynnag, mae'n amhosibl rhagfynegi canfyddiadau a chasgliadau'r Comisiwn newydd ar Gyfiawnder yng Nghymru, felly bydd yr Adolygiad Gweithio gyda'n Gilydd i Greu Cymunedau Mwy Diogel yn canolbwyntio yn hytrach ar gynigion a fydd yn gwireddu'r cyfleoedd ar gyfer newid a gwella o fewn trefniadau a fframweithiau dwyochrog presennol Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru sy'n berthnasol i weithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol.

Yn niffyg datganoli llawn, mae'n amlwg o'r dystiolaeth a gasglwyd gan yr adolygiad bod perthynas a dull strategol gwahanol yn ofynnol i fynd i'r afael â'r llu o heriau a materion a adnabuwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol ac felly mae angen i

Llywodraeth Cymru fod â mwy o rôl arwain yn y meysydd datganoledig sy'n gysylltiedig â gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol. Gallai hyn hyd yn oed gynnwys deialog gynnar gyda Llywodraeth y DU ynghylch yr angen am waith amserol i ddiweddarau Deddf 1998 fel ei bod o leiaf yn cydnabod y gwahaniaethau a achoswyd gan ddau ddegawd o ddiwygiadau a datganoli ac i helpu i ddarparu mwy o eglurder mewn perthynas â'r ystod o randdeiliaid diogelwch cymunedol yng Nghymru a'u rolau arwain, gan gynnwys rhai Llywodraeth Cymru, Comisiynwyr Heddlu a Throseddau, awdurdodau lleol, Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EM ac adrannau Llywodraeth Llundain.

Y cam cyntaf wrth sefydlu dull newydd a gwahanol ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol yng Nghymru yw nodi ein huchelgais mewn datganiad o weledigaeth a fydd yn gyson â'r egwyddor datblygu cynaliadwy, y strategaeth genedlaethol *Ffyniant i Bawb* ar gyfer cyflawni'r ymrwymadau allweddol a nodir yn y Rhaglen Lywodraethu *Symud Cymru Ymlaen* a'r Egwyddorion Gwasanaethau Cyhoeddus Darbodus. Bydd angen iddi fod yn weledigaeth strategol ar gyfer diogelwch cymunedol yng Nghymru y mae'r holl sefydliadau cysylltiedig yn ei deall, yn ei rhannu ac yn gallu ei chynnwys yn eu cynlluniau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol. Mae hyn wedi cael ei wneud ac mae'r weledigaeth wedi'i chynnwys ar ddechrau'r adroddiad hwn.

Er mwyn gwireddu'r weledigaeth uchelgeisiol hon heb i blismona a chyfiawnder fod wedi'u datganoli a heb i Ddeddf 1998 fod wedi cael ei diweddarau bydd angen i Llywodraeth Cymru arwain y gwaith o ddatblygu'r canllawiau penodol cyntaf i Gymru ynghylch y disgwyliadau ar gyfer asiantaethau datganoledig o ran gweithio gyda'n gilydd i greu cymunedau mwy diogel mewn cydweithrediad â phartneriaid annatganoledig – gan gynnwys Comisiynwyr Heddlu a Throseddau. Bydd angen i'r canllawiau hyn adeiladu ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy a Nodweddion Partneriaeth Effeithiol i greu arweinyddiaeth gryfach, fwy effeithiol a mwy atebol gan yr holl asiantaethau a sefydliadau cysylltiedig ac i liflinio a symleiddio trefniadau llywodraethu lle bynnag y bo'n bosibl i wella atebolrwydd ac ailbennu ffocws gweithgarwch i osgoi dyblygu a dryswch.

Dylai'r canllawiau, a allai fod yn rhan o raglen waith Cymunedau Mwy Diogel ehangach dan arweiniad Llywodraeth Cymru, nodi sut y gall partneriaid a phartneriaethau diogelwch cymunedol sicrhau eu bod:

- Yn seiliedig ar dystiolaeth a chudd-wybodaeth;
- Yn cael eu hategu gan wybodaeth a sgiliau priodol;
- Yn cael adnoddau mewn modd cynaliadwy ac yn briodol yn lleol;
- Yn ennyn ymgysylltiad dinasyddion ac yn eu cynnwys;
- Yn ataliol ac yn ymyrryd mor gynnar â phosibl;
- Yn canolbwyntio ar welliannau a manteision hirdymor.

Mae'n amlwg o'r dystiolaeth a gasglwyd gan yr adolygiad hwn bod angen i'n dull o ymgysylltu â dinasyddion a'u cynnwys mewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol newid, bod rhwystrau sylweddol i ddefnyddio'r hyn y byddem ni o bosibl yn ei alw'n 'gudd-wybodaeth fusnes' a thystiolaeth o'r 'hyn sy'n gweithio' o ran datblygu blaenoriaethau a chynlluniau diogelwch cymunedol a bod angen i'r modd y darperir gwasanaethau cyhoeddus i wella diogelwch cymunedol newid i ddod yn fwy ataliol, cydweithredol ac integredig. Fodd bynnag, ni all Llywodraeth Cymru gyflawni hyn ar ei phen ei hun a bydd angen dull mwy cydweithredol ac integredig o ddatblygu polisi ac arfer diogelwch cymunedol.

Bydd hyn yn golygu sefydlu trefniadau agosach a mwy effeithiol sy'n ategu deialog adrannol fewnol ynghylch themâu a materion diogelwch cymunedol trawsbynciol, a deialog gydag adrannau Llywodraeth y DU sy'n gyfrifol am feysydd gwaith allweddol – megis y Swyddfa Gartref a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder. Bydd hefyd yn golygu cydweithredu agos gyda CLILC a SOLACE ynghyd ag eraill megis Comisiynwyr Heddlu a Throseddu i ailfywiocau rhwydwaith WACSO a'i ddisodli â rhwydwaith ymarferwyr diogelwch cymunedol mwy cynhwysol i Gymru a fydd yn cefnogi'r broses o ddatblygu polisi ac arfer ac yn helpu i feithrin yr 'wybodaeth a'r sgiliau' sy'n ofynnol i roi'r weledigaeth newydd ar waith. Gallai'r rhwydwaith hwn gymryd cyfrifoldeb hefyd am ddatblygu llyfrgell adnoddau diogelwch cymunedol gyntaf Cymru a'i rheoli'n barhaus, yn ogystal â chefnogi neu gydweithio'n agos gyda rhwydweithiau cysylltiedig eraill i wella gwaith ymchwil a dadansoddi, ymgysylltu â chymunedau,

cynnwys pobl a chyfranogiad a pherthnasoedd cryfach gyda darparwyr gwasanaethau diogelwch cymunedol yn y trydydd sector.

Mae ymatebwyr yn dangos tystiolaeth bod arolygu, archwilio a chraffu oll yn ffactorau sylweddol sy'n llywio ymddygiad sefydliadau unigol sy'n gallu bod yn rhwystr i ddulliau sy'n fwy integredig, yn fwy cydweithredol ac yn rhoi mwy o sylw i'r canlyniadau – yn enwedig pan fo llawer o'r cyfundrefnau arolygu heb eu datganoli ac yn peidio â rhoi rhyw lawer o ystyriaeth i wahaniaethau polisi ac arfer rhwng Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru. Ceir tystiolaeth bod arolygu a chraffu thematig mwy holistaidd – a oedd yn galw am ddull sy'n sylfaenol wahanol ac yn rhoi sylw i'r canlyniadau – nid yn unig o gymorth i wella trefniadau cydweithio amlasiantaeth ond hefyd yn gallu arwain at arolygwyr, archwilwyr a chrafwyr mwy effeithiol a chefnogol. Mae hefyd yn amlygu meysydd lle mae 'dangosyddion' neu 'dargedau' asiantaethau unigol – sy'n gallu datblygu i fod yr un fath – yn gweithio yn erbyn canlyniadau cyffredin ac, yn hytrach, yn hybu canlyniadau anfwriadol megis trin pobl ifanc a mamau sy'n methu â thalu eu trwyddedau teledu fel troseddwyr. Yn sicr mae cyfle i archwilio a threialu dull mwy cynaliadwy mewn perthynas ag atebolrwydd.

Fel a nodwyd gan yr ymarfer Mapio Rhanddeiliaid a gynhaliwyd gan yr adolygiad, mae'n amlwg bod y ddrysfa bresennol o ran strwythurau partneriaeth cenedlaethol, rhanbarthol a lleol gorgyffyrddol a dyblyg gyda chyfrifoldeb am greu cymunedau mwy diogel yn syml yn sefyllfa nad yw'n gynaliadwy. Mae'n amlwg bod pryderon hefyd ynghylch effaith amrywiaeth o batrymau rhanbarthol sy'n bodoli pan fo'r cyfrifoldeb statudol presennol am reoli partneriaethau diogelwch cymunedol yn gorwedd ar lefel leol, gyda phrif weithredwr pob awdurdod lleol. Er y gall Llywodraeth Cymru ystyried effeithiolrwydd a dyblygedd patrymau rhanbarthol presennol, a pha un a yw cyfarwyddyd i sefydlu byrddau thematig rhanbarthol o gymorth ynteu'n rhwystr, yn sicr mae gofyn i PDCau a BGCau gynnal adolygiad sylfaenol o'u strwythurau partneriaeth hwy eu hunain i sicrhau eu bod yn dal i fod yn angenrheidiol ac yn addas ar gyfer y diben. Nid oes unrhyw ganllawiau na mandad yn ofynnol ar gyfer hyn i lifinio'n well.

Mae effeithiolrwydd Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru o ran hwyluso'r broses o rannu gwybodaeth rhwng partneriaid diogelwch cymunedol wedi cael ei

gwestiynu trwy gydol yr adolygiad, gan adleisio pryderon a fynegwyd gan yr Archwilydd Cyffredinol yn 2016. Argymhellir felly y dylai'r trefniadau presennol gael eu hasesu i sicrhau eu bod yn dal i fod yn effeithiol – yn enwedig yng ngoleuni newidiadau yn 2018 i reoliadau diogelu data – a bod cytundeb Cymru gyfan yn cael ei roi ar waith yn gyson ac yn effeithiol lle mae o'r pwys mwyaf – gydag ymarferwyr rheng-flaen yn chwarae rhan uniongyrchol yng ngweithrediad gwasanaethau diogelwch cymunedol.

Ac yn olaf, nid yw'n ddichonadwy bod Llywodraeth Cymru yn cynyddu ei fuddsoddiad mewn gwasanaethau diogelwch cymunedol yn sylweddol. Fodd bynnag, mae cyfle i addasu ffrydiau ariannu presennol ym maes diogelwch cymunedol a ffrydiau ariannu cydymddibynnol eraill mewn ffordd sy'n ceisio darparu arian mwy hirdymor a mwy hyblyg sy'n 'rhoi sylw i'r canlyniadau' i gefnogi trefniadau cynllunio a chomisiynu gwasanaethau mwy holistaidd, cydweithredol gan bartneriaethau. Bydd angen i'r rhain sicrhau bod darparwyr gwasanaethau diogelwch cymunedol yn y trydydd sector yn cael lefelau uwch o gydraddoldeb trwy fodelau cydgynhyrchu mwy cydweithredol a bod gan gymunedau eu hunain lefelau uwch o ymgysylltiad ac ymwneud trwy elfennau o gyllidebu cyfranogol.

Y Ffordd Ymlaen

Cynigir sefydlu rhaglen waith hirdymor Cymunedau Mwy Diogel – mewn partneriaeth gyda'n partneriaid a rhanddeiliaid datganoledig ac annatganoledig – i weithredu a gwireddu ein gweledigaeth uchelgeisiol newydd ar gyfer gweithio gyda'n gilydd i greu cymunedau mwy diogel yng Nghymru:

Mae ein gweledigaeth yn un ar gyfer Cymru lle mae'r canlynol yn wir:

» **Mae pob cymuned yn gryf, yn ddiogel ac yn hyderus mewn modd sy'n darparu cyfle cyfartal a chyfiawnder troseddol, cydnherhedd a chynaliadwyedd ar gyfer pawb;**

» **Mae gan y Llywodraeth ac asiantaethau'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector gydgyfrifoldeb am gydweithio gyda'r cymunedau y maent yn eu gwasanaethu a'r sector preifat i fynd i'r afael â gweithgarwch neu ymddygiad sy'n anghyfreithlon, yn wrthgymdeithasol, yn niweidiol i unigolion a'r gymdeithas ac i'r amgylchedd;**

» **Bydd rhannu gwybodaeth a sicrhau yr ymyrrir yn gynnar gyda chamau gweithredu prydlon, cadarnhaol yn mynd i'r afael â materion lleol ac yn ymdrin â sefyllfaoedd lle mae pobl yn agored i niwed.**

Bydd y weledigaeth hon yn cael ei gwireddu trwy weithgarwch cydweithredol ac amlasiantaeth integredig sydd:

- Yn seiliedig ar dystiolaeth a chudd-wybodaeth;**
- Yn cael ei ategu gan wybodaeth a sgiliau priodol;**
- Yn cael adnoddau mewn modd cynaliadwy ac yn briodol yn lleol;**
- Yn ennyn ymgysylltiad dinasyddion ac yn eu cynnwys;**
- Yn ataliol ac yn ymyrryd mor gynnar â phosibl;**
- Yn canolbwyntio ar welliannau a manteision hirdymor.**

Er mwyn cyflawni hyn, bydd rhaglen Cymunedau Mwy Diogel Llywodraeth Cymru yn:

1. Gweithio gyda Chomisiwn Cyfiawnder Cymru sydd newydd ei sefydlu i ystyried sut y gallwn wneud pethau'n wahanol yng Nghymru ac adnabod opsiynau i ddatblygu system gyfiawnder ar wahân i Gymru, sy'n gwella mynediad pobl at gyfiawnder, yn lleihau troseddau ac yn hybu adsefydlu ac yn cynrychioli anghenion Cymru go iawn.
2. Sefydlu deialog gyda'r Swyddfa Gartref i ystyried priodoldeb Deddf Troseddau ac Anhrefn 1998 mewn ffordd sy'n rhoi adlewyrchiad gwell o ddatganoli yng Nghymru.
3. Datblygu perthynas a dull strategol gwahanol gyda phartneriaid diogelwch cymunedol annatganoledig sy'n sefydlu rôl arwain fwy effeithiol i Lywodraeth Cymru mewn meysydd y mae'r cyfrifoldeb amdanynt wedi cael ei ddatganoli ac sy'n gysylltiedig â gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol.
4. Sefydlu swyddogaeth arweinyddiaeth polisi ac arfer 'partneriaeth' diogelwch cymunedol yn Llywodraeth Cymru, gan weithio mewn partneriaeth agos gyda'r Swyddfa Gartref, y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac arweinwyr 'datganoledig' perthnasol eraill ar ran Llywodraeth y DU.
5. Datblygu canllawiau newydd sy'n berthnasol yn benodol i Gymru ac sy'n adeiladu ar yr egwyddor datblygu cynaliadwy a Nodweddion Partneriaeth Effeithiol ac sy'n nodi sut y gall partneriaid a phartneriaethau diogelwch cymunedol sicrhau eu bod:
  - Yn seiliedig ar dystiolaeth a chudd-wybodaeth;
  - Yn cael eu hategu gan wybodaeth a sgiliau priodol;
  - Yn cael adnoddau mewn modd cynaliadwy ac yn briodol yn lleol;
  - Yn ennyn ymgysylltiad dinasyddion ac yn eu cynnwys;
  - Yn ataliol ac yn ymyrryd mor gynnar â phosibl;
  - Yn canolbwyntio ar welliannau a manteision hirdymor.Ymhlith y meysydd arfaethedig i'w cynnwys yn y canllawiau bydd:

- Egluro'r disgwyliadau o ran asesu strategol a dulliau busnes sy'n seiliedig ar gudd-wybodaeth, gam gynnwys cynllunio a chomisiynu gwasanaethau partneriaethau a rhannu data personol a chyfanredol;
  - Cryfhau'r ysgogiad i gydymffurfio â gofynion statudol i 'brif-ffrydio' a geir yn Adran 17 o'r Ddeddf Troseddau ac Anhrefn (sydd â chysylltiad agos â'r gofynion o ran cynaliadwyedd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol);
  - Lliflinio strwythurau partneriaethau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol i sicrhau trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd mwy effeithiol ac egluro'r cyswllt â'rôl BGCau gan barhau i ateb y gofynion statudol mewn perthynas â CONTEST, BCAu Camddefnyddio Sylweddau, Lleihau Aildroseddau, Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol, Camddefnyddio Sylweddau, Caethwasiaeth Fodern a.y.b;
  - Sicrhau bod prif weithredwr pob awdurdod lleol yng Nghymru'n gallu dangos tystiolaeth o gydymffurfio â'r Ddeddf Troseddau ac Anhrefn – boed trwy drefniadau partneriaeth lleol neu ranbarthol – gan gynnwys darparu swyddogaeth arweiniol gydnabyddedig ar gyfer diogelwch cymunedol gyda'r sefydlogrwydd a'r wybodaeth a'r sgiliau priodol i yrru'r agenda Cymunedau Mwy Diogel yn ei blaen yng nghyd-destun partneriaethau lleol a rhanbarthol;
  - Cryfhau rôl a statws sefydliadau'r trydydd sector o fewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol a datblygu a hybu dulliau caffael mwy effeithiol yn y sector cyhoeddus sy'n lleihau i'r eithaf effaith 'marchnadeiddio' ar ddarparwyr y trydydd sector;
  - Egluro rôl gwleidyddion etholedig (gan gynnwys Comisiynwyr Heddlu a Throseddau, cynghorwyr lleol ac aelodau o Baneli Heddlu a Throseddau) o ran craffu ar weithgareddau ac effeithiolrwydd trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol;
  - Egluro'r disgwyliadau o ran ennyn ymgysylltiad dinasyddion a'u cynnwys mewn trefniadau gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol a phrosesau cynllunio a chomisiynu gwasanaethau.
6. Ystyried sut i sefydlu rhwydwaith diogelwch cymunedol cenedlaethol newydd a chynhwysol i Gymru a fydd yn cefnogi'r broses o ddatblygu polisi ac arfer

ym maes diogelwch cymunedol yng Nghymru yn y dyfodol a helpu i ddatblygu'r 'wybodaeth a sgiliau priodol' y mae eu hangen i roi'r weledigaeth newydd ar waith.

7. Ystyried sut i sefydlu llyfrgell a chronfa ddata adnoddau diogelwch cymunedol ar-lein i Gymru a fydd yn cynnwys canllawiau, pecynnau cymorth, adnoddau dysgu ar-lein, arfer effeithiol, astudiaethau achos, gwaith ymchwil a gwerthuso, ynghyd ag ailsefydlu rhaglen dysgu a datblygu diogelwch cymunedol yn benodol i Gymru sy'n ymgorffori'r themâu amrywiol a nodwyd drwy'r ddogfen hon).
8. Archwilio cyfleoedd i dreialu trefniadau arolygu thematig ar y cyd ar gyfer gweithio mewn partneriaeth i wella diogelwch cymunedol mewn perthynas â'r thema 'lleihau aildroseddu' gyda chyfundrefnau archwilio ac arolygu datganoledig ac annatganoledig perthnasol.
9. Ystyried sut i wella rhaglenni ariannu diogelwch cymunedol i sicrhau cyllid sy'n rhoi mwy o 'sylw i'r canlyniadau', sy'n fwy hyblyg ac yn fwy hirdymor i gefnogi trefniadau mwy holistaidd, cydweithredol mewn partneriaeth ar gyfer cynllunio a chomisiynu gwasanaethau, gan gynnwys modelau cydgynhyrchu ac elfennau cyllidebu cyfranogol.
10. Argymhellir bod adolygiad trawslywodraethol o 'batrymau' rhanbarthol yn cael ei gynnal i sicrhau eu bod yn addas ar gyfer y diben.
11. Argymhellir asesiad o drefniadau Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru yn cael ei gwblhau i sicrhau eu bod yn dal i fod yn effeithiol ac i gael eu cymhwyso'n briodol ar lefel leol.

Rhestr Termau

A&E – Adran Damweiniau ac Achosion Brys
AC – Aelod Cynulliad
ACE – Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod
ACEHI – Ardal Cynnyrch Ehangach Haen Is
APACS – Asesiad o Blismona a Diogelwch Cymunedol
ASB – Ymddygiad Gwrthgymdeithasol
ASBO – Gorchymyn Ymddygiad Gwrthgymdeithasol
AWCJB – Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Cymru Gyfan
AWCSAB – Bwrdd Cynghori ar Ddiogelwch Cymunedol Cymru Gyfan
BCA – Bwrdd Cynllunio Ardal
BGC – Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
BGLI – Bwrdd Gwasanaethau Lleol
BILI – Bwrdd Iechyd Lleol
BME – Pobl Dduon a Lleiafrifoedd Ethnig
CCTV – Teledu Cylch Cyfyng
CDRP – Partneriaeth Lleihau Troseddau ac Anhrefn
CJC – Cyfiawnder Cymunedol Cymru
CLILC – Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
CoSLA – Convention of Scottish Local Authorities
CRTA – Ymgynghorydd Tactegol Lleihau Troseddau
CSE – Camfanteisio'n Rhywiol ar Blant
CTLP – Proffil Lleol Gwrthderfysgaeth
DAAT – Tîm Gweithredu ar Gyffuriau ac Alcohol
GAIN – Rhwydwaith Cudd-wybodaeth Asiantaethau'r Llywodraeth
GIG – Gwasanaeth Iechyd Gwladol
HIMO – Tai Amlfeddiannaeth
HMP – Carchar EM
HMPPS – Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi
ICPS – Canolfan Ryngwladol dros Blismona a Diogelwch
IOM – Rheoli Integredig Troseddwyr
IRAP – Dadansoddeg a Pherfformiad Ymchwil Integredig
LCJB – Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Lleol
MARAC – Cynhadledd Asesu Risg Amlasiantaeth
MASH – Hwb Diogelu Amlasiantaeth
NCSN – Rhwydwaith Diogelwch Cymunedol Cenedlaethol
NIM – Model Cudd-wybodaeth Cenedlaethol
NIMBY – Not In My Backyard
NPT – Tîm Plismona Cymdogaeth
OCG – Grŵp Troseddau Trefnedig
PABM – Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg
PACT – Heddlu/Partneriaid a Chymunedau Gyda'i Gilydd
PCC – Comisiynydd Heddlu a Throseddu
PCP – Panel Heddlu a Throseddu
PCSO – Swyddog Cymorth Cymunedol yr Heddlu
PDC – Partneriaeth Diogelwch Cymunedol
POP – Plismona sy'n Canolbwyntio ar Broblem
PPN – Hysbysiad Diogelu'r Cyhoedd
PHW – Iechyd Cyhoeddus Cymru

RICU – Uned Ymchwil, Gwybodaeth a Chyfathrebu
SARA – Sganio, Dadansoddi, Ymateb, Asesu
SCSN – Scottish Community Safety Network
SIP – Partneriaeth/Cynllun Integredig Unigol
SOLACE – Cymdeithas Prif Weithredwyr Awdurdodau Lleol
TGCh – Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu
USW – Prifysgol De Cymru
VAWDASV – Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig, a Thrais Rhywiol
WACSO – Cymdeithas Swyddogion Diogelwch Cymunedol Cymru
WASPI – Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru
WAST – Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaeth Ambiwylans Cymru
YJB – Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid
YOT – Tîm Troseddau Ieuencid